

**ACORDUL PESTE VEACURI AL SFINȚILOR PĂRINȚI CU PRIVIRE LA
NECESITATEA – PREVĂZUTĂ DE CANONUL AL XV-LEA AL SINODULUI DE LA
CONSTANTINOPOL DIN 879 – ÎNTRERUPERII POMENIRII EPISCOPULUI CARE
PROPOVĂDUIEȘTE EREZIE ÎN BISERICĂ**

Autor: Ieromonah Eftimie Trikamina

Traducere din limba greacă: Ieroschimonah Paisie din Sf. Munte Athos

Tehnoredactare: Roxana-Cristina Cantor

«Se dedică fraților care au ieșit din Babilonul ecumenismului și al noii ere, precum și celor care cu bună intenție șovăie să iasă, temându-se fie de schisme, fie de amenințările episcopilor și ale conducătorilor spirituali».

Coperta II:

Cuvintele „în public și fățiș în biserici” nu se referă, bineînțeles, doar la erezia propovăduită prin cuvinte, ci și la cea prin fapte, după cum nici numai la propovăduirea prin auzire, ci și la cea prin vedere. Dacă, de pildă, astăzi patriarhul liturghisește și se roagă împreună cu papa, iar acest fapt, prin mijlocirea televizorului, se face cunoscut (tuturor) ortodocșilor, fără îndoială că avem de-a face cu erezia propovăduită public și fățiș în biserici, pentru că vederea este mai vrednică de crezare decât auzirea, iar faptele mai credibile decât vorbele. Același lucru este valabil și dacă episcopul propovăduiește o erezie prin includerea ei într-o carte scrisă de acesta. Se vede limpede că ceea ce pretinde sfântul canon pentru delimitare (de episcop) este ca cel ce se delimitează să fie sigur de cele de care se delimitează, căci în caz contrar există primejdia înșelării, a judecării nedrepte și a schismei.

Coperta III:

Cuvintele „în public și fățiș în biserici” au, de asemenea, sensul că această învățătură constituie un crez al episcopului și nu este ceva de care s-a dus vorba în treacăt sau din greșeală ori a fost o neglijență de exprimare. Nici ceva care s-a spus din iconomie, din pricina unei nevoi stringente. Adică cei care se delimitează sunt siguri că se delimitează de un eretic vădit, care lucrează în via Domnului, dar ca să strice și să taie – prin erezie – mlădițele și ca să împrăștie oile de păstorul Hristos. Această expresie a Canonului înseamnă că episcopul nu este doar eretic

vădit, ci se străduiește să răspândească erezia folosindu-se de vrednicia lui și să o impună ca învățătură a Bisericii.

Coperta IV:

Este, deci, important – pentru a ne sprijini faptele pe unul din Sfintele Canoane – să nu acționăm pățimaș, din motive personale și în scop personal, ci să căutăm, prin lucrările noastre, folosul Bisericii, binele tuturor și rezolvarea problemei care s-a ivit. Căci dacă ne mișcăm dezinteresat și cu dragoste pentru Biserică, fără împătımire și fără scopuri ascunse, atunci, chiar dacă avem vederi și păreri diferite, ne vom regăsi în intenția bună a fiecărei părți și a fiecărei persoane și nu va exista războiul dintre noi, care nu oferă altceva decât ajutor în răspândirea ereziei și materie ca să se aprindă și să se întindă văpaia eretică.

Dacă există aceste premise bune, atunci fiecare va sfătui pe fratele său să ia aminte să nu încline la dreapta sau la stânga și mai ales ne vom ruga stăruitor pentru aceasta, fără să pretindem în chip autoritar recunoașterea punctului nostru de vedere drept corect și supunerea celui alt. Dacă vor exista, deci, aceste premise, atunci va lucra și harul luminător al lui Dumnezeu, așa încât să săvârșim în situația dată ceea ce trebuie și nu vom înfățișa imaginea turnului Babel, unde în cele din urmă ziditorii s-au împrăștiat din pricina neînțelegerii și lipsei ajutorului dumnezeiesc.

**Poziția ortodocșilor față de episcopii care propovăduiesc erezie.
Punerea în practică a *Canonului al XV-lea de la Sinodul de la Constantinopol
din 879 de-a lungul timpului***

Este necesar să prezentăm – pe cât posibil – întreaga tradiție ortodoxă de-a lungul vremii, pentru a se vedea limpede acordul *Sfintelor Canoane* cu ea, mai ales al *Canonului XV de la Sinodul AB*¹ și faptul că Sfintele Canoane au reținut în scris *Sfânta Tradiție* care deja exista, de aceea se și numește *Apostolică*. Așadar Sfintele Canoane au fixat în scris Sfânta Tradiție și o păzesc, iar Sfânta Tradiție se află în deplin acord cu Sfânta Scriptură, izvorul din care vin credința și viața în Biserică. Faptul că Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție sunt egale ca autoritate în Ortodoxie înseamnă că Sfânta Tradiție este întru totul expresia Sfintei Scripturi și orice nu este în acord cu Sfânta Scriptură, nu constituie Tradiție. În acest fel *Sfânta Scriptură*, *Sfânta Tradiție* și *Sfintele Canoane* alcătuiesc un întreg unitar ca aspect și conținut, care trebuie să fie – am spune – legea de căpătâi și îndrumarul vieții ortodocșilor.

¹ Notă: *πρωτοδευτέρα* a fost tradus ca „sinodul de la Constantinopol din 879”, prescurtat „sinodul AB”.

Astfel stând lucrurile este nevoie să începem prin a prezenta locurile scripturistice care vorbesc despre poziția ortodocșilor față de eretici – mai ales episcopi și păstori – și care au constituit temelia creării Tradiției cu privire la această temă, Tradiție întărită apoi prin Canoane.

I. Noul Testament despre poziția credincioșilor față de eretici

Cel dintâi și cel mai de seamă verset al *Sfintei Scripturi* este *Galateni 1,8*, care spune: „*Dar și dacă noi sau înger din cer vă propovăduiește altceva decât ceea ce v-am binevestit, blestemat să fie. Precum v-am spus mai înainte, iarăși vă spun: dacă cineva vă v-a binevesti altceva decât ați primit, să fie anatema*”. Aici Apostolul neamurilor legiferează pe un ton poruncitor că nimeni nu are dreptul să schimbe câtuși de puțin învățătura *Evangheliei*. Faptul că include pe Apostoli și pe Îngerii din cer înseamnă că – cu atât mai mult – nu are dreptul să schimbe ceva nici episcopul. Iar din moment ce un arhieru oarecare schimbă ceva în învățătura evanghelică, este anatematizat. Menționarea anatemei înseamnă că, pentru cei ce propovăduiesc erezie, este valabil blestemul Apostolului Pavel și nu mai e nevoie de altă hotărâre sinodală, decât pentru a-i întări pe ortodocși.

Al doilea verset din *Sfânta Scriptură* este cel de la *Tit 3,10* care spune: „*De omul eretic, după una și a doua sfătuire desparte-te, știind că unul ca acesta s-a abătut și păcătuiește fiind de sine osândit*”. Aici Apostolul Pavel ne poruncește să ne îndepărtăm de ereticii care rămân de bună voie în rătăcirea lor. „*De sine osândit*” înseamnă separarea automată a ereticului de trupul Bisericii, fără hotărâre sinodală. Erezia – adică – ne separă imediat de Biserică.

Al treilea verset este *2 Ioan 10*, care spune: „*Dacă cineva vine către voi și nu aduce această învățătură, nu-l luați în casă și binețe să nu-i dați; căci cel care îl salută se face părtaș faptelor sale celor viclene*”. Aici Apostolul iubirii îngrădește mult mai sever credința ortodoxă. Interzice și simplul salut și orice legătură cu cel care se apropie de noi nu pentru o nevoie oarecare, ci în mod spiritual, fără a avea, însă, credința dreaptă și învățătura evanghelică nealterată. Înțelege oricine de aici – dacă potrivit Apostolului, prin simpla salutare ne facem părtași ereziei – ce se întâmplă cu rugăciunile comune, împreună-slujiurile, manifestările interconfesionale și recunoașterile reciproce, tratarea ereticilor ca și cum ar fi ortodocși etc.

Al patrulea loc este cel de la *2 Corinteni 6,14-17*, unde se spune: „*Nu vă faceți părtași la jugul necredincioșilor; căci ce părtășie are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are un credincios cu necredinciosul? Ce învoire este între templul lui Dumnezeu și idoli? [...] Pentru aceea ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul și de cel necurat să nu vă atingeți și Eu vă voi primi*”. Acest verset este asemănător cu cele dinainte, pentru că și ereticii seamănă cu necredincioșii; și cum de multe ori acționează înăuntrul Bisericii, provoacă o mai mare pagubă.

Al cincilea verset este *2 Petru 2,1*, care spune: „*Au fost în popor și prooroci mincinoși, așa cum și între voi vor fi învățători mincinoși, care vor strecura erezii ale pierzaniei și tăgăduind pe Stăpânul Care i-a răscumpărat aduc peste ei înșiși grabnică pierzare*”. Și aici Apostolul Petru numește ereziile „*erezii ale pierzaniei*”, pe care le vor propovădui învățătorii mincinoși.

Se vede că Părinții de la *Sinodul Sfântului Fotie* au folosit în mod corespunzător termenii „*episcop mincinos și învățător mincinos*” ca să arate că acești episcopi au decăzut, din pricina ereziei, de la vrednicia episcopală.

În sfârșit să amintim și versetul de la *Efesenii 4,5*, unde Sfântul Apostol Pavel spune: „*Un Domn, o credință, un botez*”. Una este credința predată de la început de către Sfinții Apostoli, pe care Sfântul Apostol Iuda-Tadeu poruncește să ne luptăm să o păstrăm: „*să vă luptați pentru credința cea o singură dată predată sfinților*”².

II. Acordul Părinților Apostolici cu privire la îndepărtarea de pseudo-păstorii eretici

Întru totul conforme cu *Sfânta Scriptură* sunt și *Poruncile (Constituțiile) Apostolice*. În *capitolul XIX al cărții a doua* stabilesc astfel: „*Să nu spună vreodată mireanul că: «eu sunt oaie și nu păstor și nu zic nimic de la mine; păstorul va da socoteală și numai el va purta povara răspunderii mele». Căci precum oaia care nu urmează păstorului bun este sortită pierzării, la fel cea care urmează păstorului viclean are moartea aproape, căci o va mânca. De aceea se cade a fugi de păstorii aducători de stricăciune*”. Creștinii – adică – trebuie numaidecât să se îndepărteze din punct de vedere bisericesc de păstorul stricat, căci altfel tocmai acesta, ca un lup, îi va sfâșia. Este, oare, cu puțință ca oaia să aștepte hotărârea unui sinod pentru a se depărta de lup? Și este cu puțință să nu fie vătămată rămânând aproape de el, potrivit interpretării Canonului cercetat? De prisos să mai amintim că oi sunt considerați nu doar mirenii, ci și clericii în raport cu episcopul.

De asemenea *Sfintele Canoane Apostolice* sunt unanime cu *Sfânta Scriptură* și interzic orice comuniune bisericească cu ereticii și orice recunoaștere a vreunei ierurgii ori taine a acestora³. În toate aceste Canoane ereticii sunt pomeniți în corpore și încă nu fuseseră condamnați de vreun sinod.

Părinții Apostolici conglăsuiesc și ei cu *Sfânta Scriptură* și cu *Tradiția apostolică*. Sfântul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu spune: „*Iar dacă cei care nimicesc casele oamenilor sunt osândiți la moarte, cu cât mai mult cei care se străduiesc să păgubească Biserica lui Hristos vor primi osândă veșnică. [...] La fel și orice om, ca unul ce a primit de la Dumnezeu facultatea de a discerne, se va osândi dacă va urma păstorului neexperimentat și va primi credința mincinoasă ca adevărată*”⁴. Tot așa „*pe oricine grăiește altceva decât cele hotărnicite, chiar dacă este vrednic de crezare, chiar de postește, chiar dacă ține fecioria, chiar minuni dacă face, chiar de proorocește, lup să-l socotești în piele de oaie, săvârșind vătămarea oilor*”⁵.

² Iuda 3.

³ Canoanele 10, 31, 33, 45, 46, 47, 65, 68, 70.

⁴ *Epistola către efesenii*.

⁵ *Către Iron*.

Sfântul Ignatie, urmând *Tradiția apostolică*, învață îndepărtarea de orice păstor care alterează credința, chiar dacă îl vedem că este nevoitor și că face minuni. Cu această exagerare vrea să arate necesitatea credinței ortodoxe neschimbate pentru mântuire. Nicăieri Sfântul nu pomenește de hotărâre sinodală ca să se îndepărteze cineva de cel ce schimbă credința și *Tradiția apostolică*.

III. Punerea în practică a *Canonului al XV-lea* de-a lungul timpului de către mării Părinți de după secolul al III-lea

Însă perioada în care se vede limpede și fără putință de tăgadă punerea în practică a *Canonului al XV-lea AB* este epoca de după primele trei veacuri de prigoniri, pentru că în această perioadă s-au ivit ereziile, care erau activate chiar în interiorul Bisericii cu scopul de a altera credința și *Tradiția*.

Așadar în această epocă mării Părinți și luptători pentru dreapta credință îi învățau în mod constant pe binecredincioși, prin cuvinte și fapte, să se îndepărteze de episcopii și clericii eretici, fără ca aceștia să fi fost condamnați în sinod, ci având ca criteriu numai părerile lor eretice. Adică exact ceea ce susține *Canonul al XV-lea*. Pe deasupra aveau de-a face cu prigoana ortodocșilor, înlocuirea păstorilor dreptcredincioși cu eretici, alianța ereticilor cu stăpânirea politică și corodarea credinței din interior. Cu toate acestea Părinții învățau îndepărtarea de eretici cu orice preț și susțineau că Biserica este alcătuită din cei care au dreaptă cugetare și se depărtează de eretici.

1. Sfântul Vasile cel Mare

Sfântul Vasile descrie starea Bisericii în acea vreme astfel: „*Al treisprezecelea an este de când războiul ereticilor s-a ridicat din nou asupra noastră, vreme în care s-au făcut Bisericii mai multe necazuri decât cele pomenite de când se propovăduiește Evanghelia lui Hristos. Pe care ne lăsăm păgubași a le povesti cu de-amănuntul, nu cumva slăbiciunea cuvântului nostru să umbrească învățarea relelor; și nici nu socotim că aveți nevoie să știți, ca unii ce ați aflat odinioară adevărul lucrurilor prin auzire. Cel mai mare rău: noroadele, părăsind locașurile de rugăciune, se adună prin pustietăți; jalnică privesc – femei și copii și bătrâni și alți neputincioși în ploii torențiale și ninsori și vânturi și în gerul iernii; la fel și vara în arșița soarelui, sub cerul liber chinându-se. Și acestea le suferă pentru că nu primesc vicleana plămadă a lui Arie*”.⁶

În cei treisprezece ani – spune Sfântul – de prigoană a credinței și menținere a ereziei, ortodocșii au suferit mai multe rele ca în vremea persecuțiilor. Ereticii se aflau în biserici și dreptcredincioșii se adunau în pustii ca să nu fie în comuniune bisericească cu ereticii; pentru

⁶ Epistola CCXVII, *Către apuseni*.

că fusese condamnat arianismul de către primul Sinod ecumenic, dar ereticii care ocupaseră tronurile și bisericile nu fuseseră condamnați nominal.

În altă scrisoare Sfântul spune: „*Cunoscute sunt cele ce ne strâmtorează, chiar dacă noi nu le grăim. Căci s-au revărsat în lumea întreagă. Sunt disprețuite dogmele Părinților, Tradițiile apostolice sunt batjocorite, găselnițe ale unor oameni de astăzi se încetățenesc în Biserici; tehnologhisesc⁷ oamenii nu teologhisesc; înțelepciunea lumească dobândește întâietate dând la o parte lauda Crucii. Păstorii sunt izgoniți, iar în locul lor sunt aduși lupi grei, care sfâșie turma lui Hristos. Locașurile de rugăciune pustii de închinători, pustiile pline de tânguitori. Bătrânii plâng punând față în față cele de demult cu cele de acum; tinerii și mai de plâns, necunoscând cele de care au fost lipsiți. Acestea sunt vrednice să stârnească compasiune celor obișnuiți cu iubirea lui Hristos, dar în comparație cu adevărul lucrurilor, cuvântul pierde mult din valoarea lor*”.⁸ Aici este descrisă aceeași stare de lucruri. Episcopii așezați în locurile păstorilor ortodocși sunt caracterizați de Sfântul Vasile ca „*lupi grei*”. Iar credincioșii nu se află în comuniune bisericească cu ei, încă mai înainte de a fi condamnați în vreun sinod.

Vom mai cita o a treia descriere a Sfântului, ca să înțelegem în ce fel ortodocșii de atunci nu comunicau cu erezia și cu ereticii: „*Au fost întoarse cu susul în jos dogmele dreptei credințe, iar statornicirile Bisericii au fost tulburate. Iubirea de întâietate a celor ce nu se tem de Domnul dă năvală la locurile de frunte și prin necuviincioasa luptă care, bineînțeles, urmează, se dobândește stăpânirea; așa încât cel care a hulit mai rău este preferat să păstorească poporul. Se duce cuvioșenia preoțească, s-au isprăvit cei care să păstorească cu știință turma Domnului, iar iubitorii de stăpânire pururea risipesc cele strânse pentru săraci spre desfătări proprii și împărțiri de daruri. Încețoșatu-s-a strictețea canoanelor, puterea de a păcătui e multă. Căci cei ce au ajuns la conducere pe baza studiilor omenești înlocuiesc harul cu însuși studiul, îngăduind tot ce provoacă plăcere celor ce păcătuiesc. S-a dus pe apa sâmbetei judecata dreaptă, fiecare umblă după voia inimii lui. Viclenia nu mai cunoaște măsură, noroadele sunt nepovățuite, întâistătătorii nu au îndrăzneală. Căci cei ce și-au dobândit stăpânirea cu ajutorul oamenilor s-au făcut robi ai celor ce dau harul... Pentru acestea râd necredincioșii, se clatină puțin credincioșii; credința este pusă la îndoială, ignoranța se revarsă în suflete pentru că cei ce întru răutate amăgesc prin cuvânt, își pun masca adevărului. Tac gurile binecredincioșilor, în vreme ce toată limba hulitoare este lăudată; cele sfinte au fost pângărite, cei din popor cu cugetarea sănătoasă fug de locașurile de rugăciune ca de niște școli ale necuviinței și prin pustietăți își ridică mâinile către Stăpânul din ceruri cu suspine și cu lacrimi. Fără îndoială că a ajuns până la voi vestea celor întâmplare în cele mai multe cetăți; mulțimile împreună cu femeii și copiii și bătrânii înșiși împrăștiindu-se în afara zidurilor, săvârșesc rugăciunile sub cerul liber, îndurând toate vitregiile vântului cu îndelungă răbdare, așteptând ajutorul de la Domnul*”.⁹

Sfântul Vasile – așa cum ne transmite Sfântul Marcu Evghenicul – spune și în epistola sa către monahi: „*Dacă unii se prefac a mărturisi credința ortodoxă sănătoasă, dar se împărțesc*

⁷ Fac analize gramaticale.

⁸ *Către preasfințiții frați și episcopi din Apus.*

⁹ *Către episcopii italici și gali.*

*cu cei de altă cugetare, pe aceștia, dacă după ce li se poruncește nu se depărtează [de eretici], nu doar ca fără părtaşie să-i socotiți, dar nici frați să nu-i numiți”.*¹⁰

Este, deci, clară linia ortodocșilor față de episcopii și clericii eretici necondamnați de vreun sinod, indiferent dacă erezia respectivă a fost condamnată sau nu. Acest fapt arată că îndepărtarea ortodocșilor de orice erezie și de orice eretic era o tradiție care opera din instinct, nu doar la clerici, ci și la popor.

Nu se cuvine să-i lipsim pe cititorii acestui studiu de prezentarea încă unui frumos fragment dintr-o epistolă a Sfântului: *„Acela, prin intenția cea de acum, a făcut o dovadă limpede a întregii sale vieți, căci niciodată n-a trăit cu nădejdea fângăduințelor încredințate nouă de Domnul; ci și dacă săvârșea ceva din cele omenești – cuvinte ale credinței și înfățișare a evlaviei – pe toate le meșteșugea spre înșelarea celor aflați acolo. Iar pe voi de ce vă necăjește ceea ce s-a petrecut? Cu ce v-ați făcut voi mai răi prin aceasta? A plecat unul dintre voi; și chiar dacă s-a mai dus cu el încă unul sau doi, aceștia sunt mai vrednici de milă decât un mort, însă trupul vostru este întreg cu harul lui Dumnezeu. Căci ceea ce era nefolositor a fost lepădat, și ceea ce a rămas nu s-a împruținat. Iar dacă vă întristează că ați fost dați afară din cetate, gândiți-vă că veți sălășlui în schimb sub acoperământul Dumnezeului ceresc și că îngerul purtător de grijă al Bisericii a plecat de acolo împreună cu voi. Așa încât stau în fiecare zi la rugăciune în locașuri goale, îngreunându-și vina prin împrăștierea poporului. Iar dacă acest lucru provoacă osteneală, sunt încredințat în Domnul că nu va rămâne fără folos. Și cu cât petreceți în mai multe necazuri, cu atât mai aleasă răsplată vă așteaptă din partea Dreptului Judecător. Deci nici nu vă revoltați pentru cele de acum, nici nu vă pierdeți nădejdea”.*¹¹

Aici Sfântul vorbește despre cei ce au trădat și au intrat în comuniune bisericească cu ereticii. Aceștia – zice – au plecat, dar trupul lui Hristos a rămas întreg și neatins. Expresia *„și ceea ce era nefolositor a fost lepădat, și ceea ce a rămas nu s-a împruținat”* este uimitoare și unică în capacitatea de a surprinde realitatea, arătând că oricâți s-ar îndepărta prin erezie de dreapta credință, trupul lui Hristos rămâne neatins și nevătămat. Dar important în această relatare a Sfântului este faptul că, în vreme ce ereticii plecaseră din Ortodoxie prin primirea ereziei, au rămas în biserici, ba chiar cu ajutorul stăpânirii politice au așezat episcopi eretici, care, bineînțeles, aveau continuitate apostolică potrivit canoanelor. Atunci ortodocșii, animați ca de un instinct, au ieșit din biserici și se adunau în păduri și prin munți. Iar îngerul bisericii a plecat și el din locașurile deținute de eretici și a venit în pustie, adică acolo unde se adunau ortodocșii. Exact aceasta este delimitarea ortodocșilor, fără să aștepte hotărâre sinodală care să îi condamne pe ereticii respectivi. Aici Sfântul ne învață lămurit că Hristos se află acolo unde este păzită credința adevărată și nu acolo unde se păstrează continuitatea apostolică fără credință.

Și o ultimă secvență, dintre multele aflate în scrisorile marelui Părinte din Chesaria cu referire la acest subiect, care este necesar să fie prezentată: *„Numai să nu vă lăsați înșelați de minciunile lor care promit corectitudinea credinței. Căci unii ca aceștia sunt neguțători de Hristos și nu creștini, preferând totdeauna ceea ce le aduce câștig în viața aceasta în loc de a*

¹⁰ Sfântul Marcu Evghenicul, *Mărturisirea* – CFDS.

¹¹ *Către presviterii nicopolitani* – 238.

*trăi potrivit adevărului. Când au socotit să dobândească stăpânirea aceasta deșartă, s-au adăugat vrăjmașilor lui Hristos, când au văzut noroadele înfuriindu-se, au arătat iarăși prefăcătura corectitudinii. Nu-l recunosc de episcop, nici n-aș număra între preoții lui Hristos pe cel promovat la conducere de mâini pângărite, spre destrămarea credinței. Aceasta este judecata mea. Iar voi, dacă aveți vreo părtășie cu noi, bineînțeles că veți cugeta despre noi tot așa; dacă, însă, hotărâți de unii singuri, fiecare este stăpân al cugetului său, iar noi suntem nevinovați de sângele acesta. Pe acestea vi le-am scris nu ca neavând încredere în voi, ci ca să întăresc cugetul șovăielnic al unora prin aflarea părerii mele; așa încât să nu primiți pe vreunii [eretici] la părtășie cu voi, nici pe cei ce au primit punerea mâinilor lor să nu vă grăbiți, după ce se va face pace, să-i numărați în rândurile preoților”.*¹²

Aici Sfântul îi descrie cât se poate de nimerit pe episcopii eretici și îi numește negustori de Hristos, schimbându-și atitudinea în funcție de reacția poporului. Pe toți aceștia nici nu-i consideră episcopi pentru că, așa cum spune, au fost hirotoniți „spre destrămarea credinței”. Bineînțeles că acestea nu le spunea după hotărârea vreunui sinod cu privire la acei eretici – ar fi fost de prisos, de vreme ce era de ajuns hotărârea sinodală – ci atribuie fiecărui ortodox în parte răspunderea pentru credința și dreapta cugetare a episcopilor. Aici, în plus, se vede viclenia și ipocrizia episcopilor eretici, precum și poziția poporului ca apărător al credinței. Această fățarnicie este aceeași cu cea de astăzi: „când văd norodul înfuriindu-se, se prefac iarăși a fi corecți”. Numai că astăzi noroadele nu se mai sălbătesc, ca odinioară, ci se liniștesc odihnindu-și cugetul cu o posibilă interpretare – chipurile – a *Canonului* și așteptând în tăcere hotărârea Sinodului.

Este vrednic de observat ceea ce spune la sfârșit, căci arată severitatea neînduplecată a Sfântului în probleme de credință: „*încât să nu primiți pe vreunii la părtășie cu voi, nici pe cei ce au primit hirotonia lor să nu vă grăbiți a-i număra – după ce se va face pace – în rândurile preoților*”. Sfântul Vasile interzice ortodocșilor să-i primească, după ce se vor liniști lucrurile și va triumfa Ortodoxia, pe cei hirotoniți de eretici; chiar dacă se pocăiesc și vor să vină la dreapta credință, vrednicia lor preoțească nu este valabilă.

2. Sfântul Atanasie cel Mare

Ne vom referi în continuare la luptătorul din linia întâi a Ortodoxiei, Marele Atanasie, care a fost contemporan Marelui Vasile și întru totul conform cu Tradiția Bisericii în chestiunea păstorilor eretici și a delimitării de aceștia. Sfântul spune: „*Pășind pe calea nerătăcită și de viață purtătoare, să scoatem ochiul care smintește: nu pe cel văzut, ci pe cel nevăzut; dacă, adică, episcopul sau presviterul, care sunt ochi ai Bisericii, au purtări rele și smintesc poporul, trebuie să-i scoatem. Căci este mai de folos să ne adunăm fără ei în locașul de rugăciune, decât să fim aruncați împreună cu ei, ca și cu Anna și Caiafa, în gheena focului. La fel și mâna – diaconul – dacă face ceva nevrednic, să fie despărțit de jertfelnic*”.¹³ Aici Sfântul, învățându-i pe ortodocși,

¹² *Către prezviterii nicopolitani* – 240.

¹³ PG XXXV, 33.

le poruncește să-i izgonească pe episcopi și clerici numai dacă „se poartă rău și smintesc poporul”. Dacă ne gândim că problemele de credință sunt mult mai importante decât un simplu scandal, ne dăm seama de poziția Sfântului cu privire la ele. Și pe toate acestea, de bunăseamă, poruncește să le săvârșească ortodocșii fără hotărârea Sinodului.

Într-o epistolă a sa enciclică Sfântul spune, descriind poziția ortodocșilor: „Așadar ighemonul cu forța a pus mâna pe biserici și luându-le, le-a dat lui Grigorie și ariomanilor. Și aceia, în mod public izgoniți fiind de către noi din pricina necuviinței, se laudă cu răpirea bisericilor, iar poporul lui Dumnezeu și clericii Bisericii Sobornicești sunt siliți sau să se facă părtași necuviinței ereticilor arieni sau să nu intre în biserici. (...) Căci fiind alungați liturghisitorii Bisericii, noroadele, înțelegând bine necredința ereticilor arieni, preferă să sufere astfel și să se primejduiască, decât să vină mâna arienilor pe creștetul lor”. Din descrierea Sfântului se vede că ortodocșii, dincolo de învățătura Părinților, aveau în ei, ca harismă, păzirea credinței ortodoxe și de aceea nu primeau, cu niciun chip, nici să intre în bisericile ereticilor, nici să primească de la preoții lor vreo binecuvântare. Expresia Sfântului: „cei izgoniți public de către noi din pricina necuviinței” înseamnă că ereticii respectivi fuseseră afurisiți nu de vreun Sinod, ci de către ortodocși din cauza lipsei lor de credință, adică a ereziei. „Izgoniți public” înseamnă de asemenea că ortodocșii nu aveau nicio comuniune bisericească cu ei, la absolut niciun nivel, așa cum explică mai departe Sfântul. Și toate acestea fără hotărâre sinodală cu privire la ereticii aceia. Episcopii respectivi aveau, se pare, continuitate apostolică legală și canonică, dar căzuseră din treaptă din cauza ereziei.

În epistola sa către episcopul Dracontie Sfântul spune: „Sau spune-mi, al cui te vor următor cei ce te sfătuiesc? Căci se cuvine ca noi să petrecem potrivit scopului Sfinților și Părinților și pe aceștia să-i urmăm; să se știe că, depărtându-ne de ei, ne facem stăini și de părtașia lor”.¹⁴ Sfântul pune lucrurile la locul lor, arătând că, o dată ce încetăm să urmăm Sfinților, ne îndepărtăm și de comuniunea cu ei. Asta înseamnă și că, dimpotrivă, atunci când urmăm ereticilor, avem comuniune cu ei.

În erminia Evangheliei după Matei Sfântul spune, referindu-se la proorocii mincinoși: „Domnul a spus: «Luați aminte la proorocii mincinoși, care vin către voi în îmbrăcăminte de oaie, în vreme ce pe dinăuntru sunt lupi răpitori: după roadele lor îi veți cunoaște». Deci dacă vezi, frate, pe vreunul că are înfățișare cuviincioasă, nu lua în seamă faptul că poartă piele de oaie, că are – adică – nume de preot sau episcop sau diacon sau ascet, ci faptele lui cercetează-le, dacă este înfrânat, dacă este primitor de străini sau milostivi sau iubitor sau stăruitor în rugăciune sau răbdător. Dacă are pânțele de Dumnezeu și gâtlejul groapă deschisă, fiind bolnav după bani și neguțătorind cinstirea de Dumnezeu, lasă-l; căci nu este păstor cunoscător, ci lup răpitor. Iar dacă știi să încerci pomii după rod – care sunt după fire, după gust, după calitate – cu atât mai mult ești dator să-i încerci după fapte pe negustorii de Hristos, căci, având oarecare faimă a evlaviei, au suflet diavolesc. Și dacă din spini nu culegi struguri și din mărăcini smochine, de ce socotești că ai ceva bun de auzit din partea nelegiuitorilor sau ceva folositor de aflat de la trădători? Fugi, așadar, de aceia ca de lupi scrășnitori și spini ai

¹⁴ Către Dracontie I.

neascultării și mărăcini ai nedreptăților și pomi vicleni. Dacă vezi pe cineva cu bună-așezare, după sfatul „Înțelepciunii”, mânăcă spre el, și pragurile ușilor lui să le tocească picioarele tale, ca să înveți de la el contururile legii și darurile harului. Nici cuvântul meșteșugit, nici înfățișarea impunătoare nu duc în Împărăția Cerurilor, ci credința desăvârșită și neiscoditoare, dimpreună cu purtarea de grijă virtuoasă și aleasă”. Aici Sfântul poruncește să deosebim păstori buni de cei răi. Și celor buni să ne supunem, iar de cei răi să fugim departe fără să așteptăm hotărâri sinodale.

Dacă era nevoie ca ortodocșii să aștepte hotărârea sinodului ca să se îndepărteze de păstori aceștia răi, atunci Sfântul i-ar fi sfătuit să facă reclamație la Sinod și să aștepte în pace, liniște și ascultare hotărârea lui. Sfântul Atanasie nu era însă promotor al teoriei domolirii și simplului protest, ci al delimitării de cei ce cugetă și lucrează rău.

Când Sfântul Atanasie se ascundea în pustie, generalul Artemie îl căuta în mănăstirile din zonă, fără să reușească să afle unde se ascundea. Înainte ca Artemie să plece din mănăstirea Tavenisioților, s-a întâmplat următorul lucru, relatat în Viața Sfântului Pahomie: „Și după ce a căutat și nu l-a găsit, zice Artemie fraților la slujbă: «Veniți să vă rugați pentru mine». Și au zis ei: «Nu putem, fiindcă avem poruncă de la părintele nostru să nu ne rugăm cu nimeni din cei ce se însoțesc cu arienii» – căci vedeau pe unul din episcopii arieni împreună cu ducele – și deci ieșind frații, s-a rugat singur”.¹⁵ Comportamentul acestor monahi era impus de însuși Marele Atanasie, care printr-o epistolă îi îndemna să nu aibă părtașie nu doar cu ereticii, ci nici cu cei care au oarecare legătură cu ei.

Vom prezenta și un fragment dintr-o scrisoare a Sfântului către monahi: „Pentru că sunt unii care, cugetând cele ale lui Arie, umblă din mănăstire în mănăstire cu niciun alt scop decât ca, prefăcându-se că vin de la noi către voi, să-i păcălească pe cei curați. Iar alții susțin că nu cugetă cele ale lui Arie, însă fac pogorământ și se roagă împreună cu ei. De nevoie la îndemnul unor frați dintre cei mai sinceri, m-am grăbit să vă scriu, ca păzind voi în chip neștirbit și neviclenit credința binecinstitoare, pe care harul lui Dumnezeu o lucrează în voi, să nu dați pricină de sminteală fraților. Căci atunci când vreunii vă văd pe voi – cei credincioși în Hristos – venind împreună și împărtășindu-vă cu [ereticii] aceia, bănuiesc că un astfel de lucru este fără importanță și vor cădea în mocirla necuviinței. Deci ca aceasta să nu se întâmple, să vă fie cu voie, iubiților, ca de la cei ce cugetă vădit lucruri necuviincioase să vă întoarceți fața, iar de cei care cred că nu cugetă cele ale lui Arie, însă se împărtășesc cu rău-credincioșii, să vă păziți; și bineînțeles că a căror cugetare o ocolim, de părtașia lor se cade să și fugim. Iar dacă vreunul se preface că mărturisește credința dreaptă, însă se arată având părtașie cu aceia, pe unul ca acesta îndemnați-l să părăsească acest obicei; și dacă fângăduiește, să-l aveți ca frate; ci dacă stăruie în chip gâlcevitor, ocoliți-l pe unul ca acesta. Căci astfel săvârșind, veți păstra credința curată”.¹⁶

Învățătura Sfântului Atanasie este impresionantă în ce privește comuniunea bisericească cu ereticii necondamnați în sinod. Motivul pentru care a scris epistola era următorul: Existau unii

¹⁵ Viața Sfântului Pahomie, CXXXVIII.

¹⁶ Epistolă către monahi.

– se pare – clerici care aveau cugetarea lui Arie și cutreierau mănăstirile spunând că vin din partea ortodocșilor; aceștia, cu scopul de a-i înșela, voiau ca monahii să fie în comuniune cu ei. Alții îi asigurau că nu cugetă ca arienii, dar se rugau împreună cu ei din iconomie. Sfântul interzice părtășia cu toți aceștia, considerând-o un cal troian, pricină de sminteală și aderare la erezie. Iar în ce-i privește pe cei care mărturisesc la arătare credința ortodoxă, dar se fac părtași ereticilor, cu aceștia poruncește să nu se afle în comuniune dacă nu se îndreaptă. Învățătura aceasta a Sfântului se rezumă în binecunoscutele sale cuvinte: „*A căror cugetare o ocolim, de părtășia lor se cade să fugim*”.

Este vrednic de atenție faptul că peste tot Sfinții vorbesc de cugetarea cuiva având în vedere comuniunea bisericească și nu hotărârea sinodală. Aceasta înseamnă că răspunderea cade în seama fiecărui ortodox în parte. Dacă monahii aceștia ar fi așteptat hotărârea unui sinod, nu cu privire la erezie, ci cu privire la ereticii respectivi, mai ales în perioada aceea când erezia pătrunsese aproape peste tot, bineînțeles că ar fi înnoptat în bezna ereziei. Faptul că Sfântul nu așteaptă hotărârea sinodului pentru a întrerupe comunicarea bisericească, ci învață că fiecare este dator să cântărească cugetarea celor cu care stă în comuniune se vede și din sfârșitul învățăturii adresate monahilor: „*Astfel petrecând veți păstra curată credința*”. Dacă monahii ar fi așteptat hotărârea sinodului pentru a se delimita de toți aceștia, singurul lucru izbutit ar fi fost să nu fie prigoaniți pentru credință; însă credința lor n-ar mai fi fost curată, ci corcită și întinată din cauza comunicării ecleziastice.

Ce ar fi spus oare călugărilor de astăzi și mai cu seamă aghioriiților despre patriarhul lor, care este cap al ereziei și cavalier de onoare al Ortodoxiei către papistășie? Nu cumva să aștepte hotărâre a sinodului sau așa-zisul „*potir comun*”, ca să se delimiteze? Toate acestea par să fie astăzi îndreptățiri pentru păcate și parapete de fum, cu scopul de a nu purta povara mărturisirii, care este prigoana.

În ce privește depărtarea ortodocșilor de păstoriei eretici se cuvine să arătăm și înțelegerea făcută de Sfântul Atanasie cu împăratul Constantie. Împăratul, după repunerea Sfântului pe tronul din Alexandria, i-a cerut să cedeze arienilor din Alexandria o biserică, ca să se adune acolo și să săvârșească tainele. Sfântul a făgăduit că o va face, dacă și împăratul va da în Constantinopol o biserică ortodocșilor, ca să se adune acolo și să săvârșească Tainele ortodoxe.

Din acest fapt se vede că ortodocșii din Constantinopol, în acea perioadă, nu comunicau cu episcopii și clericii eretici, mai înainte de a fi condamnați sinodal și preferau să rămână fără biserică, căci pe toate le ocupaseră ereticii. Același lucru, într-o situație asemănătoare, este mărturisit de Sfântul Teodor Studitul: „*[...] Pildă este Sfântul Atanasie, care, rugat de împăratul Constantie să-i facă hatârul de a da în Alexandria o biserică arienilor pentru slujbe, a încuviințat, dacă i s-ar fi făcut și lui același hatâr, ca în Constantinopol ortodocșii să se adune într-o biserică din cele ocupate de arieni*”.

3. Sfântul Ioan Gură de Aur

Vom continua să înfățișăm Tradiția Bisericii cu privire la legătura ortodocșilor cu eretici necondamnați de sinod, în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur. Cu toate că Sfântul a trăit într-o perioadă în care lucrurile se liniștiseră în privința arienilor și pnevmatomahilor, învățătura lui este aceeași în problema comunicării ortodocșilor cu ereticii înainte de judecarea lor în sinod.

Interpretând cuvintele: „*Supuneți-vă mai-marilor voștri și ascultați de ei*”¹⁷ Sfântul spune: „*Anarhia este un rău peste tot și pricină a multor nenorociri și început al dezordinii și zăpăcelii; mai ales în Biserică este cu atât mai primejdioasă, cu cât mai mare și mai înaltă este stăpânirea (...) e mai bine să nu fie condus cineva de nimeni, decât să fie condus de cel rău. Căci cel dintâi de multe ori s-a mântuit, de multe ori s-a primejduit; acesta de pe urmă totdeauna se primejduiește, fiind purtat prin toate gropile. Deci cum spune Pavel: «Supuneți-vă mai-marilor voștri și-i ascultați»? Zicând mai înainte: «Al căror capăt al petrecerii privindu-l cu luare aminte, urmați-le credința»¹⁸, zice mai apoi: «Supuneți-vă mai-marilor voștri și îi ascultați». Cum adică, spune cineva, atunci când este viclean [mai-marele], să nu ne supunem? Viclean, ce înțelegi prin aceasta? Dacă în ce privește credința, fugi de el și lasă-l, nu numai om de ar fi, dar chiar înger coborând din cer; iar dacă [viclean] în ce privește felul de viață, nu iscodi. Și acest lucru nu ți-l arăt de la mine, ci din dumnezeiasca Scriptură”¹⁹. Aici Sfântul spune lucrurilor pe nume, aducând și exemple potrivite. Învățătura lui este cuprinsă în cuvintele: „*Dacă mai-marele are credință eretică, fugi de el și părăsește-l, nu numai om de-ar fi, ci și înger coborând din cer; dacă are purtări rele, nu cerceta mai mult*”.*

Admirăm deplina identificare a Sfântului cu Sfânta Scriptură și cu Tradiția Bisericii. În probleme de credință nu așteptăm hotărâri sinodale, ci ne îndepărtăm numaidecât, din moment ce ne-am asigurat că întâi-stătătorul are cugete eretice. Dat fiind că Sfântul se adresa nu clericilor și monahilor, ci turmei sale, se înțelege că drumul sigur în chestiuni de credință este îndepărtarea bisericească imediată de conducătorul eretic.

Pentru a lămuri lucrurile vom aduce un alt fragment din învățătura Sfântului, în care îndeamnă la ascultare față de întâi-stătători, atunci când aceștia greșesc nu în ce privește credința, ci în probleme personale și neimportante. Făcând erminia Epistolei a doua către Timotei a Apostolului Pavel și expicând cum lucrează Dumnezeu și sfințește Tainele săvârșite de preoți nevrednici, spune: „*Deci ce – spune cineva –, Dumnezeu îi hirotonește pe toți, chiar și pe cei nevrednici? Dumnezeu nu-i hirotonește pe toți, dar lucrează prin toți, fie ei și nevrednici, ca să se mântuiască poporul. (...) Căci dacă avem să cercetăm viețile conducătorilor, ne vom face noi hirotonitori ai învățătorilor, și toate se întorc cu susul în jos, sus picioarele și jos capul. (...) Fiecare să-și vadă de ale sale. Căci dacă are învățătura strâmbă, chiar înger de ar fi, nu te supune, iar dacă învață drept, nu căuta la viață, ci la cuvinte. Îl ai pe Pavel care te îndreaptă și prin fapte și prin cuvinte către ceea ce se cuvine. Dar nu dă săracilor – zice unul – nici nu*

¹⁷ Evrei 13, 17.

¹⁸ Evrei 13, 7.

¹⁹ P.G. LXIII, 231.

chivernisește cum trebuie! De unde vezi asta? Înainte să aflii, nu învinui, teme-te de răspundere! Multe sunt judecate după bănuiele. Iar dacă ai aflat și ai cercetat și ai văzut; așteaptă judecătorul; nu smulge ordinea din mâinile lui Hristos! A Sa este judecarea acestora, nu a ta; tu ești rob de pe urmă, nu stăpân. Tu ești oaie; deci nu-l cerceta pe păstor, ca nu cumva să dai seamă și de cele pentru care îl învinuiești”. Aici Sfântul explică limpede că numai pentru probleme de credință îl muștrăm pe conducător, în vreme ce pe toate celelalte le lăsăm în seama lui Dumnezeu. Spune răspicat: „*Dacă are învățătura strâmbă, chiar înger de ar fi, nu i te supune*”. Cuvintele „*nu te supune*” nu înseamnă să nu crezi în dogma strâmbă a întâi-stătătorului, ci să nu faci ascultare de el.

În erminia Psalmului CXLIII Sfântul Hrisostom ne înfățișază măsura comuniunii bisericești în chestiuni de credință. „*Când e vorba să faci bine, orice om să fie aproapele tău; însă când cuvântul adevărului este răstălmăcit, cunoaște-ți aproapele și pe cel străin. Chiar dacă ți-e frate de tată și de mamă, dar nu-ți este părtaș în ce privește legea adevărului, să-ți fie mai barbar decât scitul; iar dacă e scit sau sarmat, dar cunoaște scumpătatea dogmelor și crede la fel ca tine, să-ți fie mai casnic și mai aproape decât cel ce te izbăvește de dureri. Și pe barbar și pe cel ce nu e barbar de acum înainte să-i deosebim nu după grai, nici după neam, ci după cugetare și după suflet! Căci acela este om cum trebuie, care are acrivia dogmelor și purtare înțeleaptă*”.²⁰ Și aici Sfântul deosebește comuniunea bisericească de orice altă formă de ajutor. Exemplele barbarilor și neamurilor războinice, arată limpede că adevărata credință ne unește cu cel mai sălbatic și necivilizat, în vreme ce înșelarea și erezia fac și din cel mai apropiat – din punct de vedere bisericesc – cel mai mare străin și vrăjmaș. Toate acestea, în lipsa hotărârilor sinodale, sunt valabile pentru toți.

Cu toate că Sfântul Ioan Hrisostom învață limpede îndepărtarea de întâi-stătătorii care cugetă eretic, dacă cercetăm poziția și învățătura lui din vremea exilului, ne vom încredința cu ușurință că i-a întrecut pe toți ceilalți Sfinți în problema comuniunii ecleziastice cu episcopul; căci în această perioadă de exil învăța fără ascunzișuri delimitarea bisericească de episcopi nu doar în chestiuni de credință, ci și pentru motive judiciare. Adică Sfântul însuși, care spusese că schisma nu este iertată nici prin sângele muceniciei, îndemna, încuraja și-i lăuda mai apoi pe cei care întrerupeau comunicarea bisericească cu cei care-l înlocuiseră, Arsachie și Atic și cu cei aflați în comuniune cu ei, mai ales că îndurau prigoane, primejdii și pedepse. Toți acești „*prigoniți pentru dreptate*” (nu pentru credință), clerici și mireni, au prelungit schisma cu patriarhul și cu partizanii lui până la aducerea moaștelor Sfântului din Comana în Constantinopol în vremea patriarhului Proclu, adică mai bine de treizeci de ani. Vom prezenta câteva texte ale Sfântului Hrisostom din exil, pentru a înțelege problema și apoi o vom așeza în cadrul Tradiției Bisericii.

Pentru început ne vom referi la epistola Sfântului către episcopul exilat Chiriac. După exilarea Sfântului Ioan Hrisostom, episcopul Chiriac n-a mai vrut să rămână în comuniune cu urmașul său la tron, Arsachie și a fost exilat. Sfântul îl mângâie prin scrisori și-l întărește să îndure greutățile surghiunului, în vreme ce nu lasă nici urmă de bănuială că Chiriac n-ar fi

²⁰ P.G. LV, 461.

procedat bine; ba chiar spune că toate acestea pe care le suferă vor fi motiv să primească multă plată de la Dumnezeu.

Într-una din epistolele către episcopul acesta Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „*Auzit-am și eu de nesăbuiința aceluia Arsachie, pe care împărătesa l-a pus pe tron, că i-a necăjit pe frați și pe fecioarele care n-au vrut să aibă părtășie cu el. Mulți dintre ei au și murit pentru mine în închisoare. Căci lupul acela cu chip de oaie care are înfățișare de episcop, dar este adulter – căci precum femeia care se împreunează cu altul atâta vreme cât îi trăiește bărbatul este preadesfrânată, la fel adulterul este și acesta – nu cu trupul, ci cu duhul căci deși trăiesc eu, mi-a răpit tronul bisericii*”.

Aici Sfântul arată cum patriarhul Arsachie a exilat și a pus la cazne pe clericii care nu au vrut să se împărtășească cu el. Ba mulți – spune – au murit în temniță din cauza delimitării lor. Sfântul este de partea celor care s-au separat și-l acuză pe Arsachie cu cuvinte grele, spunând că este adulter și lup în piele de oaie. Expresia „*mulți dintre ei au și murit pentru mine în închisoare*” arată că nu s-au delimitat pentru probleme de credință, ci pentru probleme de justiție. Au pus, adică, în practică Canonul al XXXI-lea apostolic. Că temele judiciare sunt mult mai prejos decât cele de credință, nu mai e nevoie să spunem. De aici se vede cât de sever ar fi fost Sfântul în probleme de credință.

Episcopilor și preoților întemnițați, care se delimitaseră de noul patriarh pe motivul exilării Sfântului, acesta le scria: „*Fericți sunteți pentru închisoare și lanțuri și legături; fericiți și de trei ori fericiți voi, care lumea întregă v-ați supus-o prin dragostea pentru voi și i-ați făcut și pe cei aflați departe să vă iubească. În toate zărilor pământului și mării sunt vestite izbânzile voastre, bărbăția, gândul statornic, cugetarea nerobită. Nimic din cele ce păreau înfricoșătoare nu v-a speriat: nu judecată, nu călău, nu potopul chinurilor, nu amenințări cu nenumărate morți, nu judecător care scotea flăcări pe gură. (...) Scrisu-s-au numele voastre în cartea vieții, împreună cu sfinții mucenici ați fost numărați. O știu eu bine, nu ca unul ce am urcat la cer, ci aflând din răspunsuri dumnezeiești. Căci dacă cel care a fost martor al unei căsătorii nelegiuite și n-a putut să îndrepte fărădelegea, ci doar să o mustre – rodul celei sterpe, locuitorul pustiului – fiindcă pentru aceasta a fost băgat în temniță și i s-a tăiat capul, este mucenic și întâiul între mucenici, voi care ați fost martori ai călcării legilor și așezămintelor părintești și ați văzut preoția strâmtorată și pradă nelegiuirii și ați pătimit atâtea pentru adevăr și pentru ca astfel să destrămați clevetiri nerușinate, înțelegeți ce fel de răsplată veți primi. «Nu-ți este îngăduit să iei femeia fratelui tău, Filip» i-a zis bărbatul acela viteaz și măreț și i-a fost de ajuns ca să capete îndrăzneală nespusă”. Deci Sfântul, pe toți cei delimitați, care nu erau în comuniune cu patriarhul nelegiuit, îi socotea împreună cu mucenicii, de vreme ce spune: „*înscrise au fost numele voastre în cartea vieții, cu sfinții mucenici ați fost numărați împreună*”.*

Delimitarea clericilor și mirenilor în această perioadă a exilului Sfântului Ioan Gură de Aur nu s-a petrecut doar în Constantinopol, ci și în Antiohia, în Chesaria și aproape în tot imperiul. Vom adăuga un fragment dintr-o epistolă a Sfântului către Cuvioasa Olimpiada diaconița, ca să conștientizăm poziția clericilor față de episcopii lor în Chesaria Capadociei: „*Iar dacă plângi cele întâmplate în Chesaria, nu ți se cade să o faci. Căci și acolo ni s-au împletit*

cununi strălucite, de vreme ce toți ne laudă, vorbesc de noi, se minunează și sunt uimiți de cele prin care rău pătimind, am fost izgoniți. Dar acestea deocamdată să nu le știe nimeni, chiar dacă mulți le răspândesc. Căci mi-a arătat domnul Peanios cum că preoții lui Faretrie însuși ne sunt alături și ei, care au spus că se împărtășesc cu noi și nu au nimic comun cu cei potrivnici, nici nu se însoțesc cu ei, nici nu se împărtășesc. Deci ca să nu-i tulburăm pe ei, nimeni să nu afle despre acestea; căci prea cumplite sunt cele ce ni s-au întâmplat. Și chiar de n-aș mai fi pățit nimic altceva, mi-ar fi fost de ajuns cele petrecute acolo ca să-mi pricinuiască mii de răsplăți; astfel ni s-a făcut nouă aproape de moarte primejdia”. Preoții episcopului Chesariei Farentie întrerupseseră comuniunea bisericească cu Arsachie pe motivul nedreptățirii Sfântului și nu voiau să mai aibă părtășie cu cei câți săvârșiseră nelegiuirea ori se învoiseră cu ei, ci doar cu Sfântul și cu cei aflați de partea lui.

Sunt multe scrisorile către clerici și mireni în care Sfântul Ioan Gură de Aur declară deschis că este de partea celor delimitați, pe care îi laudă și îi încurajează în lupta lor. Sfântul nu consideră că aceștia săvârșiseră schismă în Biserică, ci că, prin împotrivirea lor, rămăseseră în Biserică, iar cei care se învoiseră cu noua stare de lucruri se aflau în afară. Căci altfel n-ar fi putut nu să laude acest gest al separării, dar nici măcar să-l considere legal.

Vom încheia cu o secvență din altă epistolă a Sfântului către Cuvioasa Olimpiada, care arată ce părere avea acesta despre episcopii timpului acela: *„În privința isaurilor nu te mai teme, căci s-au întors în țara lor; și ighemonul a făcut tot [ce a putut] pentru aceasta și suntem mult mai în siguranță aici decât eram în Chesaria. Căci de nimeni nu mi-a fost frică, ca de episcopi, în afară de câțiva. Așadar de isauri nu te mai teme câtuși de puțin, căci au plecat și odată cu venirea iernii nu vor mai putea ieși din case; deci dacă vor ieși, o vor face după Cincizecime”*. Sfântul spune aici că nu s-a temut de nimic altceva ca de episcopi și că puțini sunt cei care se purtau potrivit vredniciei lor. Este normal ca Sfântul să fie de această părere, de vreme ce toate necazurile le-a suferit din partea episcopilor, între care primul a fost patriarhul Teofil al Alexandriei. Lucrul acesta trebuie să ne preocupe și astăzi dacă ne gândim la motivele pentru care Biserica se află într-o situație jenantă și erezia ecumenismului – da, erezia ecumenismului – se lățește neîncetat.

4. Sfântul Grigorie Teologul

Sfântul Grigorie este și el pe aceeași linie cu învățătura Canonului al XV-lea AB. Din Viața lui aflăm că locuitorii ortodocși din Constantinopol nu comunicau bisericește cu patriarhul arian Dimofil, fără ca el să fi fost caterisit de vreun sinod; nici măcar biserică ortodoxă nu aveau în capitală, fiindcă toate bisericile erau în mâinile arienilor, care le căpătaseră cu ajutorul stăpânirii politice. Este cu totul emoționantă descrierea pe care Sfântul a făcut-o în fața Părinților de la Sinodul al II-lea Ecumenic, înainte de a pleca de acolo. În acest fragment arată cum se înfățișa turma ortodoxă în momentul când l-au chemat în ajutor, pentru că dreapta credință era în pericol să dispară.

„Turma aceasta era atunci mică și neîngrijită, în privința celor văzute, și nici măcar turmă, ci o mică urmă sau rămășiță de turmă, neîntocmită, fără stăpân și nehotărâtă, nici pășune slobodă având, nici cuprinsă într-un țarc, ci rătăcind în munți și peșteri și crăpături ale pământului; fiecare era împrăștiat în altă parte, după cum se nimerea să-și găsească acoperiș sau pășune și dobândindu-și pe furiș mântuirea, de dragul ei. O astfel de turmă, pe care leii au alungat-o sau tulburarea a destrămat-o sau bezna a împrăștiat-o, pe care o jelesc proorocii înfățișând pătimirile lui Israil dat în mâinile necredincioșilor, am plâns-o și noi, de vreme ce facem lucruri vrednice de plâns. Căci cu adevărat și noi am fost alungați și lepădați și am cutreierat prin tot muntele și dealul, ca un păstor în pustie. Și o iarnă grea a cuprins Biserica și fiare grozave s-au abătut, care nici acum, pe vreme bună, nu ne lasă în pace; ci se poartă fără rușine și sunt mai puternice decât vremea cea rea. Și o negură urâtă a înghițit și a acoperit totul, mult mai grea decât plaga a noua a egiptenilor – întunericul cel pipăit – din cauza căreia puțin a lipsit să nu ne putem vedea nici între noi”.

În această descriere a Sfântului observăm următoarele: turma ortodoxă era decimată în ultimul grad, neorganizată și fără episcop. Cu alte cuvinte aproape întreg poporul trecuse la arianism și apărătorii credinței rămași erau foarte puțini și lipsiți de conducător. Ei nu-l recunoșteau pe patriarhul arian Dimofil, nici nu aveau părtășie cu el, ci îndurau greutatea ereziei.

Într-o altă omilie Sfântul Grigorie, referindu-se la faptul că Dumnezeu se află acolo unde există credința adevărată și nu acolo unde sunt bisericile și însușirile exterioare ale Bisericii, spune: *„Ei [ereticii] au casele, noi pe Cel din casă, ei bisericile, noi pe Dumnezeu. Și pe a ne face temple vii ale Dumezeului celui viu, jertfe însuflețite, arderi de tot înțelegătoare, ofrande desăvârșite, dumnezei prin închinarea Treimii. Ei [au] noroade, noi pe îngeri; ei îndrăzneală, noi credință; ei să amenințe, noi să ne rugăm; ei să lovească, noi să îndurăm; ei aur și argint, noi cuvânt curat”.* Cele de mai sus demonstrează că lucrurile nu stau așa cum par la arătare, ci așa cum le-au stabilit Scripturile și Părinții. De aceea spune în continuare: *„Mi-e turma mică? Dar nu purtată prin prăpăstii. Strămtă îmi e stâna, dar necălcată de lupi, neprimitoare de tâlhar, nici sărită de hoți și de străini”.* Turma aceasta a drept-credincioșilor era separată de cea eretică și numeroasă și avea toate caracteristicile Bisericii, chiar dacă nu avea nimic din cele exterioare. Lucrul minunat este că și mai înainte de venirea Sfântului în Constantinopol ortodocșii păstrau această poziție a delimitării de patriarhul eretic, ceea ce arată că aceasta era Tradiția Bisericii, fără să aștepte hotărârea Sinodului al II-lea Ecumenic. Însemnătate are în acest caz faptul că Sfântul socotește turmă ortodoxă doar pe cei separați de patriarhul eretic, prigoniți, împrăștiați și fără episcop, în vreme ce nici măcar nu-i numără între ortodocși pe cei care-l urmau pe patriarhul Dimofil, deși protestau, probabil, prin viu grai ori prin scris împotriva lui, pe cei care se supuneau de frică, deși aveau cugetare ortodoxă și pe cei care rămâneau în comuniune așteptând hotărârea Sinodului din Constantinopol.

Învățătura Sfântului Grigorie cu privire la acest subiect este clară și se cuprinde în următoarele sale cuvinte: *„vrăjmășia n-am lăudat-o, dar râvna am acceptat-o; căci decât o unitate pătimasă, mai bună este despărțirea de dragul bunei credințe”.* Dumnezeu – adică – se afla acolo unde se adunau ortodocșii, sub cerul liber, chiar dacă erau ei puțini, și nu în bisericile

luxoase unde domnea erezia. Ca să se păstreze credința adevărată trebuie să existe „*despărțirea pentru buna credință*”, adică delimitarea ecleziastică de cei ce cugetă și lucrează în mod eretic.

Vom adăuga încă două fragmente, valabile și astăzi, pe care dacă le-ar fi cunoscut episcopii și le-ar fi crezut, ar fi trebuit sau să se corecteze numaidecât și să învețe drept cuvântul adevărului sau să se retragă, ca pricinuatori ai morții sufletești a multora. Într-o epistolă către locuitorii din Chesaria Sfântul spune: „*Făclie a Bisericii este episcopul, lucru binecunoscut vouă, chiar dacă nu vi l-am scrie. Deci este firesc ca, dacă făclia este curată și trupul să-l conducă pe drum drept; iar dacă nu este curată, să nu-l conducă drept. La fel și ocrotitorul Bisericii, după cum va fi într-un fel sau altul, sau îi va primejdi pe ceilalți sau îi va salva*”. Aici episcopul este numit „*ocrotitor al Bisericii*” și în funcție de starea lui turma sau se va mântui sau va risca, urmându-l, să se piardă.

Într-un alt cuvânt de laudă către Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Grigorie spune: „*Deci astfel și pentru acestea, cu aprobarea întregului popor, nu în felul viclean care a precumpănit în vremea din urmă, nici prin crime și tiranie, ci apostolicește și duhovnicește este ridicat pe tronul lui Marcu [Apostolul], urmaș nu mai puțin al bunei-credințe [a aceluia], pe cât al dregătoriei. Căci în ce privește aceasta (i.e. dregătoria), au mijlocit mulți între el și acela, pe când în ce privește buna-credință, se află numaidecât după acela. Și aceasta este succesiunea cea mai de cinste. Căci a avea aceeași cugetare [cu predecesorul] înseamnă a-i fi și urmaș la tron, iar a avea alta, înseamnă a i te opune și la tron. Iar conducerea are doar numele succesiunii, pe când buna-credință este semnul succesiunii adevărate. Căci nu cel ce se silește pe sine [să ajungă la tron], ci cel silit de alții este urmaș; nici cel ce izbutește călcând legea, ci cel ajuns în față potrivit legii; nici cel ce cugetă lucruri potrivnice, ci cel de aceeași credință [este urmaș la tron]. Decât dacă cineva vrea să spună prin «urmaș» cum ar spune «boală» în loc de sănătate, «întuneric» în loc de lumină, «zăpăceală» în loc de liniște și «ieșire din fire» în loc de cumpătare*”.

Aici Sfântul caracterizează ca vicleană metoda alegerii episcopului fără aprobarea poporului și învață că episcopul ales, ca să fie urmaș la tron, trebuie să fie urmaș și al dreptei credințe. Aceasta este – spune – succesiunea „de facto”, pe când cealaltă – succesiunea lipsită de dreaptă credință – este doar cu numele, iar episcopul care nu este drept credincios, nu are tronul adevărat. De aceea Sfântul Grigorie adaugă că adevăratul urmaș la tron este nu „*cel ce cugetă lucruri potrivnice, ci cel de o credință*”.

Din toate acestea băgăm de seamă al cui urmaș este pe tronul din Constantinopol patriarhul actual Bartolomeu și toți ceilalți patriarhi ecumeniști – și ce trebuie să facem ortodocșii în privința lor, punând în aplicare canonul al XV-lea AB și urmând, după cum am mai spus, Sfintei Tradiții, care în veacul al nouălea a fost ilustrată de acest Canon.

5. Sfântul Chiril al Alexandriei

Cu privire la Sfântul Chiril vom arăta că și el s-a aflat pe linia Sfântului Canon de care ne ocupăm, a îndepărtării bisericesti de episcopul eretic înainte de judecata sinodului.

După cum se știe, Sfântul Chiril a luptat împotriva ereziei lui Nestorie. Când Nestorie – patriarh al Constantinopolului – a început să învețe public părerile sale eretice cu privire la Născătoarea de Dumnezeu și la înomenirea lui Hristos, Sfântul Chiril i-a trimis mai întâi două scrisori, sfătuindu-l să părăsească erezia și să urmeze credința Bisericii. Pentru că acela nu s-a îndreptat, Sfântul Chiril, împreună cu papa Romei Celestin, i-au trimis o a treia epistolă, prin care cu multă asprime îi lăsa un oarecare răstimp ca să se depărteze de erezie; și dacă în acest răstimp nu avea să se îndrepte, va fi fost lipsit de împărtășirea și pomenirea lor și nu va mai fi fost numărat între episcopi. Această întrerupere a comuniunii s-a petrecut mai înainte de judecarea sinodală și condamnarea lui Nestorie. Sfântul Chiril de asemenea, înainte de condamnarea lui Nestorie în sinod, n-a recunoscut pedepsele pe care acesta le dăduse clericilor săi, care și ei, mai înainte de sprijinul și îndemnul Sfântului, întrerupseseră comuniunea și pomenirea lui Nestorie, fapt pentru care fuseseră caterisiți de acela. Ba pe acești clerici din Constantinopol Sfântul Chiril îi laudă ca mărturisitori ai credinței și îi îndeamnă să continue a menține această poziție. Prezintă acum textele care certifică punerea în practică a Canonului al XV-lea AB și arată fără putință de tăgadă că aceasta era Tradiția Bisericii, pe care o urmau nu doar clericii, ci și poporul de rând.

Fragmentul din epistola a treia a Sfântului Chiril către Nestorie este următorul: *„Iată așadar, odată cu sinodul întrunit în cetatea mare a Romei sub oblăduirea preacuviosului și de Dumnezeu cinstitorului nostru frate și împreună-slujitor Celestin episcopul, îți atragem atenția și prin această a treia epistolă, sfătuindu-te să te lepezi de astfel de învățături nefericite și stricate, pe care le cugești și le înveți, și să te întorci la credința adevărată, încredințată dintru început Bisericii prin Sfinții Apostoli și Evangheliști, care au fost și martori și slujitori ai cuvântului. Și dacă evlavia ta nu va face aceasta potrivit răstimpului hotărât în scrisorile amintitului preacuvios și de Dumnezeu cinstitor frate și împreună-slujitor al nostru, episcopul Celestin al Bisericii romanilor, află că nu vei mai avea nicio părtaşie cu noi, nici loc sau cuvânt între preoții și episcopii lui Dumnezeu. Căci nu se cade să mai trecem cu vederea Biserici tulburate în acest fel și noroade smintite și dreapta credință lepădată și turmele împrăștiate de tine, cel ce erai dator să le mântuiești, dacă ai fi fost cu adevărat iubitor al dreptei noastre credințe, călcând pe urmele bune credințe a Sfinților Părinți. Iar cu toți cei care s-au despărțit de evlavia ta din pricina credinței și cu mireni [afurisiți] și clericii caterisiți suntem deopotrivă părtași. Căci nu este cu dreptate ca pe cei ce au cunoscut dreapta cugetare să-i nedreptățești prin hotărârile tale, din cauză că ei, bine făcând, ți-au grăit împotriva”*.²¹ Aici Sfântul Chiril îl înștiințează pe Nestorie că în „răstimpul hotărât” trebuia să-și schimbe părerile. În caz contrar „află că nu vei mai avea nicio părtaşie cu noi”, adică va fi întrerupt comuniunea eclezială cu el, chiar fără a fi condamnat de vreun sinod.

În continuare spune: *„cu toți cei care s-au despărțit de evlavia ta din pricina credinței (...) suntem deopotrivă părtași”*. Aici se vede că, după ce Nestorie a început să-și propovăduiască ereziile, mulți clerici și mireni au întrerupt comuniunea bisericească cu el și Nestorie i-a caterisit pe toți. Deci Sfântul Chiril se aliază și se împărtășește cu cei care au

²¹ P.G. LXXVII, 108A.

întrerupt comuniunea cu Nestorie înainte de judecata sinodului, și nu recunoaște pedepsele date de acesta, chiar dacă nu fusese caterisit încă. Această poziționare a Sfântului Chiril și a clerului din Constantinopol este aplicarea „à la lettre” – am spune – a Canonului al XV-lea AB și Tradiția de peste veacuri a Bisericii. Faptul că Sfântul Chiril nu recunoștea pedepsele impuse de Nestorie celor delimitați de el este o învățătură limpede cu privire la modul în care trebuie să întâmpine ortodocșii, în situații asemănătoare, pedepsele venite de la eretici.

Sfântul Chiril nu s-a limitat doar la corespondența cu Nestorie. A scris o epistolă și către clerul și poporul din Constantinopol, înștiințându-i de poziția lui față de Nestorie și laudându-le mărturisirea. Fragmentele care ne interesează sunt următoarele:

„A lui Chiril epistolă scrisă către clerul și poporul din Constantinopol, în care scrie să nu ia aminte la învățătura necuviincioasă a ereticului Nestorie, nici să se împărtășească cu el, dacă rămâne lup în loc de păstor, ci să se îmbărbăteze în Domnul și să-și țină credința neștrămutată. Încă mai scrie să fie de o împărtășire cu cei izgoniți de Nestorie pentru că au grăit împotriva învățăturii lui.

Către iubiții și prea doriții frați preoți, diaconi și poporul din Constantinopol, Chiril episcopul și sinodul întrunit în Alexandria diocezei Egiptene, bucurați-vă în Domnul! [...] Pentru că și de la cele pe care vi le grăiește în biserici nu se oprește, și din explicațiile sale scrise îl aflăm înșelat și nu mai puțin necuviincios în cele ale credinței, am fost prin urmare nevoiți să-i atragem atenția că, dacă nu se leapădă cât mai grabnic de inovațiile sale și, potrivit sorocului hotărât de preacuviosul și de Dumnezeu cinstitorul episcop al Bisericii romanilor Celestin, nu anatematizează în scris cele pe care le-a grăit către voi și le-a așezat în cărți sau cel puțin le-a pregătit a fi așezate – [lucruri] care au ajuns și până la noi – nu mai are niciun loc de împărtășire cu preoții lui Dumnezeu, ci va fi străin de toți. [...] Această credință înflăcărând-o pururi în voi, păstrați-vă nepătați și neprihăniți, nici împărtășindu-vă cu cel amintit, nici luându-l în seamă ca învățător, dacă rămâne lup în loc de păstor și dacă după această atenționare pe care i-am făcut-o, va prefera să cugete cele strâmbe. Iar cu clericii sau mirenii despărțiți de dragul dreptei credințe sau caterisiți de el, noi ne împărtășim, neîntărind hotărârea lui nedreaptă, ci mai degrabă laudându-i pe cei care au suferit-o și spunându-le cuvântul acela: «Dacă sunteți ocărăți în Domnul, fericiți sunteți; căci Duhul lui Dumnezeu și al puterii s-a odihnit întru voi»”²²

Aici Sfântul Chiril își face cunoscută poziția și accentuează că, după trecerea termenului, Nestorie „nu mai are niciun loc de împărtășire cu preoții lui Dumnezeu”, chiar dacă lipsea hotărârea sinodală. La sfârșitul epistolei îndeamnă clerul și pe popor să continue neîmpărtășirea cu patriarhul lor eretic „dacă rămâne lup în loc de păstor”, adăugând că stă în comuniune cu cei caterisiți și afurisiți de Nestorie. Probabil că scrisoarea a treia către Nestorie și cea către clerul și poporul din Constantinopol au fost scrise una după alta și trimise împreună.

Perioada ereziei lui Nestorie ne înfățișează imaginea simțirii ortodoxe a poporului și cinului monahal din Constantinopol. Această poziționare a ortodocșilor este semnificativă și se

²² P.G. LXXVII, 124A.

opune desăvârșitei noastre indiferențe de astăzi. Când s-a auzit întâia oară, în fața poporului adunat la slujbă, erezia lui Nestorie referitoare la persoana Maicii Domnului, mulțimea a reacționat imediat și a ieșit cu vuiet și cu huiduieli din biserică. Descrierea este făcută de Sfântul Chiril astfel: „Și s-a făcut strigăt mare de către tot poporul și au ieșit afară. Acum noroadele din Constantinopol nu se mai adună la slujbe, în afară de câțiva mai ușori la minte și de cei care îl linguesc. Iar aproape toate mănăstirile și arhimandriții lor²³ și mulți din senat nu se mai adună [cu patriarhul], temându-se să nu fie nedreptățiți în ce privește credința, de vreme ce el și cei dimpreună cu el, pe care i-a adus venind din Antiohia, grăiesc cu toții lucruri stricate”.²⁴

Aici avem de-a face cu faptul că erezia lui Nestorie nu era nici măcar cunoscută de Sinod sau de Părinți și cu toate acestea poporul simplu a reacționat instinctiv față de erezie și a plecat din biserică. Ceea ce înseamnă că delimitarea de orice erezie a fost dintotdeauna Tradiție a Bisericii și poporul o păstra lucrătoare ori de câte ori se ivea vreo erezie. De asemenea face impresie faptul că monahii se aflau în prima linie a delimitării de Nestorie, temându-se ca nu cumva prin comuniunea bisericească să trădeze credința.

La fel de însemnată și în același duh este și scrisoarea Sfântului către stareții și călugării din Constantinopol. Cunoașterea problemelor de către monahi este importantă, fiindcă ei au fost dintotdeauna cei dintâi apărători ai credinței. Sfântul scrie printre altele: „Iar pentru că [Nestorie] a rămas în aceleași, dacă nu cumva și în altele mai rele, adăugând mereu defăimări peste defăimări și propovăduind învățături cu totul străine și ciudate, pe care nu le-a cunoscut deloc Sfânta Biserică sobornicească, am socotit drept să-i atragem atenția printr-o a treia scrisoare, cea trimisă de noi și de preacuviosul și de Dumnezeu cinstitorul nostru frate și împreună-slujitor Celestin, episcopul Romei celei mari.

Dacă va alege să se pocăiască și, plângând pentru cele spuse, să dea în scris anatemei strâmbele sale învățături și să mărturisească drept și în chip de neînvinuit credința Bisericii sobornicești, să rămână (părtaș), cerând iertare și învățând cele de trebuință. Dacă nu alege să facă acestea, străin să fie și despărțit de ceata episcopilor și de vrednicia învățătoarească. Căci nu este fără primejdie ca în chip de păstor un lup grozav să se atingă de turmele Mântuitorului. Îmbărbățați-vă, deci, ca robi ai lui Hristos și îngrijiți-vă de sufletele voastre, pe toate săvârșindu-le spre slava lui Hristos și pentru ca credința în El să fie propovăduită dreaptă și nedefăimată peste tot. Acest lucru și de primejdiile de după aceea vă va scăpa, și de a vă învrednici de cununile de la dumnezeiescul scaun de judecată vă va pregăti, pentru că Mântuitorul nostru al tuturor, Hristos, îi primește pe toți cei ce au dragoste de El”.²⁵ Cuvintele de căpetenie ale epistolei sunt: „Nu este fără primejdie ca în chip de păstor un lup cumplit să se atingă de turmele Mântuitorului”. Am spune astăzi și noi: „Audă acestea episcopii ecumeniști de acum”. Este totodată demn de subliniat faptul că – după Sfântul Chiril – nu poate fi cineva episcop fără să aibă credință dreaptă.

²³ Arhimandriți care erau numai câte unul în fiecare mănăstire.

²⁴ P.G. LXXVII, 81B-C.

²⁵ P.G. LXXVII, 128A.

Vom încheia cu o epistolă deosebită a Sfântului, pe care a trimis-o imediat după încheierea Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes, înainte de întocmirea proceselor-verbale, clerului și poporului din Alexandria. Este nebănuit interesul norodului din Efes pentru condamnarea lui Nestorie, iar manifestările de după sfârșitul Sinodului arată sensibilitatea colectivă în probleme de credință, precum și aprobarea și identificarea tuturor cu hotărârile Sinodului.

*„Chiril iubiților și prea doriților preoți și diaconi și popor al Alexandriei, bucurați-vă în Domnul! Deși se cuvenea bine-credincioșiei voastre a afla mai pe larg cele petrecute, totuși din pricina grabei celor care vor aduce scrisoarea, vă vestesc pe scurt. Aflați, deci, că în douăzecișiopt ale lunii Pavnî a avut loc Sfântul Sinod în Efes în biserica mare a cetății, care se cheamă Maria Născătoare de Dumnezeu. Stăruind ziua întreagă, în cele din urmă l-am judecat pe Nestorie cel cu faimă rea, care nici n-a îndrăznit măcar să se arate în sfântul sobor, l-am supus caterisirii și l-am scos din episcopie. Fost-am episcopii adunați ca la două sute, mai puțini sau mai mulți. Și a stat acolo tot poporul cetății de dimineață până seara, așteptând judecata sfântului sobor. Iar când au auzit că a fost caterisit nefericitul, toți într-un glas au început să laude sfântul sobor și să-L slăvească pe Dumnezeu, căci a căzut vrăjmașul credinței. Ci ieșind noi din biserică ne-au mers înainte cu lumânări până la locul unde eram găzduiți, căci era de acum seară; și s-a făcut multă bucurie și aprindere de lămpi în cetate, încât și femei, cu cățui în mână, ne-au însoțit. Și a arătat Mântuitorul hulitorilor slava Sa, căci pe toate le poate. Avem deci, după ce vom săvârși înscrisurile făcute la caterisirea lui, să ne grăbim către voi”.*²⁶

Subliniem purtarea norodului după condamnarea lui Nestorie: *„toți într-un glas au început să laude Sfântul Sobor și să-I dea slavă lui Dumnezeu, căci a căzut vrăjmașul credinței”*. Apoi au făcut o litanie ad-hoc cu felinare, lumânări și tămâie, cinstindu-i pe Părinți și slăvind pe Dumnezeu.

Încheind cu Sfântul Chiril al Alexandriei, este de folos să ne gândim că, dacă astăzi poporul ar avea măcar o mică parte din interesul pentru problemele de credință al poporului de atunci din Efes, lucrurile în Biserică ar fi stat fără îndoială altfel, iar erezia ecumenismului ar fi fost de mult condamnată. Acum nu facem decât să secerăm roadele indiferenței și potolirii noastre.

6. Sfântul Maxim Mărturisitorul

Continuând prezentarea aplicării în timp a Canonului XV AB, vom face referire la Sfântul Maxim, aflat și el pe această direcție.

Aproape întreaga viață a Sfântului a fost o luptă neîntreruptă împotriva ereziei monotelitiste (sic!) și o delimitare continuă de episcopii eretici ai vremii sale. A murit în exil din cauza greutăților și chinurilor, după ce îi tăiaseră mâna dreaptă și limba cuvântătoare de Dumnezeu și îl dăduseră anatemei din pricina statorniciei sale de a nu primi să semneze așa-numitul „Typos” – o expunere de credință care favoriza și încălzea la sân erezia monotelită. Delimitarea Sfântului și

²⁶ P.G. LXXVII, 137A.

faptul că nu voia nicio părtășie bisericească cu patriarhul și cu sinodul era ceva ce îi înfuria pe conducătorii bisericești și politici, fiindcă prin această poziție a sa îi făcea și pe alții să-l urmeze și să nu se supună ereziei, devenind astfel călăuză a ortodocșilor prin cuvinte și fapte. Acest lucru a fost afirmat deschis de către conducători în discuția lor cu Sfântul, încercând să-l determine să-și schimbe părerea.

„Iar domnul Serghie i-a spus că: «De multe ori am venit în chilia ta la Veba și ți-am ascultat învățătura și Hristos îți va ajuta, nu te teme. Numai într-o singură privință îi mâhnești pe toți, că pe mulți îi faci să se despartă de împărtășirea cu Biserica de aici».

«Este cineva care să spună» – zise robul lui Dumnezeu – «că am zis: „Nu te împărtășești cu Biserica bizantinilor”?»

Răspuns-a domnul Serghie: «Lucrul acesta însuși, că tu nu te împărtășești, este mare glas către toți să nu se împărtășească».

Și a zis robul lui Dumnezeu: «Nimic mai năprasnic decât să te mustre conștiința și nimic mai cu îndrăzneală decât să te aprobe»”.

Aici vedem că simpla delimitare a Sfântului constituia pildă de urmat și frâu pus ereziei, cu toate că el însuși, după cum spune, nu o grăia răspicat.

În altă discuție mai-marii, străduindu-se să-l convingă, au avut cu Sfântul acest dialog:

„Atunci zice către el prefectul: «Te împărtășești cu Biserica celor de aici sau nu te împărtășești?»

Răspuns-a și a zis: «Nu mă împărtășesc!»

Îi spune: «De ce?»

Răspunse: «Fiindcă a dat afară sinoadele».

Și zise: «Dacă a scos sinoadele afară, cum de sunt pomenite în diptice?»

Și zice [Sfântul]: «Și care este folosul numelor dacă dogmele sunt alungate?»

«Poți» – zise – «să arăți aceasta?»

Și a spus: «Dacă-mi dați voie și porunciți, am să o dovedesc foarte cu iscusință».

Și tăcând ei, îi zice sachelarul: «De ce-i iubești pe romani și pe greci îi urăști?»

Răspunzând robul lui Dumnezeu, zise: «Poruncă avem să nu urâm pe nimeni. Îi iubesc pe romani ca de o credință, iar pe greci ca de o limbă».

Și iarăși îi spune sachelarul: «Câți ani zici să ai?»

Răspunse: «Șaptezeci și cinci»”.

Aici Sfântul explică cu îndrăzneală de ce nu are comuniune bisericească cu Biserica locală din Constantinopol, ci cu cea a Romei. Și motivul era că avea comuniune cu cei câți păstrau credința ortodoxă. Această separare a Sfântului s-a petrecut înainte de judecata sinodului, adică înainte de condamnarea patriarhilor și episcopilor eretici.

Aceste discuții cu ereticii aveau loc la palat, unde-l aduceau adesea pe Cuvios din închisoare, adică după prima întoarcere din exil. Din exil l-au adus ca să vadă dacă s-a convins să asculte de poruncile împărătești și patriarhicești. Vom prezenta încă o discuție a Cuviosului din această perioadă, binevenită în zilele noastre, dacă am avea cât de puțin din cugetarea Sfântului.

„Și în aceeași zi, pe la aprinsul opaițului (i.e. seara), Troilos patriciul și Serghie Evkratás, stolnicul împărătesc, s-au dus către robul lui Dumnezeu, bătrânul și șezând, l-au chemat și pe el să stea și au zis lui: «Spune nouă, domnule avvá, înfruntarea dintre tine și Pyrros, făcută în Africa și la Roma cu privire la dogme și în ce fel l-ai convins să-și anatematizeze învățătura și să se învoiască cu a ta?» Și le-a povestit pe rând toate, câte păstrase aducerea aminte.

Și a zis că: «Eu învățatură a mea nu am, ci pe cea obștească a Bisericii sobornicești. Căci n-am grăit ceva din mintea mea, încât să se numească învățatură proprie».

Și după ce le-a povestit, îi spun: «Nu te împărtășești cu tronul Constantinopolului?»

Și zise: «Nu mă împărtășesc!»

«Pentru care pricină nu te împărtășești?» au zis.

Răspuns-a: «Pentru că sfințele patru sinoade le-au nesocotit prin cele nouă capitole alcătuite în Alexandria și prin „Expunerea” alcătuită în cetatea aceasta de către Serghie și în continuare prin „Typos” - ul emis din acest motiv în indictionul al șaselea; și pentru că ceea ce au hotărât prin capitole, au dezaprobat prin „Expunere” și ceea ce au hotărât prin „Expunere”, au anulat prin „Typos” și s-au tăgăduit pe ei înșiși de atâtea ori. Deci cei osândiți de către ei înșiși și de către romani, iar mai apoi caterisiți de sinodul întrunit în indictionul al optulea, ce fel de mistagogie vor săvârși sau care duh se pogoară peste cei ce care slujesc împreună cu unii ca aceștia?»

Și îi zic: «Tu singur te mântuiești și toți se vor pierde?»

Și a spus: «Pe nimeni n-au judecat cei trei tineri, neînchinându-se chipului, deși toți oamenii se închinau. Căci nu căutau la cele ale altora, ci aveau în vedere ca nu cumva ei înșiși să cadă de la adevărata bună cinstire. La fel și Daniil, aruncat în groapa leilor, n-a judecat pe niciunul dintre cei ce nu se rugau lui Dumnezeu, după porunca lui Darie, ci a luat aminte la sine; și a ales să moară decât să cadă de la fața lui Dumnezeu și să fie biciuit de propria conștiință pentru călcarea legilor firii. Așadar și eu să nu dea Dumnezeu să judec pe cineva sau să spun că numai eu mă mântuiesc. Însă alege să mor decât să am freamăt în conștiință că am greșit în vreun fel față de credința în Dumnezeu».

Îi zic lui: «Și ce ai să faci când romanii se vor uni cu bizantinii? Că iată, ieri au venit legații Romei și mâine, duminică, se vor împărtăși cu patriarhul și tuturor le va fi limpede că tu îi abăteai pe romani; și bineînțeles că după ce ai plecat de acolo, s-au alăturat celor de aici».

Și a zis către ei: «Cei veniți [de la Roma] – oricare ar fi alegerea Romei, chiar de s-ar împărtăși – dacă n-au adus patriarhului epistolă, nu o vor face. Și nu-mi vine cu niciun chip să cred că romanii se vor uni cu cei de aici, dacă nu mărturisesc că Domnul și Dumnezeul nostru este voitor (θελητικός) și lucrător (ἐνεργητικός) al mântuirii noastre după fiecare dintre cele două firi».

Și zic aceia: «Iar dacă romanii vor ajunge la un compromis cu cei de aici, ce ai să faci?»

Și zise: «Duhul cel Sfânt, prin Apostolul, anatematizează și îngeri care legiuiesc ceva în plus față de cele propovăduite»”.

Aici observăm că la insistența Sfântului de a nu se împărtăși cu cei din Patriarhia Constantinopolului, dregătorii îi pun întrebarea: *«Tu singur te mântuiești și toți se vor pierde?»* Întrebarea este într-adevăr foarte șireată și se pune astăzi din plin. Cuviosul răspunde că judecata nu este treaba lui, ci a lui Dumnezeu. Răspunderea sa este să moară pentru credința adevărată și să nu trădeze. La întrebarea ce va face dacă Biserica Romei va face o concesie numitului „Typos” și va trece la monotelism, Cuviosul răspunde exemplar, fără să spună ceva de la sine. Adică Biserica Romei, primind erezia, va fi sub anatema și el evident că nu va mai avea împărtășire cu ea.

Este necesar să adăugăm și câteva discuții ale Cuviosului, din exilul de la Vizia, cu trimișii patriarhului și împăratului.

„TEODOSIE: Te roagă împăratul și patriarhul ca prin noi să afle de la tine pentru care pricină nu te împărtășești cu tronul Constantinopolului?

SFÂNTUL MAXIM: Pentru orice motiv veți fi venit către robul vostru, eu, fără vreun ascunziș, vă spun pricina pentru care nu mă împărtășesc cu tronul din Constantinopol. Cu toate că nu vouă ci altora se cădea să mă întrebe din ce pricină, [adică acelora] care cunosc, fără doar și poate, mai bine decât mine pricina. Știți [despre] înnoirile făcute începând cu anul al șaselea al indictionului de acum, în Alexandria, prin cele nouă capitole expuse de Kyros – care nu știu cum a ajuns întâi-stătător al celor de acolo – și care au fost întărite de tronul Constantinopolului; și [de] celelalte schimbări, adaosuri și înlăturări, făcute în sinod de întâi-stătătorii Bisericii bizantinilor – Serghie, Pyros și Pavel – pe care înnoiri le cunoaște lumea întreagă. Pentru această pricină nu mă împărtășesc, robul vostru, cu Biserica Constantinopolului. Să ridice piedicile puse de bărbații amintiți, împreună cu ele [să dea la o parte] și pe cei care le-au pus – precum a spus Dumnezeu: «Și pietrele din drum aruncați-le.» – și atunci aflând eu calea Evangheliei netedă, bătătorită și lipsită de orice răutate țepoasă a ereziei, așa cum a fost, voi merge pe ea fără îndemnare omenească. Ci câtă vreme conducătorii Constantinopolului se fâlesc cu piedicile puse și cu cei care le-au pus, nu se află cuvânt sau purtare care să mă înduplece să mă împărtășesc cu ei.

TEODOSIE: Ce rău mărturisim ca să te desparți de împărtășirea cu noi?

SFÂNTUL MAXIM: [Acela] că vorbind de o (singură) lucrare a dumnezeirii și omenității Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, amestecați Logos-ul teologiei cu cel al iconomiei. Căci dacă e să ne încredem Sfinților Părinți care spun: «A căror lucrare este una, a acestora și firea este una», atunci faceți [din] Sfânta Treime pătrime, de vreme ce Trupul Lui S-a făcut de o fire cu Logos-ul; și alterați identitatea firii noastre cu cea a Născătoarei Lui”.

Sfântul îi lămurește pe trimiși că unicul mod de a se împărtăși cu Biserica Constantinopolului este înlăturarea piedicilor, adică a învățăturilor eretice. În caz contrar *„nu există cuvânt sau fel de purtare care să mă înduplece”*. Este nemaipomenită acrivia și stăruința Cuviosului în credința dreaptă. Temelia unirii și a comuniunii noastre ecleziale nu este episcopul, sinodul ori patriarhul, ci credința ortodoxă adevărată.

În continuarea acestei discuții trimișii îi pun Cuviosului următoarea problemă:

„Ceea ce s-a făcut din pogorământ nu o lua ca dogmă de căpătâi”. Spun, cu alte cuvinte, că așa-numitul „Typos” a fost alcătuit ca să se întâlnească și să se unească părțile rivale – ortodocșii și monoteliții –, de aceea s-a făcut uz de iconomie, care nu anulează nici nu influențează dogma. Însă Cuviosul nestrămutat, nu primește această părere și învață că în cele ale credinței nu încap concesie sau pogorământ:

„Și care credincios acceptă un pogorământ care stinge glasurile pe care Dumnezeu le-a rânduit să vorbească ale Apostolilor, Proorocilor și Învățătorilor?”

Și mai departe învață astfel:

„Să cercetăm și altceva: Dumnezeu, alegând, a ridicat Apostoli, Prooroci și Învățători spre a-i aduce pe oameni la sfințenie, iar diavolul, alegând, a ridicat apostoli, prooroci și învățători mincinoși împotriva bunei credințe, așa încât să războiască și legea veche și pe cea evanghelică. Apostoli, prooroci și învățători mincinoși îi socotesc (eu) numai pe eretici, ale căror vorbe și gânduri sunt strâmbate. Deci așa cum cel care-i primește pe Apostolii, Proorocii și Învățătorii adevărați, Îl primește pe Dumnezeu, la fel cel care-i primește pe apostolii, proorocii și învățătorii mincinoși, îl primește pe diavolul”.

Acest lucru este înfiorător și trebuie să preocupe pe fiecare ortodox. Sfântul îi arată cu degetul pe eretici, cu o claritate neîntrecută. Spune că aceștia au un meșteșug diabolic și o iscusință de a se înfățișa ca învățători ai adevărului și de a îmbrăca înșelarea cu haina cuvioșiei. În concluzie, oricine îi primește ca păstori ai Bisericii, îl acceptă pe diavol.

În continuare vom arăta hotărârea și persistența Cuviosului de a-și păstra delimitarea și întreruperea comuniunii, câtă vreme nu va fi fost repusă în drepturi credința ortodoxă:

„Deci dacă, cercând înnoirile făcute în anii noștri, le aflăm sfârșind în culmea răului, vedeți ca nu cumva, sub pretextul păcii, să fim găsiți ca suferinzi [de] și propovăduind răscoala, despre care dumnezeiescul Apostol a spus că este înaintemergătoare a venirii lui Antihrist. Pe acestea fără ocoliș vi le-am spus, stăpânii mei, ca să vă păziți și pe voi înșivă și pe noi. Îmi porunciți ca, pe acestea avându-le scrise în cartea inimii, să vin să mă împărtășesc cu Biserica în care se propovăduiesc acelea și să mă fac părtaș celor care cu adevărat pe Dumnezeu – chipurile pe diavol cu ajutorul lui Dumnezeu – îl izgonesc? Să nu-mi fie mie acestea de la Dumnezeu, Cel pentru mine fără de păcat Născut!”*”Și punând metanie, zise: «Eu, orice porunciți robului vostru să facă, voi face; dar celor ce primesc [Învățăturile]acestea nu mă fac părtaș niciodată!»”*

Dacă era nevoie să prezentăm toată virtutea mărturisirii și delimitării Cuviosului Maxim, ar fi trebuit să includem toate convorbirile sale cu solii în exil sau mai bine să descriem cu de-amănuntul întreaga-i viață. Căci peste tot descoperă cineva elemente de mărturisire și separare bisericească cu totul conforme Canonului al XV-lea AB. Ar fi fost o mare lipsă dacă nu adăugam și acest fragment al discuției Cuviosului cu trimișii din exilul de la Vizia, în legătură cu pomenirea la Sfânta Liturghie.

La o împotrivire a episcopului Teodosie, care i-a spus că primește cele învățate de Părinți, Cuviosul a citit procesele-verbale de la Sinodul al IV-lea Ecumenic din Calcedon și anatemele pe care le-a impus ereticilor:

„Și luând îndată avvă Maxim cartea cu înscrisurile Sfântului sobor apostolic, a arătat că Sfinții Părinți grăiesc răspicat despre două voințe și lucrări ale Mântuitorului nostru și Dumnezeu Iisus Hristos, pe care carte a înscrisurilor luând-o de la el Teodosie ipatul (consulul), citea și el toate mărturiile Părinților”.

Atunci episcopul Teodosie a reacționat spunând că ar fi acceptat Sinodul acesta dacă n-ar fi dat anateme personale. Acest lucru l-a spus pentru că monoteliții din Constantinopol îi pomeneau pe eretici la Sfânta Liturghie, din moment ce nu erau de acord cu Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Calcedon.

„Și atunci răspunzând Teodosie: «Dumnezeu știe că, dacă soborul acesta n-ar fi pus anatemele fiecărei persoane în parte, l-aș fi primit mai mult decât orice om. Ci ca să nu ne mai pierdem vremea, orice au spus Părinții spun și eu și dau mărturie în scris numaidecât: două firi și două voințe și două lucrări; numai vino cu noi să te împărtășești și să se facă unire»”.

În cele din urmă, precum vedem, episcopul Teodosie acceptă în mod scris dogma ortodoxă despre cele două firi, voințe și lucrări în Hristos și propune, ca reprezentant al Patriarhiei, ca Sfântul să intre în comuniune cu ei și să se refacă unitatea. Cuviosul însă nu primește acest fel de comuniune bisericească, spunând:

„«Stăpâne, eu nu îndrăznesc să primesc învoire scrisă din partea voastră cu privire la un lucru ca acesta, de vreme ce sunt un simplu călugăr; dar dacă v-a căit Dumnezeu să primiți graiurile Sfinților Părinți, precum cere Canonul, trimiteți scris despre aceasta către episcopul Romei, adică împăratul, patriarhul și sinodul său. Căci eu nici dacă veți face aceasta nu mă împărtășesc, câtă vreme anatematizații sunt pomeniți la Sfânta Proscomidie. Fiindcă mă tem de osânda anatemei»”.

Deci motivul pentru care nu acceptă comuniunea este simpla pomenire la Sfânta Liturghie a unor eretici care muriseră demult. Ce să mai spunem de pomenirea episcopului chiriarh, dacă este eretic, pomenire care are fără îndoială un loc aparte la slujbe și la Sfintele Taine? În cele din urmă Sfântul îi trimite la Roma, care păstrase poziția ortodoxă din acest punct de vedere, din moment ce era vorba de o atât de serioasă problemă de credință, ca să aibă loc revenirea publică și sinodală:

„Mergeți, cercetați dacă s-a întâmplat vreodată așa ceva – să fie dezlegat cineva după moarte de vina cu privire la cele ale credinței și de osânda dată lui – și dacă împăratul și patriarhul primesc să urmeze pogorării lui Dumnezeu și să facă, unul chemare rugătoare, celălalt sobornicească cerere către papa Romei, atunci dacă se va găsi o modalitate bisericească a mărturisirii drepte care să îngăduie acest lucru, se va împăca cu voi”.

Aici Cuviosul arată, printre altele, că nici moartea unui eretic nu împiedică să fie condamnat pentru neajunsurile provocate credinței atunci când trăia.

Iată alt episcod din cele petrecute în exilul Sfântului la Vizia, ca să înțelegem pe de-o parte viclenia ereticilor, pe de alta curajul și scumpătatea Sfântului în chestiuni de credință:

„Atunci Epifanie patriciul a spus:

«Aceasta îți face cunoscut prin noi împăratul, zicând: „Pentru că tot Apusul și cei ce provoacă sminteli în Răsărit privesc către tine și toți din pricina ta se răzvrătesc, nevrând să se

împace cu noi în ce privește credința, să îți dea Dumnezeu caință să te împărtășești cu noi, primind Typos-ul pe care l-am emis și vom ieși noi înșine la Halki²⁷, te vom săruta, îți vom da mâna noastră și cu toată cinstea și slava te vom aduce în Biserica cea mare și împreună vom sta acolo unde după datină stau împărații și vom săvârși îndată slujba și ne vom împărtăși cu preacuratele și de viață făcătoarele Taine ale Trupului și Sângelui lui Hristos și te vom proclama Părinte al nostru și se va face bucurie nu doar iubitoarei de Hristos și împărăteștii noastre cetăți, ci întregii lumi. Căci știm prea bine că dacă tu vei avea părtășie cu sfântul tron de aici, se vor uni cu noi toți cei care pentru tine și pentru învățătura ta s-au rupt de împărtășirea cu noi”»”.

Aici clericii și dregătorii trimiși îi făgăduiesc Cuviosului slavă și onoruri, dacă va reentra în comuniune eclezială acceptând „Typos-ul”. Îi spun că vor ieși cu alai, vor merge în Biserica cea mare a Sfintei Sofia, îl vor pune să stea pe locurile împărătești, îl vor numi părinte al lor etc. Este caracteristic ceea ce spune patriciul: „Știm prea bine că dacă te vei face părtăș al sfântului tron, toți se vor uni cu noi”. Exact aceasta este dintotdeauna metoda ereticilor spre ai păcăli și supune pe ortodocși: să-i supună cu orice chip pe conducătorii și întâi-stătătorii mărturisitorilor, așa încât, în lipsa lor, să se supună și ceilalți reacționari.

La toate acestea marele Maxim, între altele, a răspuns: «*Cu adevărat, toată puterea cerurilor nu mă [poate] convinge să fac aceasta. Căci cum voi da seama, nu zic lui Dumnezeu, ci conștiinței mele, că pentru slava oamenilor – care nu are în sine vreo existență – m-am lepădat de credința care-i mântuiește pe cei ce o iubesc?*»

Nu primește – zice – propunerea aceluia de a reentra în comuniune bisericească și nu se lasă înduplecat, chiar dacă ar fi silit de întreaga putere a cerurilor. Răspunsul său nu are de-a face doar cu Dumnezeu, ci și cu conștiința sa, din moment ce ar nega credința mântuitoare. Urmărilor acestei replici mărturisitoare le poate întrevădea cu ușurință oricine:

«La aceste cuvinte sculându-se, cuprinși toți de mânie, cu smulgerea părului, îmbrânciri și loviri l-au lăsat lat, umplându-l din cap până în picioare de scuipări, a căror duhoare se răspândea până când au fost spălate hainele pe care le purtase». L-au lovit, deci, până n-a mai mișcat, l-au scuipat și i-au arătat în acest fel că cinstea pe care i-o promiteau mai înainte era prefăcută și avea un scop anume. Așa fac ereticii întotdeauna.

Continuăm prezentarea mărturisirii și separării Cuviosului Maxim cu răspunsul de apărare pe care l-a dat în Constantinopol după întoarcerea din primul exil. Faptul îl descrie el însuși într-o epistolă către monahul Anastasie:

«Ieri, optsprezece ale lunii, în ziua de Sfânta Cincizecime, patriarhul mi-a spus: „Al cărei Biserici ești? A Bizanțului? A Romei? A Antiohiei? A Alexandriei? A Ierusalimului? Iată toate împreună cu eparhiile lor s-au unit! Dacă, deci, ești al Bisericii Sobornicești, unește-te, ca nu cumva, deschizând drum străin în ce privește felul de viață, să pățești ceea ce nu aștepti.”

La care am zis: „Dumnezeul a toate a spus răspicat că Biserica Sobornicească este cea care mărturisește credința dreaptă și mântuitoare în El, fericindu-l pe Petru pentru cele prin care bine L-a mărturisit. Numai să aflu și eu mărturisirea pe temeiul căreia s-a făcut unirea

²⁷ Una din porțile Constantinopolului.

tuturor Bisericilor și de ceea ce s-a făcut în chip bun nu mă voi înstrăina”». Aici Sfântul numește „*Biserică Sobornicească mărturisirea dreaptă și mântuitoare a credinței*”. Deci cine nu are această mărturisire nu poate aparține Bisericii Sobornicești.

I se aduce la cunoștință unirea tuturor Patriarhiilor și Bisericilor locale, dar nu pe baza dreptei credințe. Cuviosul preferă indiscutabil credința ortodoxă în locul unirii ecleziastice fără această credință. Poziția Sfântului Maxim demonstrează că singura unire adevărată se face în credința adevărată. Toate celelalte unificări sunt găselnițe ale diavolului. În cele din urmă delegații patriarhali îi spun:

«„*Așadar, ascultă! ziseră. Socotit-au stăpânul și patriarhul ca, prin preceptorul papei de la Roma, să te anatematizeze, dacă nu te îndupleci și să te osândească la moartea hotărâtă de ei.*” Aceasta auzind, le-am răspuns: „*Ceea ce mai înainte de toți vecii a fost hotărât de către Dumnezeu cu privire la mine, împlinescă-se, aducându-i [astfel] slava cea mai dinainte de veci*”». Cuviosul, neînduplecat, alege blestemul și moartea martirică, decât să intre în comuniune cu toate Patriarhiile, care nu aveau cugetare ortodoxă. Separarea este deci considerată de Sfânt ca o cale de mântuire, din moment ce numai ea asigură credința adevărată, neîntinată de părtășia la erezie.

Înainte de a încheia cu marele Mărturisitor, Cuviosul Maxim, să luăm în discuție și împotrivirea unora, care sunt adepții teoriei că, în probleme de credință, trebuie ca mai întâi Sinodul să condamne un episcop ca eretic și abia apoi să-i întrerupem pomenirea, separându-ne cumva de el. Aceștia se pare că privesc lucrurile în mod juridic, nu duhovnicesc. Judecând juridic, înseamnă că organul instituțional abil trebuie să se ocupe de caz și să hotărască ceea ce este de făcut. Duhovnicește, însă, comunicarea cu erezia îi murdărește pe cei cu judecată sănătoasă și îi așează la un loc cu ereticii. De aceea Părinții au stabilit ca toate celelalte probleme să fie rezolvate de Sinodul drept-credincios și drept învățând cuvântul adevărului, tocmai pentru că din pricina lor credincioșii nu se fac părtași întinării. Însă în ce privește credința, fiecare credincios în parte a fost dintotdeauna considerat responsabil, așa încât prin supunerea ori separarea de episcopul eretic să-și mărturisească credința și să combată erezia ori, în caz contrar, să tolereze erezia. Astfel, din voie proprie, se așează de partea dreptei credințe sau a ereziei.

Ca să-l pună pe Sfântul Maxim în acord cu această teorie juridică, iau în ajutor faptul că n-a întrerupt comuniunea bisericească și nu s-a separat de patriarhul eretic al Constantinopolului decât după ce a fost convocat Sinodul de la Roma care a condamnat monotelismul. Cu alte cuvinte înainte de Sinodul de la Roma comunica bisericește cu ereticii și apoi s-a separat. Acest subterfugiu nu stă în picioare din următoarele motive:

a) În discuțiile cu trimișii împăratului și patriarhului – și în exil și la Constantinopol – Cuviosul nu s-a referit niciodată la Sinodul din Roma, ci totdeauna scotea în față dogma ortodoxă în opoziție cu erezia monotelită. Spunea, de pildă, că nu semnează „Typos”-ul din pricina ereziilor pe care le cuprindea și nu fiindcă Biserica Romei nu era de acord cu el. De fiecare dată aduce în discuție erezia ca atare și nu condamnarea ei de către Roma.

b) Când delegații i-au spus că toate Patriarhiile au căzut de acord, chiar și Roma, Cuviosul n-a acceptat împărtășirea, ci a preferat să apere Ortodoxia și adevărul, fie și de unul

singur. Aceasta este cea mai de seamă dovadă că nu-l interesau sinoadele și înțelegerile Patriarhiilor, ci se dădea totdeauna, fără șovăială, de partea credinței adevărate.

c) Cuviosul n-a primit să se împărtășească cu trimișii patriarhului, nici chiar atunci când i-au spus că sunt de acord cu el în privința dogmei ortodoxe a celor două voințe și lucrări în Hristos. Motivul a fost că-i pomeneau pe ereticii monofiziți la Sfânta Liturghie. De aici vedem că Sfântul avea criterii proprii și din moment ce considera că patriarhul are o credință problematică, nu avea părtășie bisericească cu el.

d) Într-una din discuțiile cu delegații, aceia au făcut următoarea ipoteză: *«„Dacă romanii se vor înțelege cu cei de aici, ce ai să faci?” Și a zis: „Duhul cel Sfânt, prin Apostolul, dă anatemei și înger care legiuiesc ceva osebit de cele propovăduite”»*. Adică Duhul Sfânt dă anatemei pe toți cei care hotărăsc lucruri potrivnice învățaturii Bisericii. Din toate acestea se observă că pe Cuviosul Maxim nu-l interesa ce va face Roma sau toți patriarhii, ci spunea cu îndrăzneală că se va împărtăși cu ei numai după ce vor fi mărturisit prin vorbe și fapte adevărata credință. Și înger din cer să-i fi spus ceva diferit, nu s-ar fi înduplecat.

7. Sfântul Sofronie patriarhul Ierusalimului

În deplin acord cu Sfântul Maxim Mărturisitorul este și Sfântul Sofronie. Acesta a trăit în aceeași vreme cu Sfântul Maxim și a luptat cu aceeași erezie a monotelismului. Ne vom referi, deci, puțin și la el, pentru că, în învățătura lui, găsim un fragment aproape identic cu partea a doua a Canonului XV de care ne ocupăm.

În capitolul *„Despre învinuiri”* spune așa: *«Cei care dau bani ca să scape de chinuri, nu sunt de învinuit, căci au preferat să-și păgubească banii, decât sufletul; și răscumpărarea omului [se face prin] averea lui. Nici cei care și-au dobândit izbăvirea prin fugă nu au nicio vină, chiar dacă în locul lor au fost prinși alții; căci puteau și aceia să fugă.*

Dacă vreun preot sau diacon, aflând de o nelegiuire a episcopului său, se desparte de împărtășirea cu el mai înainte de judecata sinodului și nu-i pomenește numele, să se caterisească. Și dacă un episcop îndrăznește una ca aceasta împotriva mitropolitului său, să se caterisească. La fel și dacă vreun episcop ori mitropolit cutează acestea împotriva patriarhului, să fie opriți de la preoție.

*Dar dacă unii s-ar despărți de cineva nu din pricina vreunei nelegiuiri, ci pentru o erezie vădită de sinod sau de Sfinții Părinți, sunt vrednici de cinste și de răsplată, ca fiind drept-credincioși».*²⁸

Nemaiomenit fragment al învățaturii Sfântului Sofronie, căci este aproape identic cu Canonul al XV-lea. Probabil ca Părinții de la Sinodul AB, la alcătuirea Canonului, să fi avut în vedere această învățătură a Sfântului Sofronie, cu care s-au și aliniat.

²⁸ P.G. LXXXVII.C, 3369D.

8. Delimitarea în anii iconomahiei

a) Perioada întâia: Felul în care Sinodul al VII-lea Ecumenic i-a tratat pe cei care nu se delimitaseră dovedește Tradiția existentă

Acum ne vom ocupa de perioada iconomahiei, ca să arătăm că și Părinții din acea vreme au fost în acord cu Tradiția delimitării.

Mulți Sfinți ai vremii s-au separat și au luptat împotriva ereziei. Poporul s-a răzvrătit, mai ales femeile, și l-a izgonit din biserică pe primul patriarh iconomah, Anastasie. Cuviosul Ștefan cel Nou – lauda mărturisitorilor – ca stareț n-a semnat hotărârile sinodului iconoclast de la Iéria, atunci când trimișii i le-au adus la mănăstire, ci i-a și izgonit ca eretici, fără să primească măcar darurile și proviziile oferite de împărat. Chiar a spus că nu e cu putință să guste din cele pe care i le-au adus ereticii.

Este de subliniat că întreaga luptă a mărturisitorilor din perioada iconomahiei a fost dusă fără ca erezia să fie în prealabil vădită, ci dimpotrivă, întărită de Sinodul de la Iéria, la care au luat parte 348 de episcopi. Delimitarea Sfinților din perioada întâia a iconomahiei este deosebit de grăitoare pentru zilele noastre și a fost fără îndoială cauza convocării Sinodul lui VII-lea Ecumenic, care a restabilit temporar credința ortodoxă.

Ne vom referi în continuare la Sinodul al VII-lea și mai ales la felul cum de Dumnezeu purtătorii Părinți i-au tratat pe cei care nu mărturisiseră, ci urmaseră din diferite motive erezia iconomahă. Această chestiune este importantă deoarece adepții interpretării potențiale a Canonului XV replică faptul că cei nedelimitați de episcopii și patriarhii eretici nu au fost niciodată pedepsiți.

La prima înfățișare a Sinodului, după cuvântările de început, au venit înaintea trei episcopi, care acceptaseră iconomahia și au cerut iertare pentru neglijența și indiferența de a mărturisit credința ortodoxă. Au adus cu ei și mărturisiri împotriva ereziei, pe care le-au citit în Sinod, făgăduind că niciodată nu se vor mai lepăda de Ortodoxie sau se vor mai purta în același fel față de eretici. Textul procesului-verbal sună astfel:

«Acestea astfel săvârșindu-se (i.e. discursurile introductive), au fost aduși în față Vasilie, preacuviosul episcop al Ankyrei, Teodor al Mirelor și Teodosie al Ammoriului și stând ei în mijlocul sfântului sobor, Vasilie episcopul Ankyrei zise: „Pe cât mi-a fost în putere, stăpânilor, am cercetat lucrul și cu totul lămurindu-mă, am venit către soborniceasca Biserică eu, cel de pe urmă al vostru rob”.

Tarasie preasfințitul patriarh zise: „Slavă lui Dumnezeu, Celui care vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină”.

Vasilie episcopul Ankyrei a citit din scrisoare așa: „Este o legiuire bisericească predată canonic de la bun început de către Sfinții Apostoli și de urmașii lor, Sfinții noștri Părinți și Învățători, ba chiar și de sfințele și a toată lumea șase sinoade, ca cei ce se întorc de la orice erezie către mărturisirea și Tradiția ortodoxă a Bisericii sobornicești, să-și lepede în scris erezia și să mărturisească dreapta credință. Pentru aceea și eu, Vasilie episcopul cetății Ankyrei,

alegând să mă unesc cu soborniceasca Biserică, cu Adrian, preasfințitul papă al vechii Rome, și cu Tarasie, preafericitul patriarh și cu preasfințitele tronuri apostolice – zic, adică, ale Alexandriei, Antiohiei și sfintei cetăți – încă și cu toți arhierii și preoții ortodocși, fac această mărturisire scrisă a mea și v-o aduc înaintea vouă, celor care din apostolicească poruncă ați primit stăpânirea. În același timp îmi cer iertare de la preafericirile voastre de Dumnezeu alese pentru această întârziere a mea; căci se cuvenea să nu fi întârziat a mărturisi credința dreaptă. Ci aceasta s-a petrecut din pricina desăvârșitei mele lipse de învățătură și a lenevirii și minții neîngrijite; și pentru aceea mai mult cer preafericirilor voastre să cereți de la Dumnezeu să îmi dea iertare”».²⁹

Vedem la început că episcopul acesta cere „*să se unească cu Biserica sobornicească*”. Mărturisește, adică, înaintea Părinților că atâta vreme cât se împărtășea cu iconoclaștii – cu biserica oficială, cum am spune astăzi – se afla în afara Bisericii! Învinuiește de asemenea faptul că nu se cuvenea să rămână în urmă în ce privește mărturisirea Ortodoxiei. În continuarea înscrisului face mărturisirea credinței și condamnă toate ereziile, cu referire amănunțită la iconomahie.

La sfârșit spune așa: *«Pe acestea astfel le mărturisesc și acestora mă învoiesc și din toată inima și sufletul și mintea le propovăduiesc, iar dacă – să nu fie! – din drăcească înrâurire, peste oricâtă vreme, cu voie sau fără voie, mă voi lepăda de acestea pe care le-am mărturisit mai înainte, blestemat să fiu de Tatăl și de Fiul și de Duhul Sfânt și de Biserica sobornicească și străin de toată preoțeasca tagmă. Încă mă voi păzi, după Sfintele Canoane ale Sfinților Apostoli și ale Părinților noștri, de orice luare de mită și câștig nelegiuit»*. Îl vedem pe episcop să se dea singur anatemei, dacă în viitor se va lepăda în orice fel de Ortodoxie. Lepădarea, în acest context, înseamnă nedespărțirea de ereticii care dețineau stăpânirea bisericească.

După ce și-a citit în continuare scrisoarea și al doilea episcop, Sfântul Eftimie episcopul Sardelor a spus: *„Bindecuvântat este Dumnezeu, Care l-a unit cu soborniceasca Biserică”*. Cu alte cuvinte prin erezie episcopul ieșise din Biserică, chiar dacă era unit cu Sinoade și patriarhi, iar prin pocăință și întoarcere la credința ortodoxă s-a unit din nou și a reintrat în Biserică.

Când al treilea episcop și-a citit scrisoarea, s-a făcut discuție dacă îi vor primi ca simpli penitenți sau ar trebui să le redea și tronurile episcopale:

«Tarasie preafericitul patriarh zise: „Sunteți de părere să-și primească înapoi scaunele?”

Prea evlavioșii monahi au spus: „Precum i-au primit sfintele și a toată lumea șase soboare pe cei întorși de la erezie, îi primim și noi”.

Sfântul Sinod zise: „Ne este tuturor după plac”. Și au fost chemați prea evlaviosul Vasilie episcopul Ankyrei și Teodor, prea evlaviosul episcop al Ammoriului să șadă în treptele și pe scaunele lor».

Vedem limpede că Sinodul a hotărât să nu-i pedepsească, ci să le redea și tronurile episcopale, de vreme ce s-au pocăit și au făgăduit să nu mai nege credința ortodoxă. Observația monahilor, acceptată de Sinod ca *„precum i-au primit sfintele și a toată lumea șase soboare pe*

²⁹ Vezi actele Sfintelor Sinoade Ecumenice, volumul III.

cei întorși de la erezie, și noi îi primim”, înseamnă că pe acești episcopi îi considerau eretici, cu toate că se supuneau patriarhului și numerosului sinod de la Iéria al celor 348 de episcopi. Astăzi cunoaștem că acest sinod a fost condamnat ca eretic, dar în acel moment constituia ultimul sinod ortodox. În plus ereticii aveau și sprijinul stăpânirii politice, care pe atunci exercita o influență însemnată în treburile bisericești și uneori chiar le dirija.

Din toate acestea se vede clar că numai mărturisirea și delimitarea în vreme de erezie constituie calea sigură de mântuire și rămânere în Biserică.

Mai apoi, în aceeași primă întrunire a Sinodului au fost aduși alți șapte episcopi care trecuseră la erezia iconoclastă. La fel și ei, întru pocăință pentru lepădarea credinței, cereau să revină în Biserică. De ei s-a ocupat mult mai pe larg Sinodul al VII-lea, au avut loc foarte multe discuții între Părinți cu privire la felul în care vor fi acceptați și s-au citit diferite texte ale Sfinților Părinți și Sfintelor Sinoade. Într-un moment al discuțiilor s-au spus următoarele:

«Tarasie preasfințitul patriarh zise: „Deci și noi, în vremea de acum, cum suntem datori să întâmpinăm mai potrivit erezia ivită?”

Ioan, de Dumnezeu prea iubitorul locțiitor al tronului apostolic al Răsăritului zise: „Erezie separă de Biserică pe orice om”.

Sfântul Sinod a zis: „Aceasta este limpede”».

Adică de vreme ce erezia există, cel care o primește și i se supune se desparte automat de Biserică. Acest lucru l-a mărturisit Sinodul Ecumenic al VII-lea și de aici se vede că, în vreme de erezie delimitarea/separarea este singura cale de mântuire.

În cele din urmă și pe acești episcopi, după ce au citit scrisorile împotriva ereziei, Sinodul i-a primit și le-a redat și tronurile episcopale.

Încheind cu Sinodul al VII-lea Ecumenic și pentru a înțelege mai bine de ce n-au fost pedepsiți cei care în vreme de erezie nu s-au delimitat de patriarhii și episcopii eretici, vom prezenta un fragment în care Părinții, ca să se convingă cum trebuie să-i întâmpine pe cei pocăiți și întorși de la erezie, au citit un text din actele Sinodului al IV-lea de la Calcedon, unde se spune:

«Sfântul Sinod zise: „Citească-se și celelalte ale uzurilor canonice”. Și Constantin, prea evlaviosul diacon și notar al Patriarhiei a citit din procesele-verbale ale Sfântului și a toată lumea sobor al patrula de la Halkidon. Răsăritenii și cei dimpreună cu ei episcopi au strigat: „Toți am păcătuit, cu toții iertare cerem!” Și îndată Thalasia, Evsevie și Evstatie episcopii ziseră: „Toți am păcătuit, cu toții iertare cerem!” și altele. Și ridicându-se prea evlaviosul episcop Iuvenalie împreună cu ei, au venit de cealaltă parte; și au strigat răsăritenii și cei împreună cu ei episcopi: „Dumnezeu bine te-a adus, drept-credinciosule, bine ai venit!” și altele multe. Prea evlavioșii episcopi din Iliric au zis: „Toți am greșit, cu toții iertare cerem!”».

Acesta este, deci, motivul pentru care Părinții, în milostivirea lor, de vreme ce se pocăiau pentru lipsa mărturisirii credinței și pentru compromisul făcut, nu-i pedepseau pe cei nedelimitați în vremea ereziei, de patriarhii și episcopii eretici. Faptul că ereticii care se întorceau se socoteau pe ei înșiși călcători de lege arată că delimitarea/separarea era Tradiție a Bisericii. Cum poate fi folosit acest lucru ca argument pentru interpretarea potențială a Canonului al XV-lea AB – care

spune că cei nedelimitați în vremea ereziei nu au fost pedepsiți? Aceasta se poate întâmpla numai în zile de alterare a cugetării ortodoxe așa cum sunt cele de acum.

b) A doua perioadă a iconomahiei:

În perioada de după Sinodul al VII-lea Ecumenic îl avem – în ce-i privește pe împărați – pe iconomahul moderat Nichifor (802-811) și pe iconomahii Leon al V-lea Armeanul, Mihail al II-lea Gângavul și Teofil (829-842). În vremea ultimilor trei împărați, adică într-o perioadă de treizeci de ani, au fost și patriarhi iconomahi: Teodot I (814-820), Antonie I (821-837) și Ioan al VII-lea (837-842).

În această perioadă a doua a iconomahiei, în care erezia fusese deja condamnată s-a întrunit un al doilea sinod iconoclast în anul 815, care a anulat Sinodul al VII-lea Ecumenic, a reabilitat sinodul de la Iéria și, cu ajutorul stăpânirii politice, a impus iarăși iconomahia. Sfinții care s-au opus ereziei și s-au delimitat bisericeste de patriarhii și episcopii iconoclaști au fost: Sfântul Teofilact episcopul Nicomidiei (prăznuit la 8 Martie), Sfântul Mihail episcopul Sinadelor (23 mai), Sfântul Emilian episcopul Kyzikului (8 august), Sfântul Eftimie episcopul Sardelor (26 decembrie), Cuviosul Teofan starețul mănăstirii Megas Agrós (12 martie), Cuviosul Ștefan starețul mănăstirii Triglia (26 martie), Cuviosul Macarie starețul mănăstirii Pelekiti (1 aprilie), Cuviosul Ioan starețul mănăstirii Katharón (27 aprilie), Cuviosul Nichita starețul mănăstirii Midíkion (3 aprilie), Cuviosul Petru din Atróa (13 septembrie), Sfinții Teodor Scrisul (27 decembrie) și Teofan Scrisul (11 octombrie) și mulți alți Cuvioși și Mărturisitori. Întâiul între mărturisitori și conducătorul duhovnicesc, prin teorie și practică, al perioadei a doua a iconomahiei a fost Cuviosul Teodor Studitul (starețul mănăstirii Studion).

Din mănăstirea Studion, Sfinții care au luptat în această perioadă și s-au împotrivit patriarhilor și împăraților eretici, au fost, în afară de Cuviosul Teodor: Cuviosul Platon (4 aprilie), Sfântul Iosif arhiepiscopul Tesalonicului, fratele Cuviosului Teodor (14 iulie), Cuviosul Nicolae Studitul (4 februarie), Cuviosul Navcratie Studitul (18 aprilie), Cuviosul Tadeu Studitul (29 decembrie).

Ca să arătăm că toți acești Sfinți și Mărturisitori și mulți alții nu au combătut pur și simplu erezia iconomahă, ci s-au delimitat bisericeste de patriarhi și episcopi eretici, vom prezenta un episod din viața Cuviosului Nichita starețul mănăstirii Midíkion.

Împăratul Leon Armeanul (813-820), când a revigorat iconomahia și a întărit-o sinodal ca dreaptă credință a Bisericii, l-a exilat pe Sfântul Nichifor patriarhul Constantinopolului și tot sinodal l-a instalat pe iconomahul Teodot (814-820). Apoi i-a chinuit și i-a surghiunit pe toți episcopii și stareții care nu acceptaseră iconomahia și împărtășirea cu patriarhul Teodot. Când a văzut, însă, că în acest fel nu avea nimic de câștigat, și-a schimbat părerea și s-a gândit să-i păcălească pe Părinți, ca să aibă părtașie cu patriarhul. În acest scop a încredințat problema învățatului și credinciosului său secretar și sfetnic Ioan, zis Gramaticul și poreclit Ghicitorul, care va deveni ulterior ultimul patriarh iconoclast al Constantinopolului (837-842). Restul

povestirii și modul în care i-a amăgit pe Părinți și pe Cuviosul Nichita le redăm din cartea „*Sfinții din Olimpul Vithyniei*”:

«Când împăratul (Leon Armeanul) s-a încredințat că sunt cu toții gata să moară decât să trădez adevărul și că nici silirea, nici felul blând nu ajutau la nimic, a căutat să izbutească prin viclenie și fățarnicie. De această dată până și Sfântul Nichita a fost păcălit.

Leon i l-a trimis, ca și fiecărui stareț în parte, pe sftenicul de taină al patriarhului uzurpător, pe iscusitul Ioan „Ghicitorul în ligheane”. Acesta i-a arătat Cuviosului Nichita că împotrivirea monahilor era fără rost, fiindcă se întemeia pe o neînțelegere; căci, spunea, „patriarhul nostru cinstește icoanele, dar nu le adoră. Veniți în paraclisul său. Veți găsi acolo icoane și veți vedea și voi că le cinstește și le veți cinsti și voi împreună cu el. Veți auzi explicațiile lui și veți fi mulțumiți. Astfel se va întoarce între noi pacea. Făcând această strădanie veți fi pe placul împăratului și nu veți avea nicio obligație față de el. Nu dorește de la voi decât semnul acesta al împăcării, ca să vă întoarceți cu toții slobozi în mănăstirile voastre”.

Sfântul Nichita s-a împotrivit mult. Însă ceilalți arhimandriți, oboșiți de lunga întemnițare, îl asigurau că nu li se cerea nimic împotriva credinței și că nu exista nimic rău în acest pas al simplei împăcări. În cele din urmă Sfântul a cedat.

Existau într-adevăr icoane în paraclisul patriarhului mincinos, unde toți le-au sărutat. Apoi au săvârșit Sfânta Liturghie, la care s-au împărtășit. După acest fapt le-au dat libertate și s-au întors la mănăstirile lor.

Sfântul Nichita, însă, nu s-a grăbit să se întoarcă la Midíkion. Gândindu-se la neplăcuta impresie pe care ar fi stârnit-o în popor această împărtășire cu ereticii, și-a simțit conștiința chinuită de remușcări. La început s-a gândit să se retragă într-un loc sălbatic, departe de oameni, ca să-și petreacă acolo în pocăință restul zilelor.

Cu acest țel a pornit către Prokónisos (Marmará), dar înainte de a ajunge acolo și-a schimbat gândul. Greșeala – își spuse – trebuie îndreptată acolo unde s-a făcut.

Și-a schimbat drumul și s-a întors în Bizanț și într-una din piețe, lovindu-și pieptul, își mărturisea greșeala, căindu-se pentru lașitatea lui și osândindu-se singur ca și călcător de lege.

Împăratul l-a chemat și l-a întrebat de ce nu s-a întors la mănăstirea lui acum când este liber. „*Aflați – răspunse Sfântul – că dezaprob toate câte am făcut din dorința lașă de a fi pe placul oamenilor. Puteți să-mi faceți ce vreți, nu mă veți îndupleca niciodată să-mi schimb părerea.*”

Cuviosul Nichita a intrat iarăși în camera închisorii, apoi a fost exilat pe insula Sfintei Glicheria „în Akrita”.

La această vie povestire vom adăuga un fragment grăitor din viața Sfântului Nichita, aflată în Sinaxarul mare, despre felul cum s-a lăsat înșelat:

«*Iese deci (din mănăstire) cel blând și fără de răutate, dar cu râvnă. Și se duce împreună cu Părinții către Teodot, unde, săvârșindu-se slujba sfântă, au fost puse înainte Sfintele, din care nu se putea împărtășiți cineva, dacă nu zicea, dimpreună cu Teodot, cuvintele: „Celor ce nu se închină icoanei lui Hristos, anatema.” Acestea astfel făcându-se, au fost sloboziți din închisori și*

s-a întors fiecare la mănăstirea lui. Însă nu și cel care a izbutit să biruiască după crezuta înfrângere, Cuviosul Nichita. Căci acesta nu s-a întors la mănăstirea sa”».

Să ne minunăm, așadar, după toată această povestire, de mărturisirea Cuviosului Nichita și să o comparăm cu vremea noastră. Cu toate că în biserica unde a intrat erau icoane la care s-au închinat, cu toate că spuneau tare înainte de a se împărtăși „*Celor care nu se închină icoanei lui Hristos, anathema!*”, cu toate că în cele din urmă a fost lăsat liber, Sfântul, prin această părtășie bisericească, a considerat că trădase credința și din acest motiv nu s-a mai întors niciodată ca stareț la mănăstirea lui, ci l-au adus, după mărturisirea și moartea mucenicească, călugării săi. Această amăgire a stareților a fost greu osândită de Sfântul Teodor Studitul în epistolele sale, după cum a fost lăudată și îndreptarea, printr-o nouă luptă și mărturisire, a Cuviosului Nichita. Într-o scrisoare către Ignatie episcopul Militului, Cuviosul Teodor spune despre Sfântul Nichita: *«De bună seamă că ai aflat câți și cât de mari au fost cei care, pentru păcatele mele, au alunecat. Pe care ce lacrimă nu îi va plânge? Și despre Midichiotul întemnițat, unul dintre cei dimpreună cu Iosif, cum de dragul iconomiei a păcătuțit lui Hristos. Iar aceasta, înțeleptule, este lucru nepotrivit foarte și nepilduit; căci dacă săvârșește cineva răul sub masca binelui, face păcat îndoit, fiindcă lucrează ceea ce nu este bun și folosește ca perdea numele binelui, spune dumnezeiescul Vasilie. Așa și aceia, pe lângă propria cădere, s-au făcut alunecare și multora, în afară de faptul că Midichiotul, cunoscându-și înfrângerea și alunecarea a mărturisit-o și foarte s-a căit – precum aflat-am – și de aceea s-a dus fugar, lăsând în urmă o măreață pildă de pocăință și folos duhovnicesc ucenicilor săi și celor cu bună cugetare».*³⁰ Cuviosul Teodor consideră, deci, amăgirea Sfântului Nichita o cădere de la credință și de aceea pocăința sa a fost „*măreață pildă de pocăință*”.

Din toate acestea vedem că părtășia bisericească cu ereticii care activau în Biserică constituia pentru Părinți o cădere mare și trădare a credinței. Însă astăzi lucrul acesta se numește înțelepciune, dreaptă-socoteală și evitare a schismei.

9. Cuviosul Teodor Studitul

De Cuviosul Teodor ne vom ocupa aici doar tangențial, deoarece pe de-o parte este socotit astăzi ca greoi și inaccesibil, pe de alta, dacă este să amintim delimitările sale și ce a îndurat din pricina lor, ar trebui să alcătuim un studiu separat. Ceea ce este necesar să înfățișăm din învățătura Cuviosului – ca să arătăm că a fost întru totul conform cu Tradiția Bisericii și deosebit de strict – este faptul că socotea ca erezie lepădarea publică și sinodală fie și a unei porunci evanghelice.

Și nu doar atât, ci învăța că nesocotirea publică și sinodală a unei singure porunci evanghelice ne conduce automat la anularea întregii Evanghelii, prin faptul că astfel se creează o altă Evanghelie și un alt Hristos – antihristul, prezentându-L pe Dumnezeu Cel nemutat și neschimbat ca schimbător, de vreme ce legea Sa este mutabilă și schimbătoare. Redăm două fragmente ale Sfântului ca să dovedim acest precept:

³⁰ Epistola CCLXVII.

a) «Și întreaga Evanghelie au lepădat-o prin fărădelegile care n-au întârziat, sfințite și dumnezeiesc creștet, căci o singură nelegiuire este de ajuns ca să întoarcă pe dos întreaga lege, de vreme ce poruncile se cuprind una într-alta, spune Marele Vasilie; așa încât prin dezlegarea uneia sunt dezlegate împreună, în chip necesar, și celelalte. Și nu de la el a zis aceasta, ci de la Hristos Care grăia prin el, Cel care zice: „Oricine dezleagă una din aceste porunci prea mici, prea mic se va chema în Împărăția cerurilor”, adică pierdut. Și dumnezeiescul Iacov zice: „Cine împlinește toată legea, dar greșește într-o singură poruncă, s-a făcut vinovat față de toate”».³¹

b) «Iar că poruncile Evangheliei sunt de neschimbat, auzi-l pe Marele Vasilie grăind cu glas înalt: „Pesemne că Domnul a voit să-mi întărească sufletul și să-l facă mai treaz de acum înainte, ca să nu ia seama la oameni, ci să se îmbunătățească prin poruncile evanghelice, care nici de vremuri, nici de împrejurări ale lucrurilor omenești nu sunt schimbate, ci rămân aceleași dăinuind așa cum au fost spuse de nemincinoasa și fericita Gură. Iar cei care, dimpotrivă, propovăduiesc adulterul ca pogorământ mântuitor, pe altceva decât mutatoare numesc poruncile lui Dumnezeu, ba schimbate, ba neschimbate și lucrând în chip nestrămutat; schimbate potrivit anumitor vremuri și împrejurări omenești – după cum spun cei din preajma stăpânilor – și fără a fi socotite nelegiuiri, dar și atâta putere având, încât și pe cei care nu primesc aceste încălcări așa-numite iconomie a sfinților, să fie anatematizați de către Biserică? Se vede, deci, de aici nimic altceva decât că Dumnezeu este schimbător și strămutabil, asemenea celui care spune cu gura lui că Evanghelia este neclară în ce privește mântuirea și pierzarea”».³²

Numai atât vom adăuga, ca să înțelegem din învățătura Cuviosului unde ne aflăm astăzi: în zilele noastre nu una, ci multe porunci evanghelice au fost încălcate, schimbate și alterate în sobor, iar cei ce vor să se delimiteze de episcopii care decupează și calcă în picioare Sfânta Evanghelie sunt socotiți schismatici.

Vom încheia cu un fragment de mare însemnătate pentru vremea noastră. Cuviosul a fost întrebat într-o epistolă, de către monahul Navcratie, de ce Sfântul Chiril nu s-a separat de episcopii răsăriteni, care n-au întrerupt imediat pomenirea episcopului eretic Teodor de Mopsnestia, ci pentru scurt timp l-au mai pomenit în diptice. Răspunzând, Sfântul arată pe larg când, cum și de ce se fac rareori unele pogorăminte în ce privește pomenirea ereticilor. Amintește multe pilde minunate prin care dovedește că pogorământul are ca scop revenirea ereticului la Ortodoxie, dacă are intenție bună. Între alte pilde Cuviosul vorbește de doctor, ca îl readuce încet-încet pe bolnav la starea de sănătate, de calul sălbatic, pe care îl îmblânzim treptat și de ramura strâmbă pe care o întrebăm puțin câte puțin și o facem toiag drept. Cuviosul încheie astfel: „Astfel stau lucrurile cu pogorămintele Sfinților după cum și cu Marele Chiril în această privință; căci a preferat să aștepte puțin întârzierea minții răsăritenilor, decât ca a ei, tinzând către erezie, să nu-l fi recunoscut pe adevăratul eretic. Căci ce altceva a fost acest răstimp – de vreme ce propovăduiau drept credința – decât că prin el îl anatematizau pe cel pe care îl pomeneau? Căci tot cel ce crede drept întru toate, pe tot ereticul îl anatematizează în chip

³¹ Epistola XXXIV, Către Leon papa Romei.

³² Epistola XLVIII, Către fiul Atanasie.

*potențial, chiar dacă nu și prin cuvânt. Apoi, când li s-a luminat mintea în chip desăvârșit, atunci Sfântul li s-a alăturat întru totul, după dreptate”.*³³

Acest fragment din scrisoarea Cuviosului, împreună cu pildele pe care le pomenește, le-am pus în fața cititorului ca să dovedim acordul diacronic al Sfinților în privința întreruperii pomenirii ereticilor și a despărțirii de ei. Vedem aici că Sfântul Teodor îndreptățește pogorământul făcut de Sfântul Chiril de a nu se fi separat pentru o vreme, nu de ereticul Teodor al Mopsnestiei, ci de cei care-l pomeneau în diptice. Aceasta înseamnă că întreruperea pomenirii ereticului înainte de hotărârea sinodală era Tradiție a Bisericii și de aceea era necesar să fie justificată orice economie sau întârziere în această problemă serioasă a credinței. Cuviosul arată că ori de câte ori un episcop este pomenit (în diptice, la proscomidie sau la ectenii), se subînțelege că el este ortodox, de aceea spune: *„A așteptat puțin (Sfântul Chiril) mintea întârziată a răsăritenilor, decât ca, înclinând către erezie, să nu-l fi recunoscut pe adevăratul eretic”*. Concluzia *„tot cel ce crede drept întru toate; pe tot ereticul îl anatematizează în potență, chiar dacă nu prin cuvânt”* este cu adevărat măreață. Adică de câte ori îl pomenim pe episcop, îl recunoaștem ca ortodox și de câte ori îi întrerupem pomenirea din cauza ereziei, îl considerăm anatematizat.

Noi astăzi, împotriva acestei Tradiții bisericești, pe de o parte mărturisim că unii episcopi s-au cufundat în erezia ecumenismului, pe de alta îi pomenim, mărturisind în acest fel că sunt ortodocși. În plus încercăm să ne sprijinim pe acest pogorământ al Sfântului Chiril și îi arătăm pe Sfinți ca toleranți care îi pomenesc pe eretici. Toate acestea se fac pentru a ne îndreptăți indolența, oportunismul și lipsa de conștiință, pe care le înfățișăm ca grozav discernământ. În acest fel, în vreme ce Sfinții se încadrează într-o Tradiție uniformă peste veacuri, noi îi prezentăm ca aflându-se în dezacord și rivalitate.

10. Sfântul Fotie cel Mare

După cum se știe, Sfântul Fotie a fost acela care, prin luptele sale, a salvat Ortodoxia de supunerea față de papism și a condus Sinodul Protodeuter, care a dat între altele și Canonul al XV-lea pe care îl cercetăm. Același Sfânt ne va explica, în continuare, acest Canon prin învățătura lui, ne va arăta dacă este virtual sau obligatoriu și ne va călăuzi fără greș pe drumul separării: când, adică, se cuvine să se facă și în ce condiții trebuie să ne supunem episcopului. Există un fragment al Sfântului atât de lămurit și de limpede, încât e nevoie să aibă cineva iscusință de iezuit și diplomație papistășească pentru a-l răstălmăci. Aparține omiliei a XV-a pe care a rostit-o de pe amvonul bisericii Sfintei Sofia:

„Eretic e pastorul? Lup este. Se cade să fugi de el și să sari gardul și nu cumva amăgindu-te, să vii către el, chiar dacă ți se pare peste măsură de blând. Fugi de împărtășirea lui și de vorbirea cu el ca de veninul șarpelui; căci cu cârlig și momeală se pescuiesc peștii, iar grăirea vicleană, care ascunde într-ânsa otrava eretică, pe mulți dintre cei simpli, care s-au

³³ Epistola XLIX, *Către fiul Navcratie* – P.G. 99, 1088A.

apropiat de ea și n-au bănuit că vor păți vreo vătămare, i-a vânat. Pentru acestea se cuvine, deci, să fugi de unii ca aceștia cu toată tăria.

Drept credincios este păstorul, se pecetluiește cu buna credință, nu se lasă atras cu nimic de ceata ereticilor? Supune-i-te ca unuia ce stă în chipul lui Hristos; nu aceluia îi aduci cinste, dacă o aduci din tot sufletul, ci Hristos o primește. Nu căuta la celelalte, Dumnezeu este judecătorul lor; Aceluia lasa-I judecata, iar tu arată-I ascultare – după dragostea lui Hristos – și tragere de inimă curată”.

Sfântul este atât de clar, încât înfățișează ambele situații : a păstorului eretic și a celui ortodox. Pe eretic îl numește lup de care trebuie să te îndepărtezi numaidecât, ca din instinct, fără târăgănări și hotărâri sinodale; adaugă că nu trebuie să te lași înșelat de blândețea lui afișată și că părtășia cu el este otravă de șarpe. Dimpotrivă pentru păstorul ortodox Sfântul stabilește câteva premise pe care trebuie să le cerceteze fiecare și apoi să i se supună. Adică să aibă întru toate credință și viață dreaptă fără vreun beteșug eretic. La acestea e nevoie să ia aminte fiecare credincios, dacă nu vrea să ajungă de râpă. Dacă păstorul are credință ortodoxă, spune Sfântul Fotie, și o propovăduiește prin cuvinte și fapte, atunci trebuie să-l socotești „*ca stând în chipul lui Hristos*”. Cinstea arătată acestui păstor o primește Hristos. Pe toate celelalte, în afară de credință, să nu le cercetăm.

Această învățătură a Sfântului Fotie este pe înțelesul tuturor și face Canonul al XV-lea nu doar obligatoriu, ci și în același timp imperios necesar pentru oricine nu vrea să fie sfâșiat de lup și otrăvit de șarpe. Dacă așteptăm hotărârea unui sinod ca să fugim de lup, înseamnă fie că suntem nepăsători față de propria mântuire, fie că o dorim, dar fără luptă și jertfă.

Vom adăuga și un fragment dintr-o epistolă a Sfântului, ca să vedem pe de-o parte severitatea lui în problemele credinței, pe de alta Tradiția pe care o cunoșteau toți ortodocșii vremii sale, aceea că trebuie să fugim de episcopii eretici și cu credință strâmbă.

În această scrisoare Sfântul îl mustră pe arhiepiscopul Chesariei pentru că s-a făcut trădător al dogmelor credinței și credincioșii îl ocoleau, încât nici nu-l mai salutau:

*„Rău te-ai făcut prietenilor și trădător al dumnezeieștii dogme și vrăjmaș al propriei tale mărturisiri, iar după aceea te mai și întrebi de ce oare credincioșii te ocolesc ca și cum ai fi blestemat, neîncredincind-te nici de obșteasca binețe?! O, ce se cade să-ți spun? Oamenii socotesc grozăvie a se face părtăși – chiar și spunându-ți „Bucură-te!” – faptelor tale celor rele”.*³⁴

De aici se vede că delimitarea era cunoscută tuturor ortodocșilor și aceștia o puneau în practică din instinct, fără ca episcopul Chesariei să fi fost condamnat de Sinod.

11. Aplicarea Canonului al XV-lea la nivelul Bisericilor locale

Mai departe ne vom ocupa de aceeași Tradiție a separării în perioada de după schisma din 1054. Schisma însăși, care a despărțit începând cu veacul al XI-lea – de aproape 1.000 de ani – Răsăritul de Apus, nu este nimic altceva decât punerea în aplicare a Canonului XV AB la nivelul

³⁴ Epistola XXVI, *Către Pavel, ajuns arhiepiscop al Chesariei și căzut de la credință.*

Bisericilor locale. Această aplicare a Canonului XV o vedem – sub forma Tradiției bisericești – în cazul ereziei monofizite, monoteliste, iconoclaste etc. Adică de câte ori o Biserică locală accepta public și sinodal o erezie, celelalte Biserici locale se delimitau de ea înaintea judecării sinodului. În acest fel arătau că, prin erezie, acea Biserică locală căzuse și nu mai era Biserică; de aceea era tăiată ca mădular mort și astfel se păstra caracterul de mireasă neprihănită și nepătată al Bisericii, potrivit Sfântului Apostol Pavel³⁵. Pentru că termenii „neprihănită” și „nepătată” se refereau mai ales la credința adevărată.

Sfântul Teodor Studitul este precis în această privință și exprimă Tradiția Bisericii în cel mai grăitor și laconic mod. Într-o epistolă către sachelarul Leon vorbește despre traseul istoric al Bisericii locale din Constantinopol în vremea iconomahiei:

„Pentru aceasta au fost dezaprobrate cele odinioară, pe vremea lui Constantin și Leon, hotărâte în sinod și bâlbăite din putere și obrăznicie împăratească despre dogma dumnezeieștilor icoane; pentru care [hotărâri] Biserica de aici s-a despărțit de celelalte patru, supusă fiind blestemelor veșnice cu pecetea Duhului Sfânt. Apoi, prin mila lui Dumnezeu, s-a înălțat fruntea dreptei credințe pe vremea vestitei Irina dimpreună cu vlăstarul ei, de către care au fost unite cele despărțite; până la Leon cel de mai apoi, din pricina căruia s-a despărțit iarăși Biserica de aici, anatematizată de celelalte în chip asemănător”.³⁶

Aici vedem limpede că, atunci când o Biserică locală primește fățiș și în sinod o erezie, cade din Biserica cea Una și celelalte se delimitează de ea și o anatematizează. Iar dacă leapădă erezia și primește credința ortodoxă în privința în care a căzut, se unește cu celelalte și subzistă ca Biserică. Pentru Cuviosul Teodor este de neînchipuit ca o Biserică locală să fi acceptat public și sinodal vreo erezie și în același timp să mai fie considerată Biserică. Din acest motiv întotdeauna, în scrisorile sale, socotea Biserica locală din Constantinopol de vreme ce primise iconomahia: „căzută, decăzută, ruinată” ș.c.l. Atunci, în vremea ereziei, ca Biserică erau socotiți cei separați de eretici, chiar dacă erau foarte puțini.

Ca să înțelegem mai bine acest lucru esențial vom adăuga câteva secvențe din scrierile Cuviosului:

„Căci este înțelept să grăiești răspicat, așa cum știi, despre problemele statului, iar celelalte cuvântări și strădanii ale tale să fie pentru revenirea Bisericii noastre căzute. Și cu adevărat se cade bărbatului înțelept și cunoscător al bunei credințe să facă aceasta spre folosul propriu și al întregului Trup al lui Hristos”.³⁷

„Numai că vremea silește ca și din partea celor de rând să ți se aducă rugămintele. Iar aceasta este să dai o mână de ajutor Bisericii noastre decăzute prin mortăciunea necredinței”.³⁸

„Căci deja s-a luat pacea – despre care Hristos a zis: «Pace las vouă, pacea Mea dau vouă» – până acum și ruinată este Biserica Lui, pentru care sfințitul Pavel strigă «să nu aibă pată sau zbârcitură sau ceva ca acestea, ci să fie sfântă și fără de prihană»”.³⁹

³⁵ Efeseni 5, 27.

³⁶ P.G. 99, 1417C,D.

³⁷ Către Ștefan Adsikrit.

³⁸ Către legiuitorul general Dimoharis.

³⁹ Către Patriarhul Ierusalimului.

Părinții au înțeles că, de vreme ce exista părtășie bisericească cu o Biserică locală care acceptase o erezie, exista părtășiei la erezie prin comuniunea bisericească – și pentru Biserica locală care avea credință sănătoasă și dreaptă. În acest fel și la nivelul Bisericilor locale cei separați pe motiv de erezie erau vrednici de laudă, fiindcă s-au delimitat de biserici mincinoase și patriarhi mincinoși și nu provocau – potrivit Canonului XV – schismă în Biserică, ci izbăveau Biserica de schismă.

Este adevărat că de cele mai multe ori a căzut din Biserică, prin erezie, Biserica locală a Constantinopolului și s-a despărțit de Bisericile cu dreaptă cugetare înainte de judecata sinodală. Apoi revenea prin restabilirea credinței ortodoxe și condamnarea ereziei și se reunea cu celelalte Biserici ortodoxe. De aceea de multe ori Roma este pomenită de Sfinți ca punct de referință al dreptei credințe, nu ca având întâietate de tron, ci credință adevărată. Încă și deoarece influența împăraților, care ajutau și ocroteau erezia în Răsărit, nu mai avea putere în Apus. Astfel de situații, în care Părinții cereau ajutorul Romei fie prin scrisori, fie personal, avem în cazul arianismului – Sfinții Atanasie și Pavel mărturisitorul, apoi Sfântul Ioan Gură de Aur, care a scris papei Inochentie cu privire la nelegiuita lui caterisire și exilare, Sfântul Chiril cu privire la erezia lui Nestorie, Sfântul Maxim Mărturisitorul din pricina ereziei monotelitiste, Sfântul Teodor Studitul în problema ereziei adulterului și iconomahiei etc.

Încă din vremea Sfântului Fotie lucrurile s-au schimbat. Biserica locală a Romei, prin episcopul ei, arăta în chip manifest, pe de-o parte, înclinații stăpânitoare asupra celorlalte Biserici locale, pe de alta aluneca dogmatic în erezii, precum cea a purcederii Duhului Sfânt de la Fiul. Sfântul Fotie cel Mare a fost întâiul și cel mai de seamă potrivnic al acestor căderi. Prin Sinodul al VIII-lea Ecumenic a fost condamnată, în prezența delegaților papei, erezia „Filioque” și au fost domolite tendințele dominatoare și expansioniste ale papilor. Astfel, pe temelia credinței ortodoxe, s-au unit Bisericile locale, iar papa Ioan al VIII-lea a inclus într-o scrisoare către Sfântul Fotie aceste cuvinte:

*„Facem cunoscut cucerniciei tale ca, în ce privește acest articol pentru care s-au petrecut smintelile în mijlocul Bisericilor lui Dumnezeu, să ai știință despre noi nu doar că nu spunem aceasta, ci și pe cei care au îndrăznit întâi, din pricina lipsei lor de minte, să facă aceasta, îi socotim călcători ai dumnezeieștilor cuvinte și schimbători ai teologiei Stăpânului Hristos și Apostolilor și celorlalți Părinți – care adunându-se în Sinod au predat Sfântul Simbol – și împreună cu Iuda îi așezăm”.*⁴⁰

Când mai târziu francii au luat conducerea patriarhiei Romei, au impus și erezia „filioque”. Papa Sergiu, în 1009, a expus întâia oară, în epistola de înscăunare, Simbolul credinței cu adaosul eretic numaidacă patriarhul Constantinopolului, și el numit Serghie, l-a scos din dipticele Bisericii, ceea ce înseamnă că i-a întrerupt pomenirea la Sfânta Liturghie, unde se pomenesc toți întâi-stătătorii Bisericilor locale. Aceasta a fost separarea de Biserica locală a Romei pe seama ereziei, care s-a făcut deplin în 1054 prin așa-numita schismă și prin anatematizarea papistașilor. De atunci Biserica locală a Romei o alcătuiesc cei care trăiesc în

⁴⁰ Dositei al Ierusalimului – *Tomul bucuriei*.

acest spațiu geografic, acceptă dogmele ortodoxe și nu au nicio comuniune bisericească cu papa și episcopii săi, oricât ar fi de puțini.

Acestea toate le-am prezentat pentru a se vedea că însăși schismă din 1054 nu e nimic altceva decât delimitarea prevăzută de Canonul XV AB și impusă de întreaga Tradiție ortodoxă, la nivelul Bisericilor locale. Aici avem de-a face cu erezie condamnată de Sinodul al VIII-lea Ecumenic din 879, dar fără să fi fost condamnat sinodal papa și cei care l-au urmat în erezie. Patriarhul Constantinopolului și Sinodul episcopilor săi s-a delimitat de papa înainte de judecata sinodală – adică de convocarea unui sinod ecumenic – pentru că a căzut într-o erezie recunoscută. Același lucru îl spune, interpretând Canonul al XV-lea, și Teodor Valsamon: „*Ține seama de acestea, poate că vor fi de folos împotriva celor ce spun că nu ne-am despărțit bine de tronul vechii Rome mai înainte de a fi fost condamnați episcopii ei ca rău cugetători*”.

Deci și atunci, ca și azi, au existat cei care susțineau că ortodocșii nu trebuia să se fi separat de Roma mai înainte de osândirea ei în sinod, idei pe care Valsamon și întreaga Tradiție ortodoxă nu le încuviințează. Nu mai e nevoie să arătăm că delimitarea aceasta de papism, care a fost cea mai mare ca durată și intensitate în privința Bisericilor locale, a păzit și a salvat Ortodoxia de alterarea cugetului ei, de înstrăinare și absorbire, de secularizare și celelalte, păstrînd-o, potrivit cerințelor Sfântului Apostol Pavel, nepătată și neprihănită. Dar este întrutotul adevărat și istoricește dovedit că această separare de papism a costat Ortodoxia, în cele zece veacuri, râuri de sânge mucenicesc; a fost cea mai mare înjosire suferită vreodată de orgoliul papal și de duhul său luciferic, lucru pe care de bună seamă nu l-a tolerat niciodată și pe care nici Ortodoxia nu va înceta să-l plătească.

12. Delimitarea aghioriților în vremea patriarhului Ioan Vekkos

Acum vom spune câteva lucruri despre separarea Cuvioșilor aghioriti martirizați pe vremea patriarhatului lui Ioan Vekkos. După cum se știe, în vremea schismei, dușmanul nedezmintit al dreptei credințe a fost papismul și mai târziu protestantismul provenit din el. Însă Sfinții de după schismă nu s-au temut atât de papism ca erezie, ci mai ales ca dispoziție dominatoare. Și aceasta pentru că papismul, ca sistem lumesc inventat de oameni, folosea totdeauna puterea și stăpânirea lumească pentru supunerea Ortodoxiei și a orice altceva i se împotriva. După schismă, în Răsărit a avut loc o înmulțire accelerată a dușmanilor externi ai Imperiului, concomitent cu slăbirea statului bizantin din pricina neiscușinței și promiscuității conducătorilor și a diferitelor lupte interne. Însă cea mai mare rană, care a acționat hotărâtor în direcția împușinării forțelor și căderii finale, au fost cruciadele; acestea nu numai că erau stârnite de papi, dar au fost folosite ca mod de supunere a Ortodoxiei față de papistași.

Astfel, deci, în Bizanț s-au format în urma schismei două tendințe și curente – am spune – teologice, caracterizate prin poziția lor față de papism. Erau, adică, latino-cugetătorii și ortodocșii, numiți, în mod corespunzător, unioniști și anti-unioniști. Iar toți Sfinții perioadei de după schismă – fără excepție – au fost nu doar ortodocși și anti-unioniști, ci și luptători vajnici împotriva ereziei papistășești. Din contră, latino-cugetătorii unioniști au fost oameni cu

simțăminte ortodoxe moderate, cu înclinații către compromis și diluare a dreptei credințe; în plus, erau îmboldiți la aceasta de așteptarea ajutorului militar și economic din partea papilor Romei, din cauza primejdiilor externe ale Bizanțului.

Am precizat aceste lucruri pentru a fi bine înțelese mucenicia și mărturisirea Cuvioșilor aghioriți care au pățimit în vremea lui Vekkos și ca să se vadă delimitarea lor de patriarhul latino-cugetător mai înainte de judecata sinodului – adică ceea ce pretinde oricărui ortodox Canonul al XV-lea AB. Chestiunea Cuvioșilor Mucenici aghioriți a fost următoarea, potrivit documentelor istorice publicate de M. Ghedeon în lucrarea „*Athosul*” și de A. Dimitrakopoulos în „*Istoria schismei*”.

La anul 1261, după o robie de aproape șaiszeci de ani, s-a făcut recucerirea și eliberarea Constantinopolului de ocupația cruciaților. Împăratul Mihail al VIII-lea Paleologul, ca să evite o nouă campanie cruciată asupra Bizanțului, a dorit să dobândească bunăvoința și prietenia papei. Zălogul dat și ofranda care s-ar fi adus spre jertfă pe altarul papal era, bineînțeles, Ortodoxia care trebuia să se supună papismului, recunoscând „Filioque”, primatul și stăpânirea papală peste toată Biserica, folosirea azimelor la Sfânta Liturghie și orice altceva considerau papii de cuviință. Împăratul, ca să-și ajungă țelul, era necesar să-l aibă de aliat și împreună-cugetător pe patriarh. Iar pe atunci era patriarh Iosif, bărbat anti-unionist și întru toate drept-credincios.

În 1274 a avut loc la Lyon un sinod papistășesc la care împăratul a trimis o delegație fără consimțământul patriarhului. Potrivit istoricilor occidentali, delegații ortodocși au acceptat unirea cu papa. Apoi împăratul, ca să se statornicească unirea, a început să-i surghiunească și să-i chinuie în fel și chip pe ortodocșii anti-unioniști. A. Dimitrakopoulos, extrăgând material de la istoricii Pahymeris, Grigoras și N. Humnos, arată:

„După plecarea solilor împăratul, prinzând pe câțiva dintre cei ce stăruiau neînduplecați în dogmele părinților lor, i-a căznit crunt. «Toate îi erau cu puțință împăratului – zice Grigoras – confiscări, exiluri, închisori, scoateri de ochi, bătăi, tăieri de mâini. Atunci pe sora lui, Evloghia, care dezaproba unirea, a exilat-o; atunci pe patriarhul Iosif l-a trimis în Mănăstirea Perivleptos, iar apoi și în Hili – castru de pe o insuliță aproape de gura Mării Negre – l-a poprit. Atunci pe ritorul Olóvolos (căruia i-a tăiat mai întâi nasul și buzele) l-a pus în lanțuri la început și l-a bătut groaznic, iar după aceea i-a legat cu o funie lungă de gât pe el și pe Iasitis și pe alții, zece la număr; și celor dintâi le-a pus în cârcă mațe de oaie, care li se încolăceau de gât pline încă de balegă, iar în plus a poruncit ca ritorul bisericii Olóvolos să fie lovit cu fिकाți de oaie peste gură; și așa prin toată cetatea să fie purtați spre batjocură. Insulele Limnos, Skyron, Keo și cetatea Nicheea le-a umplut de surghiuniți; pe frații Manuil și Isaachie, rude ale lui, cu mult mai înainte i-a băgat în temniță; a tăiat nasul doctorului Pérdikas; l-a orbit pe Pahomie, bărbat cuviincios, ca și pe galisiotul Galaction și pe venerabilul Lazăr gorianitul; i-a tăiat limba monahului Meletie, care scrisese împotriva latinilor stihuri lumești și multe alte fapte sălbatice a săvârșit.» Și după cum zice biograful patriarhului Atanasie al Constantinopolului: *„Cu toții fugari și băjenari s-au făcut, câți n-au bătut bătutura aceea a ereziei, mai murdară decât apa tulbure; și s-au luat cu sila averi, s-au strâmtorat închisorile de mulțimea celor întemnițați și toate s-au umplut de zgomet și de neliniște”*.

Să semnalăm în trecere că toate acestea le-au suferit acești cunoscuți și necunoscuți mărturisitori ai credinței pentru că nu primeau să recunoască cele trei capete, adică primatul, autoritatea și pomenirea papei după rânduiala pomenirii patriarhilor ortodocși.

După exilarea patriarhului Iosif în 1275, a fost ales patriarh, la îndemnul împăratului, latino-cugetătorul și cel de un gând cu el Ioan Vekkos. În această perioadă, cu scopul de a primi ajutor din partea latinilor, împăratul îi silea pe toți să accepte unirea, mai ales pe monahii nevoitori în Sfântul Munte al Athosului. A. Dimitrakopoulos, relatând povestirea așa cum se găsește într-un manuscris al Bibliotecii Sfântului Sinod din Moscova, spune:

„Mihail, întâiul dintre Paleologi, ținând sceptrul romeilor și văzând Imperiul smerit peste măsură din pricină că era luptat de agareni și bulgari, de la Răsărit și din Apus, a făcut sfat viclean și neplăcut lui Dumnezeu, împreună cu patriarhul de atunci Ioan Vekkos latino-cugetătorul, să se alăture dogmei latinești, pe motivul – chipurile – păcii bisericilor și a ajutorului latinesc primit dintr-acolo împotriva celor ridicați asupra sa; pentru aceea se grăbeau a-i trage pe toți în prăpastia unei erezii ca aceasta, mai ales pe călugării din Sfântul Munte al Athosului. Însă aceia i s-au împotrivit prin epistola dogmatică și muștrătoare pe care i-au trimis-o”.

Scrisoarea trimisă de Părinții aghioriți împăratului este nu doar un text mărturisitor, ci și o călăuză neînșelată spre mântuire în vreme de erezie și restriște a credinței. Vom prezenta din această faimoasă epistolă partea referitoare la pomenire, deși ea grăiește întregă despre îndepărtarea bisericească față de eretici, aducând ca argument o sumedenie de texte scripturistice și patristice:

„Marele Apostol al Domnului și Evanghelist Ioan spune: «Dacă cineva vine către voi fără să aducă cu el această învățătură, binețe să nu-i dați și în casă să nu-l primiți; căci cel ce-i dă binețe, se face părtaș faptelor sale celor viclene». Iar dacă și pe cale suntem împiedicați să-i dăm binețe, ori a-l băga într-o casă obișnuită suntem opriți, cum să nu fim opriți a-l aduce nu în casă, ci în templul lui Dumnezeu și încă în însăși Sfântul Altar, lângă tainica și înfricoșătoarea Masă a Fiului lui Dumnezeu junghiat în chip nesângeros; în chip nesângeros ca fiind Dumnezeu, dar junghiat ca fiind Miel fără de prihană; pentru ca pe noi să ne împace cu Tatăl și cu Sine și să ne curețe de păcatul nostru Cel fără de păcat, prin Sângele Său. Care iad va borî (sic!) pomenirea celui pe bună dreptate retezat de către Duhul Sfânt ca unul ce s-a ridicat împotriva lui Dumnezeu și acelor dumnezeiești? Căci dacă numai a da binețe aduce părășie la faptele rele, cu cât mai mult țepoasa lui pomenire, și aceasta înaintea înfricoșătoarelor Taine dumnezeiești? Căci dacă Cel ce stă înaintea este Adevărul Însuși, cum să primească a socoti potrivită această mare minciună: a-l așeza pe acela, ca patriarh ortodox, laolaltă cu ceilalți patriarhi ortodocși? În vremea înfricoșătoarelor Taine vom juca teatrul? Și cum va îndura aceasta sufletul drept-credinciosului și nu se va despărți îndată de părășia celor care pomenesc și nu-i va socoti negustori de cele sfinte? Căci de sus este Biserica Ortodoxă a lui Dumnezeu; pomenirea numelui arhiereului în Altar a primit-o ca împărțășire desăvârșită. Stă scris în tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii că liturghisitorul pomeneste numele arhiereului, arătând prin

aceasta și supunerea față de cel mai mare și că este părtaș aceluia și următor lui în ce privește credința și Sfintele Taine.

Iar marele nostru părinte și mărturisitor Teodor Studitul spune către cineva acestea, printr-o cinstită a sa epistolă:

«Mi-ai spus că te-ai temut să-i spui celui mai în vârstă ca tine să nu-l pomenească pe eretic și despre aceasta nu socotesc obrăznicie să-ți spun așa: că împărtășirea are întinăciune și numai din pomenirea lui, chiar dacă drept-credincios este cel care pomenește».

Acestea le spune părintele; iar înaintea lui și Dumnezeu a arătat aceasta zicând: «Preoții au lepădat legea Mea și au spurcat cele sfinte ale Mele». Cum? Fiindcă nu osebeau cele spurcate de cele cuvioase, ci le erau toate totuna. Mai limpede și mai grăitor este faptul că zicem: «Ci să facem aceasta ca pogorământ». Și cum va fi primit un pogorământ care spurcă cele sfinte, după cuvântul lui Dumnezeu și izgonește din ele Duhul lui Dumnezeu? Și care-i face pe credincioși nepărtași iertării păcatelor și înfierii, de atunci înainte? Și ce ar fi mai păgubitor decât acest pogorământ, dacă părtășia la acestea este deja vădită și, într-un cuvânt, cădere și răsturnare a dreptății? Căci cel ce primește eretic, se supune vinei aceluia; iar cel ce se împărtășește cu cei ce nu sunt de împărtășit, neîmpărtășit se află, ca unul care dă peste cap Dreptarul Bisericii».⁴¹

Este neîntrecută acrivia teologică și dispoziția mărturisitoare a părinților aghioriți în privința pomenirii și delimitării. Părinții erau forțați de împărat și de patriarhul Vekkos să accepte pomenirea papei la Sfânta Liturghie ca pe ceva simplu și, să zicem, de tipic. Invocându-l pe marele mărturisitor Teodor Studitul și citind cel mai exact fragment din scrierile sale referitor la problema pomenirii, precum și alte versete biblice, ei dovedesc că pomenirea unui episcop eretic la Sfânta Liturghie este spurcare a Tainei, alungare a Duhului Sfânt, lepădare a înfierii și a lăsării păcatelor și cădere de la credința dreaptă și adevărată. Întreaga epistolă mărturisitoare a părinților aghioriți se mișcă în acest duh și este deosebit de dojenitoare – păstrând limitele exprimării oficiale –, adresată unor persoane sus-puse fără să se îndepărteze câtuși de puțin de la credința ortodoxă în privința pomenirii.

Având, deci, în vedere împăratul Mihail al VIII-lea reacția părinților aghioriți, potrivit aceluiași manuscris, la întoarcerea din Italia, împreună cu patriarhul sau cel puțin cu reprezentanți ai acestuia, a trecut prin Sfântul Munte și a încercat, prin înfricoșare și amenințări, să-i convingă pe părinți să intre în comuniune bisericească cu ei. Împreună-liturghisirea și pomenirea patriarhului Ioan Vekkos ar fi fost dovada unirii ecleziale a Părinților cu patriarhul și totodată acceptarea concesiilor făcute de acesta latinilor.

Din această relatare se vede că unii din părinți au fost intimidați de amenințări și au slujit împreună cu trimișii patriarhului. Însă cei mai mulți dintre Părinți au rămas tari în credință și pentru aceasta au suferit moarte mucenicească. Împotrivirea și mărturisirea lor era aceea că nu vor să aibă nicio părtășie bisericească cu latino-cugetătorii – împăratul Mihail și patriarhul Ioan. Iar aceasta, bineînțeles, înainte de judecarea sinodală și condamnarea patriarhului, după cum cere Canonul XV AB.

⁴¹ *Epistola aghioriților către împăratul Mihail Paleologul în Eseu istoric al monahului Callistos Vlastos [1896].*

Mănăstirile care au făcut compromisul și au liturghisit împreună cu latinii au fost Marea Lavră și Xiropotamu. Iar cele care au păzit credința și mărturisirea au fost Iviron, Vatoped, Zografu și schitul din Karyes. În total au fost omorâți 74 de călugări. Acest număr s-a păstrat, probabil, prin tradiție, pentru că sinaxarele, viețile sfinților și Cuviosul Nicodim Aghioritul numără doar 26 de Cuvioși Mucenici ai mănăstirii Zografu și 12 monahi vatopedini dimpreună cu starețul lor Eftimie. Despre ceilalți se vorbește fără numere concrete.

Nu trebuie să trecem cu vederea minunile săvârșite de Dumnezeu ca să arate încuviințarea și bună-plăcerea Sa pentru Cuvioșii mărturisitori și pe de altă parte pedeapsa aghioriților care au trădat credința.

În povestirea despre Cuvioșii Mucenici de la Zografu se vorbește de minunea Maicii Domnului, a cărei icoană a vorbit monahului care se nevoia în apropierea mănăstirii și i-a poruncit să dea de veste părinților despre venirea latino-cugetătorilor. Sinaxarul spune așa: „*În acea vreme înfricoșătoare pentru Sfântul Munte, se nevoia singur lângă mănăstirea Zografu un călugăr care avea sfințitul obicei să citească de multe ori pe zi Imnul Acatist al Maicii Domnului înaintea sfintei sale Icoane. Într-una din zile, când pe buzele bătrânului răsuna salutul Arhanghelului către Preasfânta Născătoare: «Bucură-te!», deodată acesta aude dinspre sfânta ei Icoană cuvintele: «Bucură-te și tu, bătrânule a lui Dumnezeu!»; iar bătrânul a rămas speriat. «Nu te teme» a continuat liniștit glasul venit de la Icoană, «ci mergând în grabă la Mănăstire, vestește fraților și starețului că vrăjmașii mei și ai Fiului meu se apropie. Deci cine este slab cu duhul să se ascundă întru răbdare, până ce va trece ispita; iar cei care doresc mucenicești cununi să rămână în Mănăstire. Du-te, așadar, grabnic!»*”⁴²

A doua minune este că pe piatra pe care li s-au tăiat capetele Cuvioșilor Părinți mucenici din Karyes – și care se afla vizavi de biserica Protáton, cinstită după cuviință de părinți – de câte ori ningea, nu se așeza niciun fulg de nea. Această piatră a fost mutată de curând în partea stângă a bisericii Protáton, cu o candelă aprinsă deasupra, pe motivul că este păstrată ca odor în biserica principală din Karyes.

Celelalte minuni sunt legate de pedepsele celor care au trădat și au liturghisit împreună cu latino-cugetătorii. Despre monahii din Marea Lavră se povestește:

„*Venind latino-cugetătorii aceștia și în Lavra, au fost primiți, de frica pedepsei cu moartea, de câțiva călugări ai mănăstirii, cărora le-au și dat multe lucruri sfințite, adică Sfinte Potire, Evanghelii, cădelnițe și altele, pe care le luaseră cu forța, ca niște tâlhari, din alte mănăstiri. Iar cei care s-au împărtășit cu înainte-zișii latino-cugetători, au rămas după moarte neputreziți și nenorocitele lor trupuri, negre și duhnind a împuțiciune, n-au fost îngropate în cimitirul obștii, ci într-o peșteră pe care au zidit-o, ca fiind străine de Sfânta și Drept-credincioasa Biserică a Răsăritului și de dreptele ei dogme*”.⁴³

Și mai de seamă sunt două minuni povestite de istorici despre monahii mănăstirii Xiropotamu care au slujit împreună latino-cugetătorii. Una este cutremurul care a dărâmat mănăstirea: „*Și trecând muntele, împăratul a poposit în mănăstirea zisă Xiropotamu; iar cei ce*

⁴² Sinaxarul Mare, 22 septembrie.

⁴³ Sinaxarul Mare, 4 ianuarie.

viețuiau în ea, cuprinși de frică și alegând mai degrabă cele vremelnice în locul celor veșnice, asemeni celui căzut dintre Sfinții 40 de Mucenici și râvnind la pilda cea rea a Lavrei, l-au primit de asemenea cu lumini și larmă și cinste mare; apoi, intrând în biserică, au săvârșit împreună liturghia azimiților, pomenindu-i eretici. Iar Domnul, Care privește peste pământ și-l face să se cutremure, de năprasnă cutremurând cu vuiet pământul, biserica a dărâmat-o, pe preoții rușinii aflați în ea i-a îngropat zidurile mănăstirii le-a răsturnat, unul singur lăsând – și acesta cârnit – ca semn neamurilor următoare. Împăratul și cei dimpreună cu el, văzând și rușinându-se, și-au acoperit fețele de rușine și urcându-se în corăbii, au blestemat cele ce făcuseră. Acestea toate s-au petrecut la anul mântuirii 1280”.⁴⁴ Aici se arată limpede pomenirea ereticilor la Liturghie și mânia lui Dumnezeu venită grabnic pe urma acestei liturghii.

A doua minune este că – spre pedepsirea părinților din Xiropotamu – după această liturghie și pomenire a ereticilor, n-a mai ieșit ciuperca de sub Sfânta Masă la praznicul Sfinților 40 de Mucenici – care este hramul bisericii – și pe care părinții o să tăiau și o puneau ca binecuvântare în bucatele din ziua hramului: „Acesta (Andronic Paleologul) și mănăstirea Xiropotamu a (re)zidit-o din temelii, dar niciodată n-a mai răsărit ciuperca, care ieșea în fiecare an, la pomenirea Sfinților 40 de Mucenici, sub Sfânta Masă, din pricina spurcării Sfântului Jerțelnic de către latino-cugetători”.⁴⁵

Pentru a se vedea mai bine delimitarea bisericească a Cuvioșilor aghioriți înainte de judecata sinodului, redăm următorul fragment din „Istoria” lui Dimitrakopoulos: „După câteva luni s-a săvârșit patriarhul Iosif, căruia i-a urmat Grigorie din Cipru. În vremea acestuia, adunându-se în biserică din Vlaherne clericii care arătau mai multă râvnă, au hotărât desăvârșita caterisire a acelor arhieriei și clerici care se făcuseră părtași dogmei împăratului Mihail și a celor care primiseră hirotonia pe vremea patriarhul Ioan Vekkos «fie că el i-a hirotonit, fie că la îndemnul aceluia i-au hirotonit alții, dar numai cei din Constantinopol; iar cei din afara cetății, canonisindu-se o vreme, să fie lăsați să slujească. Căci pedeapsa prigonitorilor este oprirea pe viață de la slujire, fie că se află în cetate, fie în afara ei; iar ceilalți clerici, dându-li-se canon, să fie dezlegați»”. Aici se arată că după izgonirea de la tron al lui Vekkos, patriarhul Grigorie cipriotul, al doilea urmaș al său la tron, i-a caterisit sinodal pe toți cei hirotoniți de el sau din porunca lui. Astfel de scumpătate aveau pe atunci Părinții în problemele credinței, încât nici pe cei hirotoniți de Vekkos, încă înainte de a fi condamnat, nu i-au lăsat nepedepsiți!

Cât despre osândirea sinodală a lui Vekkos și a latino-cugetătorilor dimpreună cu el, Dimitrakopoulos spune:

„Vekkos, sechestrat fiind în Prusa, pretindea ca cele despre el să fie numaidecât cercetate într-un sinod. Așadar în anul 1248 a fost adunat un sinod sfințit în Constantinopol la porunca împăratului Andronic, la care au luat parte împăratul, patriarhul Grigorie și Atanasie al Alexandriei (iar ceilalți patriarhi, deși absenți, s-au învoit și au îmbrățișat votul făcut cu bună credință și după lege). A fost de față și toată ceata arhieriei (patriarhiei) și mulți călugări și cei

⁴⁴ M. Ghedeon – Athosul.

⁴⁵ *Ibidem*.

mai învățați dintre mireni. Era acolo și Vekkos și cei de un cuget cu el Constantin Melitiniotis și Gheorghe Metohitis. Făcându-se discuție între aceștia și patriarhul Grigorie, marele logofăt Teodor Muzalon, Gheorghe Moshabaras și alții, a fost muștrat Vekkos, nestatornic fiind, că s-a întors ca un câine la vărsătura sa. Pentru aceasta sinodul, ale cărui procese-verbale se află în volumul al doilea al istoriei lui Gheorghe Pahymeris, a emis o hotărâre prin care i-a scos în afara Bisericii lui Hristos pe Ioan Vekkos și pe arhidiaconii cei de un cuget cu el, din clerul împărătesc, Gheorghe Metohitis și Constantin Melitiniotis. În acest tom al hotărârilor, alcătuit de patriarhul Grigorie, după prolog este așezată mărturisirea credinței ortodoxe, în care se arată că Duhul Sfânt purcede numai de la Tatăl; urmează afurisirea sinodului minciunos de la Lugdunum din 1274. Apoi sunt istorisite cele săvârșite în sinodul acesta, către care Vekkos a dat o scrisoare de pocăință. La urmă este așezată hotărârea osândirii lui Vekkos și a partizanilor lui. Acest tom a fost mai întâi citit cu glas mare în biserică, apoi semnat de împărat, de patriarh, de 42 de episcopi și 28 de clerici. După încheierea sinodului cei caterisiți – Vekkos, Melitiniotis și Metohitis – au fost popriți în mănăstirea Kosmidios, apoi exilați într-o fortăreață pe malul mării în Vithynia, zisă a Sfântului Grigorie. Acesta a fost sfârșitul tulburărilor pe care le-a stârnit nefericitul Mihail”. Așadar Ioan Vekkos, după detronarea sa și moartea împăratului Mihail al VIII-lea, a fost caterisit în 1284, drept pentru care este clar că separarea Cuvioșilor mucenici aghioriți s-a făcut înainte de judecata sinodului, potrivit Canonului XV.

Despre împăratul latino-cugetător Mihail al VIII-lea Paleologul, istoricul Dimitrakopoulos spune: „Astfel a murit pe neașteptate împăratul Mihail în decembrie 1282, pe când ierna împreună cu oastea într-un comitat din Tracia, numit al lui Pahomie. Pe acesta fiul său și împăratul Andronic, aflat acolo, nu l-a învrednicit nici de presupusa îngropare; iar pricina a fost stricarea învățaturii drepte a Bisericii; sinodul l-a lipsit de legiuitele pomeniri”. Adică s-a interzis sinodal orice cinstire și pomenire a sa după moarte, datorită părerilor lui favorabile latinilor.

În încheiere să spunem că Sfinții aghioriți care au pățimit în vremea lui Vekkos sunt prăznuiți astfel: la 4 ianuarie vatopedinii, la 13 mai iviriții, la 22 septembrie zografiții și la 5 decembrie karyoții. Referire la ei face și Cuviosul Nicodim Aghioritul în *Sinaxarul* său și în cuvântul panegiric la sărbătoarea Părinților aghioriți – în Duminica a doua după Rusalii – și Dositei al Ierusalimului în tomul al IX-lea din „*Dodekávivlon*”.

13. Delimitarea Sfântului Grigorie Palama

Încheind cu Sfinții Mucenici din vremea lui Vekkos, vom face în continuare referire la cei trei mai părinți și învățători care au strălucit la apusul Bizanțului, înainte de căderea Constantinopolului, Sfântul Grigorie Palama, Iosif Vryennios și Sfântul Marcu Evghenicul. Vom arăta că și ei sunt întru totul de acord Canonul al XV-lea AB.

Vom începe cu Sfântul Grigorie Palama, pentru că îi precede cu puțin pe ceilalți doi. Se știe că Sfântul Grigorie a apărat dogmele ortodoxe împotriva lui Varlaam și Achindin, care au încercat să răspândească în Răsărit ereziile apusene despre energiile create ale lui Dumnezeu.

Este de asemenea cel care a apărat monahismul în privința rugăciunii minții, a adunării minții și a ridicării, prin mijlocirea inimii, către Dumnezeu, lucruri pe care Varlaam a încercat să le deturneze. Este cel care a păstrat și a continuat Tradiția Bisericii cu privire la îndumnezeirea omului prin participarea sa la energiile necreate ale lui Dumnezeu.

Luptele Sfântului Grigorie nu s-au îndreptat doar împotriva lui Varlaam și Achindin, ci și împotriva patriarhului Ioan al XIV-lea numit Kalekas. După sinodul 1341, care a dat dreptate poziției Sfântului Grigorie și a condamnat ereziile lui Varlaam, Kalekas s-a întors împotriva Sfântului, pe care, prin diverse urzeli și prin sprijin politic, a reușit să-l bage în închisoare. Având însușită învățătura lui Varlaam, a vrut să-l facă episcop pe colaboratorul aceluia, Achindin și pentru aceea l-a hirotonit mai întâi diacon. În această perioadă cât s-a aflat în temniță, Sfântul Grigorie a luptat împotriva patriarhului, devenit eretic, Ignatie al Antiohiei.

Kalekas a emis o epistolă circulară prin care l-a anatematizat pe Sfântul Grigorie și pe cei de un cuget cu el. Epistola cuprindea, printre altele, și următorul fragment:

„Pe Palama și pe cei de un cuget cu el și toate necuviincioase lor învățături, mai bine zis aiurări; pe cei care apără, aleg și primesc cele din «Tom» după a lor tâlcuire, ba mai degrabă goală vorbire și nu potrivit înțelesului după Dumnezeu și drept-credincios, asemeni luminătorilor și învățătorilor Bisericii, cărora și voi urmându-le și ținându-ne de zicerile Sfinților, am scris în Tom; și pe toți cei care pentru aceasta – adică nu din alte pricini – s-au arătat îndrăzneți ca necanonic și nesăbuit să-mi întrerupă pomenirea, îi supunem legăturii de viață Începătoarei și Sfintei Treimi și îi trimitem anatemei.

Semnătura: Ioan, prin mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolului noii Rome și patriarh ecumenic”.⁴⁶ Această enciclică a fost, potrivit episcopului Arsenie al Tyrului (reprezentant al patriarhului Antiohiei în Constantinopol la acea vreme), act emis de un sinod.

*„Primul tom sau anti-tom sau cuvânt este o scrisoare circulară prin care patriarhul îl afurisește pe Palama și pe adepții săi, potrivit hotărârii «Bisericii». Arsenie al Tyrului ne asigură că acest cuvânt este rezultatul unui sinod: «deci adunând patriarhul dumnezeiescul și sfințitul său sinod, triumfă asupra aiurelilor acestuia (Palama) și îl trimite afurisirii și desăvârșitei anateme dimpreună cu toți cei de un cuget cu el și pentru aceasta emite un tom în care cuprinde acestea în chip doveditor»”.*⁴⁷

Vedem, așadar, că Sfântul Grigorie, din pricina părerilor eretice ale patriarhului Ioan, i-a întrerupt pomenirea înainte de judecata sinodului. Aceasta a fost una din cauzele pentru care s-a dat anatema împotriva lui: „... îndrăznind necanonic și nesăbuit să-mi întrerupă pomenirea...”. Se cuvine să amintim că atunci când Sfântul Grigorie a întrerupt pomenirea, patriarhul nu fusese încă osândit de un sinod, în vreme ce Sfântul nu fusese încă hirotonit episcop, ci era un simplu ieromonah în Sfântul Munte. Se pare că această hotărâre a anatematizării Sfântului au semnat-o și alți episcopi, între care și patriarhul Antiohiei Ignatie, însă Sfântul nu a ținut cont de ea, ci a continuat să liturghisească. Citim în circulara lui Kalekas: „Iar căpetenia și ocrotitorul hulitorilor, Palama, deopotrivă cu ceata lui fiind osândit (căci nici de la împotrivire nu se dă

⁴⁶ P.G. 150, 863D.

⁴⁷ ЕПЕ 3, p. 487.

*înapoi, nici nu se sfiște cumva de necugetata stăruință), înstrăinat se face și de Biserica lui Dumnezeu și de preoție, după cum arată cele scrise împotriva lui și semnate de patriarhul de atunci al împărătesei cetăților, de al dumnezeieștii cetăți a Antiohiei și de fiecare arhiereu în parte, atât cei aflați acum aici, cât și cei duși în eparhiile lor. Astfel se face întreruperea și poprirea lor, chiar dacă, nesocotind pedeapsa, se țineau de preoție, cu îndrăzneală aducând jertfele tainice în ascuns”.*⁴⁸

Lucrul cel mai însemnat este că Sfântul Grigorie nu se delimitase pur și simplu de patriarhul Kalekas înainte de sinod, ci considera și propovăduia că nu se poate ca cineva care se află în părtășie bisericească cu patriarhul să fie ortodox, în vreme ce el, care era separat de patriarh, era unit cu dreapta credință. Acesta o spune la sfârșitul scrierii sale intitulate: *„Că neînțelegere și returnare a tomului este ceea ce, scriind patriarhul alăturat varlaamiților, numește – spre amăgire – tâlcuire a tomului”*. Zice acolo Sfântul: *„Fiind deci el (patriarhul) în acest chip și de atâtea ori rețezat de la întreaga mulțime a drept-credincioșilor, înseamnă că este cu neputință a se afla între bine-credincioși cel nedespărțit de acesta, în vreme ce cu adevărat în condica creștinilor și cu Dumnezeu unit potrivit bineinstințării credințe se află cel care pentru acestea s-a despărțit de el”*.

Acest fapt indică lămurit că Sfântul lega în mod absolut apartenența la Biserică sau despărțirea de ea nu cu supunerea față de persoanele care păstoresc într-un anumit moment, ci de acceptarea deplină și identificarea cu credința ortodoxă. Pe patriarhul Ioan Kalekas îl socotea despărțit de ortodocși, din pricina credinței, înainte de judecarea sinodală, iar pe cei care-l urmau îi așeza la un loc cu el. Sfântul Grigorie susține, cu alte cuvinte, că nu se poate afla cineva printre ortodocși, chiar dacă spune că are credință dreaptă, din moment ce urmează și se află de partea unui păstor sau arhipăstor eretic.

Există și un alt fragment, mai explicit, ale Sfântului Grigorie, care nu lasă loc răstălmăcirilor nici pentru cei care încearcă să scornească diferite dezvinovățiri. Aparține contestării pe care o face la scrisoarea patriarhului Ignatie al Antiohiei:

„Ce moștenire, ce părtășie, ce legitimitate are avocatul minciunii în fața Bisericii lui Hristos. Biserică, care «stâlp și temelie a adevărului» este după Pavel, și care rămâne, cu harul lui Hristos, pururea neprimejdută și statornică, bine întărită în cele pe care s-a întemeiat adevărul? Căci cei ai Bisericii lui Hristos sunt ai adevărului; iar cei care nu sunt ai adevărului, nici ai Bisericii lui Hristos nu sunt și cu atât mai mult cu cât se mint pe ei înșiși, numindu-se singuri și numindu-se unii pe alții păstori și arhipăstori sfințiți; căci am fost învățați că nu după fețe se caracterizează creștinismul, ci după adevărul și scumpătatea credinței”. Pe scurt, credința adevărată și dreaptă este criteriul intrării în Biserică și al ieșirii din ea, iar a se numi unii păstori și arhipăstori, în vreme ce au păreri eretice, este cea mai mare minciună; în plus, trăsătura de bază a creștinismului nu sunt chipurile oamenilor, ci credința adevărată și necompromisă.

Unii păstori și arhipăstori de acum cred cu totul altfel decât Sfântul Grigorie, deoarece consideră că prin hirotonia lor au fost așezați păstori ai Bisericii și pot să o ducă, pe calea ei istorică, oriunde voiesc, pretinzând totodată ascultare absolută din partea tuturor. Toți aceștia

⁴⁸ P.G. 150, 880D.

sunt urmași nu ai Sfântului Grigorie, ci ai patriarhului Kalekas, căci dacă ar fi fost următori aceluia, n-ar fi urmat celui de pe urmă până rea-credință și erezie, așa cum nici Sfântul nu i-a urmat și de aceea Kalekas îl socotea înstrăinat de ceea ce înțelegea el prin „Biserică”. Duhul luciferic și afurisirea lui de către Kalekas sunt menționate de Sfântul Grigorie în textul scris împotriva aceluia:

„Dar îl știu pe cel care fără să roșească a scris atâtea minciuni și le-a răspândit tuturor în chip slobod și ușuratic și cum am spune, ca și când numai el a existat la sinod, fiindcă de multe ori spune că numai el este Biserica și orice ar crede și orice ar spune – zice el – este părere a Bisericii și reprezintă Biserica întregă. Iar dacă cineva nu încuviințează degrabă orice i se pare lui, chiar și pe cele mai cu neputință și neînchipuite, acesta îndată este numit cu totul nesupus și neascultător față de întreaga Biserică.

Așa și pe noi socotește a ne numi neascultători și străini de Biserică, ca unii ce lepădam necredința, și răstălmăcește Tomul ieșit pentru noi, făcut și dat spre îndreptățirea noastră, căci aceasta zicem: de vreme ce s-a făcut spre apărarea noastră, înseamnă că ne-a fost dat nouă. Așadar unul ca acesta, cum spune cu ușurință că numai el reprezintă acel mare sinod, ca și cum ar fi fără de greșală orice alcătuieste și scrie, ca din partea sinodului, împotriva noastră”⁴⁹

Este vrednic de atenție faptul că separați de patriarh și de adepții săi n-a fost doar Sfântul Grigorie, ci și clericii, monahii și mireni care l-au urmat. Când, în 1340, Sfântul Grigorie a alcătuit și a semnat primul așa-numitul „Tom aghioritic despre cei ce în chip sfințit se liniștesc” – scriere care a deținut locul de frunte în sinodul ulterior din 1341 și care exprima credința tuturor dogmelor ortodoxe pe care el le apăra în luptele sale împotriva lui Varlaam – acesta a fost semnat de toți Părinții aghioriți. Se pare că aghioriții, înainte de diagnosticarea și judecarea ereticului Varlaam și a uceniciei săi, au întrerupt comuniunea bisericească cu fiecare din cei ce cugetau lucruri potrivnice învățaturii Sfântului Grigorie și s-au arătat întru totul de acord cu tradițiile Sfinților prin întreruperea pomenirii patriarhului de Constantinopol Ioan. De aceea și Sfântul Grigorie socotea „Tomul” acesta ca o armă neprețuită împotriva ereziei ivite în vremea sa.

Să vedem și încheierea „Tomului”, unde se arată că, după cuvioșii aghioriți, a semnat delimitarea și episcopul de Ierissós, Iacov, învoindu-se și pecetluind: „Smeritul episcop al Ierissosului și Sfântului Munte Iacov, crescut în tradițiile aghioritice și părintești și dând mărturie că prin aleșii care au semnat aici, a semnat, învoindu-se, tot Sfântul Munte și eu, învoindu-mă și încheind am semnat, și aceasta, după celelalte, adăugând, că pe cel care nu se învoiește cu sfinții precum noi și părinții noștri de mai înainte, împărtășirea acestuia noi nu o primim”.

Aici vom invoca mărturia monahului Iosif Kalóthetos, care a fost împreună-luptător de un suflet și de un cuget cu al Sfântului în apărarea dreptei credințe. Numai aceasta vom spune despre Iosif, că era atât de bine întocmit în cele ale credinței, cu precădere în ce privește erezia vremii, încât studiind astăzi scrierile sale, ni se pare că este un al doilea Grigorie Palama.

⁴⁹ Contestarea scrisorii lui Kalekas.

În a opta omilie a sa, „*Împotriva lui Ioan Kalekas*”, Iosif spune în apărarea tuturor celor separați de patriarh:

„Dar să ne întoarcem de unde am plecat. Spune, deci, bunul acesta păstor, că biserica ne-a făcut lepădați de la ea pentru că n-am voit să dăm mărturie scrisă. Despre care biserică spune că ne-a lepădat? Despre a apostolilor? Dar nu suntem noi în tot chipul deopotrivă cu aceeași râvnitori ai ei și n-am ales ca pe toate să le pătimim pentru ea și n-am preferat noi a suferi cu bărbăție toată durerea și osteneala în cele de aici cu ajutorul lui Dumnezeu și nu în numele ei [este] războiul de atâta vreme cu Thrasýmah și Glavkofán⁵⁰. Așa încât nu despre aceea spune că am fost lepădați de ea – cum astfel? – ci despre biserica cea nou-arătată și despre dogmele ei pe care a înființat-o împreună cu băiețașii din jurul lui Thrasýmah și Glavkofán. Cei ce au mâncat la masa Izabelei au socotit ca nimic cuvinte, legi, prooroci, apostoli și câte altele. De unde ești tu biserică a bincredincioșilor? Din cuvânt? Din purtare? Din fapte? Din sănătoasele învățături? După ce te-ai făcut cămară de lucru a toată minciuna, a toată clevetirea, a tot răul, a toată cugetarea potrivnică, a toată nedreptatea, lăcomia, ierosilia, hrăpirea și înșelăciunea, mai apoi și biserică pe tine însuși – o, obrăznicie! – te hirotonești, neștiind că și Nestorie, Machedonie cam același lucru susțineau ca și tine? Căci și ei au avut același tron ca și tine.

De unde ești tu biserică? Din mită? Din judecăți făcute pe bani? Din a nu osebi cele spurcate de cele sfinte? Din a da cele sfințite la toți necurații și ticăloșii? Din a-i convinge pe oameni să se sature de sângele fraților? Din a vinde harul duhului? Din a umple Biserica de toate ereziile – ca să ajung la culmea relelor – sau din a vinde credința ta și a episcopilor tăi și a celor care te urmează, pe care și biserică îi numești? Una ca aceasta este, după tine, biserica, pe care ai întemeiat-o de curând, despărțindu-te de Biserica noastră!

Iar Biserica noastră este de sus, neprihănită, curată, împăciuitoare, departe de orice lucru rău și viclean și slobodă de orice răutate și neamestecată cu vreo murdărie sau pată, crezând dogmele sănătoase, curate și sincere ale bărbaților purtători de Dumnezeu. Cap al Bisericii noastre este Domnul nostru, iar mădulare și părți ale unei astfel de Biserici sunt adunarea bine-credincioșilor, care au curăție pe măsura Capului lor, nu oricare necurat și spurcat!”.

Ideile de bază ale acestui minunat text mărturisitor sunt cele ce urmează. Biserica lui Hristos și biserica condusă de patriarhul Ioan sunt diferite. Așadar când se ivește o erezie, cei care urmează erezia, clerici și laici, formează altă biserică⁵¹. Una adică, este cea de peste veacuri a Sfinților Apostoli și cealaltă, după cum spune Iosif patriarhului Kalekas „*biserica cea după părerea ta, pe care de curând ai întemeiat-o despărțindu-te de a noastră*”. Înțelegem de aici că prin acceptarea ereziei cineva se distanțează de Biserica Apostolică și se încadrează în cea nou-întemeiată. Iar ceea ce episcopii bisericii nou-apărute fac, spun că a fost făcut și hotărât de Biserică: „*mai apoi și biserică – o, obrăznicie! – pe tine te hirotonești, neștiind că și Nestorie și Machedonie cam tot așa spuneau, ca și tine*”.

⁵⁰ Numele sunt ironice, arătând pe Varlaam și Achindin.

⁵¹ Mai exact anti-biserică.

Toate acestea pe care Iosif Kalóthetos le spune despre Kalekas, parcă le-ar spune despre episcopii ecumeniști, care suferă de aceeași boală. La sfârșit arată cu claritate caracteristicile Bisericii Apostolice, mai ales aceea de a fi „*liberă și neamestecată cu vreo mizerie și pată, crezând învățăturile sănătoase, curate și sincere ale de Dumnezeu purtătorilor bărbați*”.

Se vede bine, din toate câte relatează Iosif Kalóthetos, că delimitarea se face față de nou-înființata biserică și față de cei care îi aparțin, cu scopul de a ne menține în Biserica Apostolică și nu, așa cum susțin greșit mulți clerici de astăzi, ca simplu protest, cu scopul de a grăbi procedurile condamnării în sinod a ereziei.

În cazul Sfântului Grigorie Palama și a adeptilor săi avem pe de-o parte separarea Sfântului de patriarhul eretic și de episcopii care îl urmau, pe de altă parte afurisirea și excomunicarea impusă de patriarh Sfântului. Această excomunicare din biserica patriarhului, dimpreună cu motivele care au dus la ea, sunt descrise expresiv de Iosif Kalóthetos:

„Afurisu-ne-a păstorul cel bun, îngrijitorul sufletelor noastre, nu fiindcă am ales furtul, sacrilegiul, adulterul, desfrânarea, uciderea, minciuna, clevetirea, jurământul mincinos, ci fiindcă nu le-am ales! Afurisiți și izoniți din biserică ne-a făcut, precum odinioară sinedriul lui Aná și Caiafa pe sfinții Apostoli, nu pentru că am preferat împotrivirea și zarva, spargerea caselor și profanarea mormintelor, ci pentru că nu le-am preferat. Și martori ai acestui lucru sunt faptele însele și cei care au bună înțelegere, căci nu ne-am întovărășit cu tirania plănuită de el și cu răsculata-i cugetare. Ba, iarăși ne numește răsculați și pricinuitori de tulburare și cugetători de lucruri nepotrivite nu pentru că așa ar fi, nici pentru că va vedea așa ceva, ci pentru că nu i-am iertat lui să vândă dreapta credință a noastră și a celor de un neam cu noi, așa cum a vândut-o pe a sa și pe a episcopilor următori lui, ci cu tot sufletul și cu toată tăria mergem peste tot strigând tuturor cu glas mare: «Stați drepți, bărbaților, stați drepți! Păziți predaniile pe care le-ați primit, păstrați odorul cel bun! Chiar înger din cer vă va vesti altceva decât ați primit, spuneți-i și voi ca Apostolul: anatema!»”.

În acest fragment expresiile „*păstorul cel bun, îngrijitorul sufletelor noastre*” sunt evident ironice, ca și cum ar spune: lupul, ucigașul sufletelor noastre etc. Afurisirea și excomunicarea ortodocșilor de către eretici se face despotice, prin reaua întrebuițare a puterii, mai bine zis prin abuzarea de ea, spre intimidare și potolirea împotrivirii ortodocșilor.

Încheierea fragmentului prezent cuprinde un element foarte important, acela că, dacă Sfântul Grigorie și adeptii săi nu se delimitau de patriarhul eretic, acesta ar fi vândut și dreapta lor credință, exact așa cum a cu episcopii aflați de partea lui. Credința noastră nu o dăm în mâinile nimănui, în sensul supunerii, ci trebuie să fim gata a spune: „*Anatema!*” oricui „*vestește ceva diferit de cele primite*”.

Ca să înțelegem mai bine că atunci când o erezie se întetește, cei care o primesc formează altă anti-biserică și ies, prin erezie, din Biserica Apostolică, vom mai cita un fragment dintr-o epistolă a lui Iosif Kalóthetos intitulată: „*Epistolă trimisă în Sfântul Munte către Grigorie așa-numit Stravolangaditul*⁵², aflat în Lavra”.

⁵² Este vorba despre Sfântul Grigorie Sinaitul.

„Împotriva preotului lui Dumnezeu, a sfințitului – zic – Grigorie și a noastră a tuturor, strămbături și batjocuri și hohote de râs. Pe deasupra căroră ne mai și numește nesupuși Bisericii și îngâmfați. Nu știi de care Biserică zice: de cea pe care a înființat-o acum de curând împreună cu cel din Calavria și cu ieșitul din minți Achindin sau de cea întemeiată de Hristos și de Sfinți cu mult sânge și sudoare, întâi prin cele ale Stăpânului, apoi prin ale apostolilor, mucenicilor, învățătorilor și ale câtor altora. Ci dacă spune de cea nou înființată de către ei, ducă-se și el împreună cu ea, ca una ce este strămbă și departe de Dumnezeu; iar dacă vorbește de cea odinioară recunoscută și întărită de Dumnezeu și de Sfinți, pe care omul lui Dumnezeu Grigorie o apără și-și dă viața pentru ea, atunci el este cel care trebuie să se supună Bisericii noastre, al cărei frâu mai înainte l-a lepădat îndepărtându-se”.

Aici sunt iarăși prezentate cele două tabere: Biserica Apostolică diacronică și biserica „pe care el acum a întemeiat-o”. Înfricoșător este ceea ce spune Iosif despre aceasta din urmă: „Dacă zice de cea nou înființată de ei, ducă-se și el împreună cu ea!”, ceea ce înseamnă piarză-se și el cu biserica lui cu tot, pentru că e rătăcită și retezată de Dumnezeu.

Vom încheia cu încă un text al tovarășului de luptă și ucenicului Sfântului Grigorie, un fragment care ne învață că în probleme bisericesti care ating credința și erezia nu se cade să dăm iertare și dezlegare înainte ca ereticul să se pocăiască și să se întoarcă de la erezie către dreapta credință. Aparține Cuvântului al doilea al lui Iosif Kalóthetos, intitulat: „Împotriva aceluiași Varlaam și Achindin, rău-credincioșilor”.

„Ci cum să nu-l aibă cineva vrăjmaș de o viață pe cel care jignește astfel cele dumnezeiești? Și cum să se împace cineva cu el, care are vrăjmășie către Dumnezeu? Cum să nu păcătuiească de neiertat cineva dând iertare celui nepocăit? Sigur că Sfânta Evanghelie sfătuiește să iertăm păcatele celor care au păcătuit, dar celor căroră le pare rău de cele pe care nu le-au făcut bine; pe când cu cei căroră nu le pare rău nu ne obligă să facem aceasta. Căci cel care dă iertare celui necăit ajunge să se lipsească pe sine de iertare. Iar cel care o dă cu ușurință, fără întoarcerea și îndreptarea aceluia și înainte de a se lepăda de jignirea adusă lui Dumnezeu, păcătuiește îndoit, pe de-o parte prin aceea că iartă pe cel ce nu s-a lăsat de hulă și de defăimarea lui Dumnezeu și încă este nepocăit, pe de alta prin aceea că se face pe sine mai iubitor de oameni decât însuși Dumnezeu”.

Aici Iosif spune că nu se poate să ai pace cu cel care este vrăjmaș lui Dumnezeu. Iar dacă-l ierți pe eretic înainte să se îndrepte, pierzi și tu iertarea de la Dumnezeu și păcătuiești de două ori, arătându-te mai iubitor decât Dumnezeu. Pe scurt, se cade să iertăm greșelile celorlalți față de noi și nu pe cele față de Dumnezeu, de credință și de Biserică. Episcopii ecumeniști fac exact pe dos astăzi prin rugăciunile în comun cu ereticii, apologiile, ridicarea anatemei etc., în vreme ce dacă cineva greșește față de ei sau nu face ascultare sunt gata să-l trimită în fața inchiziției.

Încheiem prin a spune că delimitarea Sfântului Grigorie Palama și a celor de un cuget cu el față de patriarhul Ioan Kalekas s-a făcut așa cum prevede Canonul XV AB, dat fiind faptul că erezia lui Varlaam, îmbrățișată de patriarh, fusese condamnată de sinodul din 1341, însă patriarhul nu fusese judecat sinodal. Judecarea și condamnarea sa în sinod au avut loc în 1347.

14. Iosif Vryénnios: Învățătura despre delimitare/separare pusă în practică

Continuând cu Părinții de după schismă vom prezenta poziția marelui învățător al Bisericii și celui dintâi teolog anti-papist și anti-unionist al vremii, Iosif Vryénnios. Faptul că în acea perioadă era cel mai de seamă teolog, profund cunoscător al teologiei și tradiției patristice și în același timp anti-papist, se vede din aceea că în discuțiile cu delegații papei el era cel chemat să înfățișeze dogma ortodoxă și să le stea împotriva ca reprezentant al ortodocșilor, el cuvânta în toate împrejurările oficiale când se întruneau ortodocșii și învăța cele despre purcederea Sfântului Duh și celelalte dogme ortodoxe, iar în plus, el era cel trimis ca reprezentant al Patriarhului și al Bisericii Constantinopolului oriunde era nevoie de întărire, tonificare și însuflețire a ortodocșilor, strâmtorați peste măsură de ocupatorii franci în scopul de a se converti la papism.

Am putea spune fără șovăială că Iosif Vryénnios, ca monah studit, era cel mai genuin continuitor, urmaș și păzitor al credinței dintre toți studiiții de după Cuviosul Teodor. Ar fi de dorit ca astăzi participanții „ortodocși” la dialoguri să dea atenție dialogurilor pe care Iosif Vryénnios le-a avut cu papistașii, mai ales într-o perioadă în care turcii se aflau – la propriu – înaintea zidurilor Constantinopolului și toți grecii vedeau în papă ajutorul venit de sus. Atunci ar fi văzut acești participanți că pentru Iosif Vryénnios dialogul însemna mărturisire a credinței, alegere a muceniciei în această situație critică pentru Bizanț, dorire a robiei de dragul credinței ortodoxe, decât libertatea cu prețul concesiilor și a compromisului. Atunci ar fi văzut acești participanți la dialoguri sărăcia lor, și-ar fi dat seama că sunt frustrați și inapți să poarte dialoguri de pe poziții ortodoxe. Meditând la dialogurile lui Iosif Vryénnios cu papistașii ne putem încredința că unii din acești „ortodocși” care poartă astăzi dialoguri cu aceia sunt selectați și manipulați, cu scopul de a ne catoliciza și de a supune Ortodoxia papei și Noii Ere. De prisos să mai spunem că dacă Iosif Vryénnios ar fi trăit astăzi, ar fi fost considerat necorespunzător să participe din partea ortodocșilor la dialoguri, pentru simplul fapt că acum criteriul alegerii delegaților ortodocși este cât de latino-cugetători și căldicei sunt în credință, pe când odinioară criteriul era cu totul invers.

Există o omilie a lui Iosif Vryénnios: *„Studiu despre eventuala unire a kyprilor (ciprioților) cu Biserica Ortodoxă, rostit în vestitul locaș al Înțelepciunii lui Dumnezeu (Biserica Sfânta Sofia), în sala de întruniri, în fața sinodului”*. Aceasta se referă la separare, potrivit Canonului XV, la nivelul Bisericilor locale. Situația creată și motivul omiliei sunt următoarele:

După cum se știe, Ciprul a fost cucerit de franci la sfârșitul secolului al XII-lea (1191), în timpul cruciadei a treia. *„Enciclopedia de religie și etică”* spune: *„Din primele zile ale stăpânirii france au fost instalați în insulă patru episcopi latini, iar numărul episcopilor ortodocși a fost limitat de la 14 la 4. Episcopii ortodocși, printr-o bulă a papei Inocențiu al III-lea (1198-1216), au fost supuși cu forța celor patru episcopi latini, iar domeniile bisericesti au fost luate de la bisericile și mănăstirile ortodoxe și date instituțiilor bisericesti ale latinilor”*.

Această supunere a ortodocșilor față de papistași s-a transformat cu timpul în tiranie din pricina presiunilor și restricțiilor. De aceea Patriarhia Constantinopolului a fost nevoită să întreprună comuniunea bisericească cu Biserica Ciprului, pentru că episcopii ciprioți, înainte de

hirotonie, erau obligați să dea papistașilor mărturie scrisă cum că îl recunosc pe papă drept cap al Bisericii.

În această omilie a sa, Iosif Vryénnios redă textul pe care îl semna viitorul episcop, după cum urmează: „*«Eu, episcopul cutare al cetății cutare, de acum înainte mă supun tronului Bisericii din Roma; îl mărturisesc pe papă (ca fiind) sfânt și mă supun și stăpânului meu cutare, arhiepiscopul Levkosiei și urmașilor săi canonici. Pe preasfântul papă al Bisericii Romei și arhierimea latinilor cea din Levkosia și toate hotărârile lormă voi strădui în tot chipul să le apăr și să le sprijin, salvo ordine meo (fără să-mi depășesc atribuțiile); și după cum le voi sprijini, așa să-mi ajute Dumnezeu și Sfintele Evanghelii».* Această mărturisire categorică este făcută în acest fel și în Alexandria și candidatul mărturisește în fața tuturor și este scrisă de un notar latin o dată pentru totdeauna și având martori pe cei ce s-ar întâmpla acolo, spre întărire, după cum se obișnuiește, este înmănată celui ce urmează a fi hirotonit; iar în unele locuri confirmată prin scrisul aceluia, care semnează cu mâna lui și de doi juriști, este întocmită potrivit uzanțelor vremii. Așa încât, nici dacă vrea să nu-i mai fie cu putință nefericitului a se lepăda de ea”⁵³

Papistașii însă nu se mulțumeau doar cu această semnătură. Făceau în continuare o ceremonie în templul lor și acolo viitorul episcop jura pe Sfânta Evanghelie că va păstra pe viață ascultarea – el și turma lui – față de papistași. Acest lucru înfricoșător îl descrie Iosif în aceeași omilie:

„*Că aceasta constituie lepădare de dreapta credință și compromis vădit cu schismaticii o mărturisește în chip de netăgăduit și datina lor. Căci episcopul latinilor, în fruntea sinodului, îl întreabă pe cardinalul aflat acolo: «Te supui Bisericii Romei, cutare?» La care acela răspunde îndată cu îndrăzneală: «Da, sfinte al meu stăpâne; căci pentru aceasta mă aflu aici!» Apoi, făcându-se puțin liniște, candidatul este iarăși întrebat cu glas mare astfel: «Mărturisești pe papa Romei sfânt și sfânta biserică a Romei biserică drept credincioasă și sobornicească?» Le mărturisește pe acestea candidatul; pentru aceea aude îndată: «Mărturisești adevărat să fii credincios de acum înainte episcopului latin al Levkosiei întru toate, să-l susții în toate și să-l cinstești ca mitropolit al tău și pe lângă aceasta, când vei fi chemat la sinod, să răspunzi neîmpiedicat? Iar dacă nu, te supui pedepselor? Și când va veni legatul papei, îl vei cinsti cu litanie la intrare și la ieșire, tu și toți cei de sub tine? Îl vei însoți, îl vei ajuta, pe cât va fi cu putință, asemeni și celor dinaintea ta?» Le încuviințează pe toate acestea și mărturisește înaintea tuturor să le păzească negreșit; și spre întărire vădită a celor spuse și săvârșite în acel ceas, fiind puse înaintea dumnezeieștile Evanghelii, în văzul tuturor, își întinde mâna, o așază deasupra acelor sfințite scrieri și jură că toată viața să păzească – el și toți cei aflați sub el – toate câte făgăduiește el însuși acolo prin grai, în scris și în faptă.*

Deci astfel săvârșindu-se cu pompă jurământul și fiind nevoie, pe lângă unele ca acestea, de rugăciunea sfințitoare și de ridicarea în treaptă, mai bine zis de o mânărie latinească, acesta își pleacă îndată capul pe genunchii latinului, iar acela, punându-și cartea pe capul candidatului, citește rugăciunea de hirotonie astfel: clerul latinesc cântă cu tragere de inimă „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu” în vreme ce episcopul frâncesc citește în taină rugăciunea

⁵³ Iosif Vryénnios, *Scrieri păstrate*, vol. II.

din carte. După ce se termină, închinându-se cu respect episcopului, îi sărută mâna și fața și fiind binecuvântat de acela, îl preiau doi preoți latini, ținându-l de-o parte și de alta și cu noaterul înaintea, îl duc la biserică al cărei episcop va fi. Între timp latinii, ducându-l până la episcopia grecilor, închid ușile acesteia și stând înaintea porților, se întorc și îi spun: «Ia biserică aceasta, pe care ți-o înmânează prin noi episcopul latinilor cutare, candidatul». Astfel sunt promovați toți episcopii grecilor din Biserica Ciprului”.

Pe toate acestea, după cum am văzut, Iosif le numește „*lepădare a dreptei credințe*”. Adică episcopii ciprioți trădau Ortodoxia fără nece vreă dogmă a ei, ci numai prin recunoașterea papei. Și cel mai grav este că jurau în numele turmei lor că și ea se va purta astfel față de papă. „*Jură ca toată viața să păzească – el și toți cei de sub el – toate câte făgăduiește*”. Astfel acești episcopi călăuzeau la prăpastie, prin trădarea dreptei credințe, întreaga turmă, pe care se presupune că Dumnezeu le-o încredințase ca să o ducă la mântuire; iar acest lucru se făcea prin simpla lor încuviințare și tăcere.

Din cele pe care Iosif le descrie în această cutremurătoare omilie se vede că, îndată ce Ciprul a fost ocupat de franci și episcopii s-au supus în scris, sub jurământ, papistașilor, Patriarhia Constantinopolului a întrerupt comuniunea cu Biserica locală a Ciprului. De atunci până în vremea lui Iosif trecuseră mai bine de două sute de ani fără să existe comuniune cu Biserica Ciprului. Se vede, deci, că tocmai în vremea lui Vryénnios, ciprioții au cerut reluarea comuniunii bisericești cu Constantinopolul. Atunci Patriarhia l-a trimis pe Iosif Vryénnios în Cipru ca să se încredințeze dacă episcopii insulei continuau să fie supuși papistașilor și să-l recunoască pe papă. Iosif a stat în Cipru un an sau doi și s-a încredințat cu ochii săi că pe de-o parte episcopii ciprioți cereau refacerea comuniunii întrerupte înainte cu peste două sute de ani, pe de alta continuau să fie supuși papistașilor și să mărturisească acest lucru în scris, sub jurământ. Așadar, întorcându-se la Constantinopol, prin această omilie a sa înaintea Sinodului îi înștiințează pe episcopi și se opune drastic plănuităi uniri prin comuniune a Patriarhiei cu Biserica Ciprului. Această poziție a sa Iosif o explică astfel:

„Iar dacă acestea sunt adevărate și nu se poate să fie altfel decât a grăit Duhul Sfânt prin Sfinții săi, mi se pare întru totul cu neputință ca un obicei păstrat două sute de ani de atâtea suflete să fie întrerupt prin înscrisuri neînsemnate. Pentru aceasta este fără doar și poate mai potrivit să bărbierești leul, să tragi cu arcul în cer, să atingi norii cu mâinile, să mulgi păsările, să faci semne orbului, să vorbești mortului sau să cânti unui măgar, decât (...) ca ciprioții să fie primiți la părtășie cu ortodocșii. De ce? Pentru că patruzeci de ani peste două sute au trecut de când chipreii s-au supus latinilor; treizeci și doi de patriarhi ai împărătesei acesteia a cetăților și șaptesprezece împărați, cărora nu le-a trecut prin minte să-i primească pe chipreii! Așadar pe cei care atâția și unii ca aceștia i-au trecut cu vederea ca nevrednici de părtășia ortodocșilor, noi îi vom primi călduros, ca și cum am fi mai sfinți și mai înțelepți decât toți aceia? Departe de o asemenea nerozie, ca să nu zic împietrire a inimii! Căci a-i primi pe aceștia pe care ei i-au lepădat, îi învinuiește pe toți aceia de neiscușită desăvârșită, iar pe noi de nemărginită prostie. Așa încât eu aleg de mii de ori să fiu dat morții, decât să văd Biserica Ortodoxă – care este unită numai cu cea cerească a întâilor-născuți – unită cu cea a chipreilor, care nici măcar biserică

autonomă nu este, după cuvântul adevărului, ci supusă alteia în multe". Prin urmare Iosif prefera moartea – potrivit cuvintelor sale – decât unirea cu Biserica Ciprului.

Această separare, bineînțeles, ar părea astăzi ecumeniștilor extremistă, lipsită de dragoste și mai ales de discernământ. Vedem însă limpede că pe atunci Părinții se luptau să păstreze curăția credinței, care este trăsătura fundamentală a Bisericii adevărate. Căci așa cum spune, în acest interval treizecișidoi de patriarhi au stat unul după altul pe tronul patriarhal și nici prin cap nu le-a trecut această unire bisericească.

Motivul pentru care nu acceptă această unire Iosif îl expune în continuare: „*Cel ce numai cu un gest se leapădă de Dumnezeu, este supus pierzaniei; iar cel care și prin vorbe și prin purtări și prin scrieri se primejduiește în cele ale credinței, cum va fi drept credincios? Și cum se va face unirea a doi, care și unul și altul pun între ei mii de piedici?*”.

De prisos să mai insistăm că astăzi ecumeniștii nu acceptă această teologie și acuratețe în credință a Părinților. Astăzi este acceptată unitatea în diversitate. Adică ne unim cu papistașii și fiecare își va păstra credința și tradiția. Cu alte cuvinte se face un talmeș-balmeș bisericesc. Iosif însă cunoștea numai unirea în jurul credinței adevărate, preferând altfel moartea, decât să întrerupă această separare.

La împotrivirea unora că ciprioții nu-l pomenesc pe papă, Iosif răspunde: „*Iar dacă cineva zice că, de vreme ce nu-l pomenesc cu glas tare pe papă, nu se deosebesc cu nimic de noi, la fel zic și eu. Însă, ceea ce este mult mai rău, propovăduiesc în scris și cu jurământ că papa este sfânt și singurul urmaș adevărat al corifeului apostolilor, Petru și făgăduiesc că i se supun pe viață lui și numai episcopilor săi, ei și toți cei supuși lor*”. Adică toate cele săvârșite de episcopi erau pomenire și recunoaștere festivă a papei.

Iar la replica altora că episcopii ciprioți fac aceste concesii fiindcă sunt chinuiți, Iosif răspunde: „*Dacă pățesc acestea fiindcă sunt supuși la chinuri și nu de voie, deci de aceea ar fi vrednici de părtășie, să se facă atunci părtași calavrilor și sichelilor⁵⁴ și într-un cuvânt, tuturor celor tiranizați din pricina învățaturii dreptei-credințe; căci și aceia pătimesc fără voia lor, dar vor să pătimească. Ci nimeni nu este ortodox dacă alege să aibă părtășie cu cel care nu se depărtează de rătăcire pentru că rătăcirea este izvorul răutății și aceasta din urmă rod al celei dintâi; mai bine zis aceea apucă înaintea acesteia și se împletește cu aceasta, după cum prea deslușit ne învață însăși cercarea lucrurilor și cum adevăresc învățătorii Bisericii. Căci spun, nici din învățături stricate nu este cu putință să nu duci o viață pe măsură, nici nu se poate să rămâi în credința sănătoasă ducând o viață stricată. Ci purtarea stricată naște învățături rele, iar învățăturile rele nasc la rândul lor purtarea stricată*”. Nu acceptă, așadar, nici această motivație, spunând că niciun drept credincios nu primește să se împărtășească cu cineva care nu se depărtează de rătăcire.

Înfruntând orice alte împotriviri – mai bine-zis îndreptări – ale taberei opuse a latino-cugetătorilor, Iosif Vryennios se oprește la justificarea aceluia că Hristos nu-și întoarce fața și nu izgonește pe niciun păcătos și că, în plus, se face bucurie în cer pentru el. Pe aceasta o socotește

⁵⁴ Locuitorii din Calabria și Sicilia.

„ajutor din partea smochinului”, adică haina mincinoasă cu care și-au acoperit întâi-zidiții goliciunea după cădere, înainte de ieșirea din Rai.

„Iar dacă cei care îndreptățesc pe aceia motivează – ca un ajutor din partea smochinului – că, de vreme ce de la un păcătos care vine la El, Hristos nu-și întoarce fața, ci-l primește cu iubire de oameni și îl așază în Împărăția Lui, cum ne vom întoarce noi fața de la atâtea zeci de mii de creștini care vin către Biserică; și dacă pentru un păcătos care se pocăiește se face bucurie în cer, câtă bucurie și în cer și pe pământ se va face și va fi, dacă îi vom primi pe chiprii spre unire, la acestea grabnic ar răspunde dreptatea însăși: Dumnezeu îl primește numai pe cel pocăit pentru păcatele sale și care se întoarce cu totul către virtute; și de întoarcerea sa avem mărturie că se bucură îngerii. Ci sufletele mai înainte cuprinse de patimi se mântuiesc atunci când se îndepărtează de la ele pricinile prin care se fac părtașe pierzaniei; câtă vreme acelea rămân neîndepărtate, fără îndoială că mai apoi [sufletele] se pierd, nefolosindu-se de nimic din cele scrise sau grăite, care în zadar au fost dăruite lor de către alții sau de către ele altora. Pentru aceasta nici bucurie nu se face îngerilor, fiindcă nu a avut loc mai înainte întoarcerea păcătoșilor; căci unde nu se află cea dintâi, acolo lipsește și cea de-a doua”.

Așadar Iosif Vryénnios, oriunde este vorba de unire bisericească, pune drept condiție pocăința, întoarcerea celor rătăciți și unitatea în jurul credinței adevărate. Prin urmare, câtă vreme nu există pocăință și întoarcere adevărată, separarea este singura cale mântuitoare, care păstrează curată Biserica în ce privește credința.

Un lucru fundamental asupra căruia Iosif atrage atenția este acela că prin unirea și împărtășirea cu ciprioții se vor face și constantinopoliții părtași la păcat și la trădarea credinței, din moment ce aceia rămân nepocăiți.

„Căpetenie a celor spuse: dacă după unirea cu noi se pot depărta de toate acelea pentru care două sute și mai bine de ani s-au despărțit de împărtășirea cu noi, oricine nu-i primește este blestemat de Domnul și să fie anatema. Dar dacă vor săvârși iarăși aceleași lucruri și mai rele ca cele dintâi, pe unele de voie, urmând obișnuinței îndelungate, pe altele de nevoie, robiți în tot chipul legii scrise a latinilor, la ce să ne mai amăgim pe noi înșine și să ne căznim a amesteca cele ce sunt de neamestecat? Nu este unire aceasta, nu este, nici pocăință, nici întoarcere a chipreilor către noi, ci numai ispitire a diavolului și dezbinare mai rea ca cea dintâi și schismă desăvârșită – nu doar în parte – și înmulțire deplină a păcatului lor! Căci nu numai că nu se țin departe de cele prin care au păcătuit atâția ani, ci și pe noi încearcă să ne capete părtași ai lor la acestea”.

Acest fel de unire, precum vedem, o numește înrâurire demonică și dezbinare mai mare ca cea dintâi.

La sfârșitul omiliei sale îi invocă, spre îndreptățire a poziției sale, pe Cuviosul Teodor Studitul și pe patriarhul Gherman al II-lea. Este demn de consemnat că patriarhul Gherman II, care a păstorit Biserica în perioada când Constantinopolul era ocupat de cruciați – a fost patriarh între 1222-1240 – și nu exista comuniune cu Biserica Ciprului, poruncește mirenilor ciprioți să se delimiteze de episcopii și clericii lor, care se latinizaseră de frică:

„Îndemn pe toți mirenii din Chipru, câți sunt odrasle adevărate ale soborniceștii Bisericii, să fugă cât pot de preoții căzuți în supunere față de latini și nici în biserică să nu se adune laolaltă cu ei, nici binecuvântare să nu ia din mâinile lor; căci mai bine este să vă rugați lui Dumnezeu singuri în casele voastre, decât să veniți împreună cu latino-cugetătorii prin biserici. Iar dacă nu, veți fi supuși aceluiași chinuri ale iadului ca și ei”. Aici se vede clar și separarea mirenilor de păstoriile eretici. Faptul că Iosif Vryénnios folosește acest fragment în cuvântarea sa arată că este într-un acord cu el, căci a se îndepărta cineva de locul unde este erezie este semn al dreptei credințe, chiar dacă trebuie *„să vă rugați lui Dumnezeu singuri în casele voastre”*.

Dacă vrem să arătăm întreaga măreție a teologiei lui Iosif Vryénnios, statornicia credinței și intransigența față de erezie, ar trebui să redăm întreaga sa cuvântare ori mai bine, toate cuvântările sale și mai ales pe cele referitoare la purcederea Sfântului Duh. Dar pentru că acest lucru ar depăși hotarele lucrării de față, precum și măsura noastră duhovnicească, ne limităm la aceste scurte fragmente care ilustrează cugetarea acestui mare părinte în problema separării.

Însă un ultim argument al celor care vor să-și îndreptățesc păcatele – după cuvântul psalmistului – trebuie înfățișat, deoarece are legătură cu mentalitatea noastră de astăzi, care ne face să spunem: asta nu e nimic, cealaltă nu contează etc. și astfel, încet-încet, să le facem pe toate o apă și-un pământ. Iată cum interpretează Iosif Vryénnios acest lucru:

„Dar aceasta – zic unii –, a se despărți aceia de noi, nu este nimic; sau cu ce-i împiedică pe ortodocși de la dreapta lor credință faptul că aceia îl numesc pe papă sfânt? Și că la înmormântare, la parastasele latinilor ori la liturgiile lor ia parte și un preot ortodox? Deci vreți ca, păstrându-se neatînse obiceiurile pe care chipreii sunt datori în fața latinilor să le respecte, să liturghisim împreună cu ei? Nu cumva uneltiți să ne papistășiți pe ascuns? Sau nu știți că orice rău mare începe de la unul mic și astfel se face mare? Și totdeauna la înșelare se ajunge de la cele care par neînsemnate și învoindu-ne cu căderile care par mici, ajungem să cădem și în cele mari? Și că este cale care pare oamenilor bună, iar capătul ei ajunge în fundul iadului? Nu este nimic aceasta, nimic cealaltă, așadar toate sunt de iertat? Ba bine că nu! Depărtează-te! Leapădă-te de acest sfat nimicitor! După cum și piarză-se gândul acesta dimpreună cu cei care îl întăresc!”

Într-adevăr, cât de mult seamănă peste timp vicleniile, justificările, argumentele și adormirea conștiinței celor care nu vor să ridice crucea mărturisirii, cruce de bună seamă mucenicească, ci să ia calea ușoară a compromisului. Această concesie este considerată de Iosif Vryénnios erezie: *„Așadar uneltiți să ne papistășiți pe ascuns?”*.

Îndată după aceea izbucnește într-o mărturisire a credinței, cu nemărginită dragoste față de Ortodoxie și cu dispoziție jertfitoare de dragul ei:

„Nu te vom lepăda, iubită Ortodoxie! Nu te vom dezamăgi, părintesc odor! Nu ne vom depărta de tine, maică binecredincioasă! Întru tine ne-am născut, întru tine trăim și întru tine vom muri! Iar dacă vremea o va cere, de mii de ori ne vom da viața pentru tine! Suntem ucenici ai Apostolilor lui Hristos care au zis: «Cel ce se împărtășește cu cei de neîmpărtășit, este și el neîmpărtășit; iar dacă cineva se roagă cu un neîmpărtășit fie și în casă, să fie și el afurisit»”.

Astăzi repetăm de multe ori acest imn al Ortodoxiei fără să înțelegem că, atunci când Iosif Vryénnios l-a rostit, Constantinopolul trăgea să moară, turcii se aflau în fața zidurilor, iar papistașii, cea mai mare putere politică și militară a vremii, erau gata să nimicească adevărul de pe fața pământului în numele dumnezeului lor pământesc și potrivit instrucțiunilor lui. Însă Iosif Vryénnios, ca și ceilalți Părinți, identificase Ortodoxia cu martiriul, iar rătăcirea și erezia cu compromisul, adormirea conștiinței și confortul personal.

În încheierea omiliei, apărându-se, își descoperă întregul univers interior și mărturisește că a preferat calea strâmtă și mucenicească celei a concesiei și a trădării:

„Deci nu sunt de învinuit că nu le-am unit pe cele de neamestecat, ci mai degrabă de încuviințat că i-am despărțit pe strâmbi de cei dreپți și i-am depărtat pe nevrednici de cei sfinți, nimic nepunând mai presus de adevăr. De unde se vede aceasta? Pe lângă multe altele, și din aceea că, fiindu-mi cu puțință și prea lesne ca în numai trei ceasuri să cad singur la învoială cu arhieriei din Cipru și să-i primesc la împărtășire, de vreme ce întreaga problemă îmi fusese încredințată și fiind rugat și silit la aceasta cu mii de daruri, amenințări, înspăimântări, bănuieli, făgăduințe, onoruri, lingușeli, faimă care mă aștepta și care să mă atragă, lucru prea iscusit în a îndupleca și de care se lasă târât orice judecător, pe toate acelea foarte cu bărbăție scuturându-le – cu ajutorul lui Dumnezeu, fie spus – și arătând în toate curajoasă împotrivire, fără a da câtuși de puțin înapoi, am ales, cu tot sufletul și cu toată inima, sărăcia dimpreună cu defăimarea neînlăturată, numai și numai ca nepătata credință în Hristos să o păzesc curată și neprihănită”.

Din această cauză și pentru că nu a făcut niciun compromis – cum am face noi astăzi, aducând nu doar aceste justificări, ci și multe altele – Iosif Vryénnios rămâne un mare părinte și învățător al Bisericii, iar cuvintele și pilda sa constituie un dreptar al credinței ortodoxe.

Înainte să încheiem cu Iosif, vom reda un fragment din aceeași omilie, strâns legat de problema delimitării și de Canonul XV AB:

„Există unitate rea și neînțelegere bună; e cu puțință a ne despărți bine și a ne uni rău. Căci celor cărora prietenia le aduce pierzanie, acelora ura li se face pricină de virtute; și mai bună decât unitatea pătimasă este despărțirea de dragul nepătimirii. Bine este a fi împăcat cu toți, dar cu toți cei de un cuget în ce privește credința; căci pacea cu cel drept și cuviincios este prea bună și prea folositoare dobândire, însă pacea cu răutatea ori cu robia dureroasă este mai urâtă și mai vătămătoare decât toate. Nimeni nu poate câștiga dragostea celor vicleni și răi fără să capete răutate și viclenie; ci mare este virtutea dreptului când îi are ca vrăjmași pe vrăjmașii lui Dumnezeu, iar ca prieteni pe prietenii Săi. După cum mare este răutatea celui păcătos când pe prietenii lui Dumnezeu îi ține de dușmani, iar pe dușmanii Săi de prieteni”. Aici Iosif Vryénnios arată clar motivul pentru care se cade să ne separăm de eretici și de erezie. Din toate acestea ne dăm seama că în cele ale credinței nu există vreme de împăcare, împrietenire, pace și iubire, după cum bat câmpii ecumeniștii de azi, ci toate se fac numai prin pocăință adevărată și întoarcere a ereticilor.

La final, ca să facem vădit locul lui Iosif Vryénnios între ceilalți Părinți ai Bisericii, vom adăuga stihurile Sfântului Marcu Evghenicul de la mormântul acestuia:

**„Ale lui Marcu Evghenicul
Stihuri la mormântul învățătorului Kyr Iosif Vryénnios**

*Nimic nou dacă piatra surdă tace,
Purtând dumnezeiasca trâmbiță ce a tăcut.
Ci voi, cuvinte, împrumutați glas pietrei,
Iar mai degrabă spuneți cine e cel ce – aici tace.
Acesta-i Iosif acela cu suflare de foc
Întru puterea cuvintelor și dogmelor,
În darurile înțeleptelor învățături.
Acesta-i acel dumnezeiesc izvor,
Al Cuvântului întru dumnezeiești cuvinte luptător,
Prea vașnicul stâlp al adevărului
Și făclia cea prea luminoasă a Ortodoxiei.
Strălucitorul lucrător al celor bune
Și veselul lăudător al celor frumoase.
Învățătorul neclintit al celor rătăciți
Și înțelepțitorul grijuliu al celor leneși.
Dar, o, Părinte prea mare și lauda Părinților,
Adu-ți aminte și acum de prea doriții fii ai tăi,
Stând înaintea lui Dumnezeu, a Treimii celei mari”.*

15. Sfântul Marcu Evghenicul: Luptele și separarea lui

Vom vorbi în continuare de ultimul apărător al Ortodoxiei înainte de căderea Constantinopolului, Sfântul Marcu Evghenicul, numit atletul Ortodoxiei și vom arăta că este pe linia Canonului XV AB.

După cum se știe Sfântul Marcu, asemeni tuturor Părinților de după Schismă, s-a luptat împotriva papismului, care, exploatând declinul Bizanțului, a vrut să subjuge Ortodoxia – care i s-ar fi dat mai dinainte ca plată – în schimbul ajutorului militar și economic promis imperiului slăbit. Este cunoscut faptul că, dacă n-ar fi existat prin bunăvoința lui Dumnezeu, Sfântul Marcu în această perioadă critică pentru Ortodoxie, Răsăritul întreg s-ar fi frâncit și credința adevărată ar fi fost ștearsă de pe fața pământului.

Lucrul important este că Sfântul nu s-a luptat împotriva sinodului de la Ferrara-Florența – așa cum știe toată lumea – doar în timpul ședințelor, ci și după semnarea acordului și întoarcerea la Constantinopol. Iar tocmai aceste ultime lupte ale sale – rămase multora necunoscute – au, poate, mai mare însemnătate, fiindcă luptele sale din vremea sinodului nu au dat rod, din moment ce până la urmă a fost semnată unirea „bisericii”, pe când cele de după sinod au avut succes deplin și au constituit cauza revenirii la Ortodoxie și a condamnării sinodale a conciliului florentin dimpreună cu papismul.

Primul lucru pe care l-am făcut Sfântul întorcându-se în Constantinopol – și cel mai însemnat – a fost acela de a întrerupe comuniunea bisericească cu toți câți semnaseră unirea la Florența și cu cei care îi urmau. Această delimitare a ținut până la moartea sa. Sfântul Marcu a trecut la Domnul pe 23 iunie 1444 sau 1445, iar conciliul florentin s-a încheiat în 1439. Deci toți acești cinci sau șase ani de după sinodul apusean Sfântul a fost separat de toți cei care semnaseră și de adepții lor. În plus în acești ultimi ani ai vieții, a devenit căpetenia anti-unioniștilor prin luptele sale și a salvat Ortodoxia de supunerea în fața latinilor.

Este adevărat că ortodocșii acelor vremuri erau mult mai sensibili în ce privește credința față de ortodocșii zilelor noastre. De aceea se delimitau îndată de episcopii și clericii unioniști și latino-cugetători. Sfântul Marcu, într-o epistolă a să trimisă din insula Limnos, unde se afla exilat, ieromonahului Teofan la Evripos, descrie această separare:

„Deci trecând în Kallipoli și venind în Limnos, am fost ținut aici și poprit de către împărat. Însă cuvântul lui Dumnezeu și puterea adevărului nu pot fi legate, ci mai degrabă aleargă și se răspândește; și cei mai mulți dintre frați, prinzând îndrăzneală de pe urma exilării mele, îi supun muștrărilor pe cei nedrepti și călcători ai credinței drepte și ai părințeștilor așezăminte și îi izgonesc de peste tot că pe niște gunoaie, nici primind să liturghisească împreună cu ei, nici pomenindu-i în vreun fel ca creștini”.

Vedem că surghiunirea Sfântului s-a făcut pricină a răzvrătirii și separării multor clerici de episcopii latino-cugetători. Separarea s-a caracterizat totdeauna prin întreruperea comuniunii bisericești și a pomenirii: *„nici primind să liturghisească împreună cu ei, nici pomenindu-i în vreun fel ca creștini”.*

În continuarea aceleiași scrisori Sfântul Marcu îl povățuiește pe ieromonahul Teofan cum să se poarte cu nou-hirotonitul episcop latino-cugetător al Atenei, cărui, probabil, Teofan i se supunea:

„Aflu că a fost hirotonit de către latino-cugetători că mitropolit al Atenei un copilandru, ucenic al episcopului de Monemvasia, care de cum a venit liturghisește fără osebire împreună cu latinii și hirotonește în chip nelegiuit pe câți găsește, oricum ar fi ei. Cer, deci, sfinției tale, ca, luând asupra-ți râvna cea pentru Dumnezeu – ca unul ce ești al lui Dumnezeu și prieten al adevărului și ucenic adevărat al Sfântului Isidor – să-i îndemni pe preoți să fugă în orice chip de împărtășirea cu el și nici să nu liturghisească împreună cu el, nici să-l pomenească cumva, nici arhieru să-l socotească, ci lup și năimit, nici să slujească în vreun fel în bisericile latine, ca să nu vină și peste voi mânia lui Dumnezeu care s-a abătut asupra Constantinopolului din pricina fărădelegilor săvârșite acolo”.

Îndemnul Sfântului este deplina separare de episcopul latino-cugetător. Expresia Sfântului Marcu: *„nici să slujească în vreun fel în bisericile latinilor”* înseamnă, probabil, să nu liturghisească ortodocșii în bisericile latino-cugetătorilor și unioniștilor sau în cele pe care latinii le ocupaseră cu forța.

În aceeași epistolă Sfântul descrie cum se purtau monahii cu episcopul latino-cugetător al Monemvasiei:

„Starețul năimitului – și nu păstorului – vostru, episcopul cel fără de minte al Monemvasiei, luând de la împărat stăreția [mănăstirii] Înainte-Mergătorului, nici nu este pomenit de călugării săi, nici tămâiat măcar ca creștin, ci îl au numai ca pe un zănatic”. Deci pe acest episcop latino-cugetător călugării din ascultarea lui nu-l priveau nici măcar ca pe un creștin. Cuvântul „stareț” folosit de Sfânt înseamnă – ironic – povătuitor. La sfârșitul epistolei Sfântul Marcu dă iarăși sfaturi referitoare la pomenirea latino-cugetătorilor:

„Fugiți, deci, și voi, fraților, de împărtășirea cu cei neîmpărtășiți și de pomenirea celor nepomeniți. Iată, eu, Marcu păcătosul, vă spun că cel care-l pomenește pe papă ca arhieru ortodox se face vinovat de împlinirea a tot ce este latinesc, chiar și de tunderea bărbii, iar cel ce cugetă latinește va fi judecat împreună cu latinii și socotit călcător al credinței”. Pentru Sfântul Marcu delimitarea era calea cea mai sigură în vreme de erezie și învață că cel ce face compromisuri în materie de credință va fi judecat asemeni ereticului.

Cam aceleași lucruri le scrie Sfântul referitor la credință, dimpreună cu alte povețe, starețului mănăstirii Vatoped:

„Nimeni nu este stăpân peste credință, nici împărat, nici arhieru, nici sinod mincinos, nici altcineva, căci numai Dumnezeu este Cel care ne-a încredințat-o prin Sine și prin ucenicii Săi”. Așadar în probleme de credință nu facem ascultare nici de arhieru, nici de Sinod, ci de Hristos și de Apostoli.

În aceeași scrisoare spune starețului: „Fugiți, deci, fraților, de cei ce aduc și de cei ce întăresc înnoirea latinilor și – legați între voi prin iubire, un trup și un duh întru același suflet, una cugetând – adunați-vă în jurul singurului nostru cap, Hristos...”. Aici Sfântul învață că Biserica nu este episcopocentrică, ci hristocentrică. Prin urmare adunarea mădularelor Bisericii se face în jurul lui Hristos. Episcopul este dator să fie chip adevărat al lui Hristos mai ales în problemele de credință, altfel nu este episcop. Promotorii și susținătorii inovației latine, de care vorbește Sfântul sunt „ortodocși” latino-cugetători, care pentru niște promisiuni mincinoase și înșelătoare s-au supus papei.

De toți aceștia Sfântul s-a separat după întoarcerea la Constantinopol. Acest lucru îl arată foarte lămurit într-o lucrare cu titlul: „Expunere a preasfințitului mitropolit al Efesului, în ce fel a primit vrednicia arhieriei și arătare a sinodului întrunit la Florența”. La sfârșitul exprimării acesteia Sfântul Marcu spune:

„De atunci înainte aceia și-au săvârșit ale lor și au căutat spre învoirea cu cele hotărâte și spre celelalte ale unirii. Iar eu, despărțindu-mă după aceea de ei și petrecându-mi timpul de unul singur, ca să fiu unit cu sfinții mei părinți și învățători, le fac tuturor cunoscută părerea mea prin această scrisoare, ca să fie cu puțință – celui ce vrea – să cerceteze pentru care din două n-am primit unirea făcută; pentru dogmele sănătoase ori pentru cele stricate”.

Aici poate discerne cineva vrednicia de urmat cugetare jertfitoare și eroică a Sfântului, care se arată înfricoșătoare pentru ochii credincioșilor de acum. S-a separat ca să rămână unit cu sfinții, ceea ce înseamnă că nu poți să fii laolaltă cu Sfinții și în același timp să comunici bisericeste cu ereticii.

Din acest fragment ultim al expunerii se vede că întreaga scriere era în același timp și o declarație de separare. Sfântul declara public și fără echivoc separarea lui în toate direcțiile. Iar toate acestea se întâmplau într-o perioadă când orice împotrivire costa, pe când astăzi ne mulțumim doar cu protestul grăit și scris și cu acuzarea ereziei ecumenismului, care nu ne costă nimic.

În același duh este și enciclica Sfântului cu titlul, *Ortodocșilor aflați pe fața întregului pământ și în insule, Marcu episcopul mitropoliei efesenilor, bucurați-vă în Domnul!*.” În această epistolă sobornicească Sfântul Marcu îi avertizează pe destinatari cu privire la ereziile papistașilor. Aceste erezii le concentrează în cinci: 1) Adaosul din Crez; 2) Energiile create ale lui Dumnezeu; 3) Focul purificator; 4) Săvârșirea Sfintei Liturghii cu azimă; 5) Primatul papei peste toată Biserica.

La sfârșitul acestei epistole, referindu-se la „ortodocșii” unioniști și latino-cugetători care acceptau unirea cu papistașii, spune:

„Fugiți, dar, fraților de ei și de părăția lor; căci unii ca aceștia sunt apostoli mincinoși, lucrători vicleni, preschimbați în apostoli ai lui Hristos. Și nu e de mirare, fiindcă satana însuși se preface în înger al luminii. Deci nu e o minune dacă și slujitorii lui se prefac în slujitori ai dreptății, al căror sfârșit va fi potrivit faptelor lor. Și iarăși în altă parte, tot despre ei spune Sfântul Apostol: «Unii ca aceștia Domnului nostru Iisus Hristos nu slujesc, ci pântecelui lor și prin vorbe frumoase și binecuvântări păcălesc inimile celor fără de răutate»”. Aici Sfântul propovăduiește încă o dată delimitarea de „ortodocșii” latino-cugetători. După ce aduce în continuare ca mărturie multe locuri din Sfânta Scriptură încheie:

„Acestea fiindu-vă hotărnicite de către Sfinții Apostoli, stați drepti păstrând predaniilor pe care le-ați primit, pe cele scrise și pe cele nescrise, ca nu cumva, fiind amăgiți de înșelarea celor nelegiuți, să cădeți de pe întăriturile voastre”.

Este necesar să redăm din această circulară și o secvență care are legătură cu epoca de acum, când ecumeniștii, fără excepție, susțin că papistașii nu sunt eretici, ci schismatici. Pentru că pe atunci unioniștii spuneau același lucru, Sfântul replică:

„Și ce mai zic ei? «Niciodată nu i-am avut pe latini de eretici, ci numai de schismatici». Acest lucru l-au luat de bună seamă tocmai de la aceia, căci aceia (papistașii) ne numesc pe noi schismatici, neavând nimic pentru care să ne învinuiască în ce privește credința noastră, ci pentru că ne-am rupt de supunerea față de ei, pe care – după părerea lor – le-o datoram. Iar dacă este cu dreptate să le facem și noi acest lucru și să nu-i învinuim de nimic în ce privește credința, rămâne să vedem. Căci pe de-o parte ei au dat motiv de schismă, scoțând la iveală fără șovăire adaosul, despre care mai înainte doar șușoteau; pe de altă parte noi ne-am rupt primii de ei, mai bine zis i-am rupt și i-am retezat de trupul obștesc al Bisericii. De ce? spune-mi. Fiindcă aveau credință dreaptă sau fiindcă în chip drept au născocit adaosul? Și cine ar spune asta fără să aibă mintea cu totul tulburată? Ci (ne-am rupt de ei) ca de unii care cugetă lucruri necuvenite și necuviincioase și care au alcătuit adaosul fără să cumpănească. Așadar i-am lepădat că pe niște eretici și pentru aceasta ne-am despărțit de ei. Pentru ce altceva? Fiindcă legile iubitoare de credință spun: «Eretic este și se supune legilor date împotriva ereticilor cel

ce înclină câtuși de puțin de o dreapta credință». Atunci, dacă latinii nu înclină cu nimic de la dreapta credință, în zadar ne-am rupt de ei, precum se pare; iar dacă înclină cu totul – și aceasta cu privire la teologhisirea despre Duhul Sfânt, pe Care a-L huli este cea mai rea dintre primejdii – atunci sunt eretici și că pe eretici i-am rețezat. De ce îi și ungem cu mir pe cei dintre ei care vin la noi? Nu e limpede că o facem ca fiind eretici?». Sfântul Marcu pune lucrurile la locul lor și arată că schisma s-a făcut pentru ca ereticii să fie depărtați de partea sănătoasă a Bisericii.

Însă mai apoi a fost nevoie ca Sfântul să se delimiteze și de „ai noștri”, care recunoșteau – o dată ce aveau comuniune bisericească – rătăcirile papistașilor. Acest lucru nu l-a făcut Sfântul Marcu singur, ci și mulți alții, îndeobște clerici. Într-o epistolă către prezbiterul Gheorghe din Methoni, Sfântul spune în încheiere, cu referire la comuniunea bisericească:

„Acestea puține dintre cele multe și le-am scris spre păzire de nerușinarea acelora. Află că hotărârea sinodului mincinos – mai bine spus deșarta nouă-glăsuire după cum merită – n-a fost primită cu niciun chip de nimeni; ci și cei care s-au învoit și au semnat sunt urâți de toți; ca spurcați și trădători ai adevărului și nimeni dintre cei de aici n-a liturghisit vreodată împreună cu ei. Dumnezeu cel ce pe toate le poate fie să rânduiască acestea spre folos și să îndrepteze Biserica Sa, pe care a răscumpărat-o cu Sângele Său. Păzește odorul cel bun al credinței, fugind cu totul de întinatele înnoiri”. Deci ceea ce făcuse Sfântul au făcut majoritatea clericilor: pe toți cei care semnasera îi socoteau vânzători ai adevărului și „nimeni din cei de aici n-a liturghisit vreodată împreună cu ei”.

Apostrofarea ortodocșilor de către latino-cugetători și delimitarea bisericească prin întreruperea pomenirii le descrie pe îndelete, în amintirile sale, marele eclesiarh Silvestru Syropulos. După ce s-au întors la Constantinopol atât el, care avea vrednicia de mare eclesiarh, și marele hartofilax⁵⁵, care era, după cum se vede de un cuget cu el, erau siliți de stăpânirea politică să liturghisească cu patriarhul. La liturghie urma să fie pomenit papa laolaltă cu ortodocșii.

Silvestru redă dialogul avut cu oamenii împăratului:

„Atunci au spus mijlocitorii: «Fiindcă voi nu spuneți nimic, atunci vom spune noi ceea ce credem că e bun și nevătămător. Despre hotărâre nu zicem nimic, căci se află ca și nepusă în practică. Însă zicem despre pomenire: nu vi se pare bun ca papa să fie doar pomenit și prin pomenire să fim uniți? Pomenirea nu e decât un cuvânt și pe acela îl rostește diaconul, iar prin acest cuvânt și uniți vom fi, nici ceva dintre dogme nu vom lăsa deoparte ori vom schimba ceva din datinile noastre». Răspuns-am noi: «Mult este cuvântul despre pomenire; căci [numai] aceia sunt pomeniți în biserici, care sunt de aceeași credință și părtași la aceeași Biserică; pe când nepărtașii nici pomeniți nu sunt, nici are voie vreunul dintre cei hirotoniți să se roage în biserici pentru un neîmpărtășit. Iar papa este neîmpărtășit (nepărtaș). Deci cum va fi pomenit cel ce este neîmpărtășit cu cei ce sunt părtași?» Atunci notarul mijlocitor zise: «Pomenirea papei nu este nici măcar pomenire; căci nu se roagă pentru el, ci numai zice diaconul un cuvânt: "Pe preafericitul papă Evghenie..." și nici el nu se roagă, nici nu cere de la alții rugăciune pentru papa».

⁵⁵ Secretarul patriarhal.

Zis-am eu: «Pomenirea dipticelor este mai mare decât toate pomenirile; căci celelalte pomeniri cer rugăciunea celor care aud și a celor afară din altar, pe când dipticele nu cer rugăciunea celor de afară, ci însuși patriarhul spune întâi: "Pomenește, Doamne, toată episcopimea ortodocșilor, care drept învață cuvântul Adevărului Tău", așa încât se roagă întâi patriarhul pentru cei care învață drept. Îndată după aceea, luând cuvânt diaconul, rostește cu glas mare cine sunt cei care învață drept. Îi enumeră, deci, pe patriarhul nostru și pe cei ai Răsăritului ca drept învățând. Iar a învăța drept înseamnă – precum zice dumnezeiescul Gură de Aur – a tăia pe cele corcite. Pe când papa nu taie, ba chiar le aduce pe cele corcite. Așadar, dacă ar fi să se rostească numele papei împreună cu cele ale patriarhilor Răsăritului, se va ajunge în chip necesar la una din aceste două concluzii: ori că papa învață drept și răsăritenii nu – fiindcă se deosebesc în articolul despre purcederea Duhului Sfânt, care este unul dintre articolele Crezului și nu se învoiesc cu papa în această privință – ori că învață drept răsăritenii și papa nu. Deci cum să fie [lucru] binecredincios sau în alt fel binecuvântat a pomeni la dumnezeiasca mistagogie și a-i aduce laolaltă și a-i uni pe cei ce grăiesc unii împotriva altora ca și cum ar fi într-un gând? Iar mai de seamă și mai înfricoșător este că și Canonul al zecelea al Sfinților Apostoli zice: "Dacă cineva se roagă chiar și în casă cu cel neîmpărțit să fie și el afurisit". Iar patriarhul nu se roagă împreună cu papa, ci se roagă pentru el în numele întregii Biserici. Și luați seama cât se deosebește a se ruga în numele Bisericii de a se ruga împreună; mare lucru este și cu totul străin de Biserica noastră ortodoxă».

Atunci a zis notarul: «Ferice ar fi fost dacă am fi prevăzut acestea și am fi scos cu totul dipticele din liturghie înainte de a vă fi pregătit să plecați în Italia». Apoi și altele multe zicându-ne ca să ne înduplece să ne întoarcem la treapta noastră de mai înainte și să ne învoim cu patriarhul, la urmă au adăugat: «Ne așteptăm să cugetați și să aflați un chip bun de a fi uniți, căci vi se va da de veste să veniți iarăși aici». Și cu acestea ne-am despărțit».

Cât de frumos, teologic și părintește pun problema acești doi oameni ai Bisericii, care nici măcar nu sunt Sfinți. Parcă am citi scrisoarea Cuvioșilor Mucenici aghioriți din vremea lui Vekkos adresată împăratului Mihail VIII Paleologul. Și să reținem că nu e vorba de pomenirea principală a episcopului local⁵⁶, ci de pomenirea dipticelor⁵⁷, adică a întâi-stătătorilor Bisericii ortodoxe. Această pomenire spun, este mai presus de toate pomenirile. În continuare dăm explicații apelând la Sfântul Ioan Hrisostom, care interpretează astfel spusele Sfântului Apostol Pavel:

*„Drept învățând cuvântul adevărului. Bine a zis; căci mulți trag de el⁵⁸ în toate părțile și îl târăsc după ei și [de aceea] are mulți lăstari. Și n-a zis îndreptând, ci drept învățând, adică: taie pe cele corcite și pe unele ca acestea cu multă tărie le împiedică și le retează; ca și pe o frânghie, taie cu sabia duhului din toate părțile, ceea ce prisosește și este străin celor propovăduite”.*⁵⁹

⁵⁶ Cea de după Axion.

⁵⁷ Cea dinaintea Apostolului.

⁵⁸ Adică de cuvântul adevărului.

⁵⁹ P.G. LXII, 626.

Deci ce înseamnă cuvântul „*drept învățând*”? Nu e vorba de rugăciune, precum cred astăzi mulți în mod naiv. E vorba de o mărturisire, prin care anulezi public și bisericește orice altă mărturisire ortodoxă, de vreme ce prin pomenire îi pui laolaltă cu ortodocșii pe eretici, pe vrăjmașii Părinților îi faci apărători ai lor, iar pe cei certați îi arăți ca și cum ar fi împăcați. „*Deci cum să fie de bună cuviință sau binecuvântat în vreun fel a pomeni la dumnezeiasca mistagogie și a-i așeza laolaltă și a-i uni pe cei neînvoiți ca și cum ar fi de acord?*”

În cele din urmă, după ce dregătorii i-au chemat iarăși pe Părinți la împărăție și n-au izbutit să-i înduplece, i-au lăsat. La rândul lor aceștia au rămas separați și și-au impus singuri oprirea de la slujire, numai și numai ca să nu aibă părtașie bisericească cu unioniștii latino-cugetători: „*Iar dacă n-au aflat de la noi vreo înduplecare, ne-au lăsat în pace și am venit la ale noastre. Iar de atunci stăteam deoparte și trăind fără să slujim, cerând și așteptând de la Dumnezeu îndreptarea Bisericii Sale.*”

Marele ecleziarh Silvestru Syropulos ne descrie în aceste amintiri o împotrivire și o delimitare vrednică de laudă a poporului față de preotul din parohia lor. Preotul acesta, din simplă curiozitate – să zicem – a vrut să vadă cum se face înscăunarea noului patriarh. Deci când, în vremea sinodului de la Florența, patriarhul Iosif a murit, a fost ales, la îndemnul împăratului, latino-cugetătorul și unionistul mitropolit al Kyzikului, Mitrofan. La această ceremonie a fost de față și episcopul latin Hristofor. Silvestru descrie cele întâmplate în legătură cu preotul Teofilact astfel:

„*Pregătitu-s-a deci al Kyzikului și a primit înștiințarea; i-a chemat și pe mitropolii Trapezunței și Iracliei să fie de față la înștiințare (că va fi patriarh), dar n-au venit. Așadar în miercurea odovaniai praznicului Sfintei Învieri a lui Hristos, care a fost în ziua a patra a lunii mai, a venit la palat și a fost propus de împărat ca patriarh. Am fost de față și noi, atât la înștiințare, cât și la propunere și am mers înaintea lui cu alai la patriarhie; era acolo și episcopul latin al papei, Hristofor, stând tot drumul aproape de patriarh, de-a dreapta lui, fără să se depărteze câtuși de puțin de el. Acest lucru a provocat patriarhului mai multă învinuire și dezaprobare din partea poporului – ca primind latinismul – și lua lumea binecuvântarea patriarhului cu mare scârbă, ba unii se și dădeau înapoi ca să nu aibă parte de blagoslovenia lui. Voi adăuga și o mică povestire spre dovedirea râvnei aprinse pentru dreapta credință a binecredinciosului și cu adevărat creștinescului popor de aici, povestire de altfel hazlie.*

Un preot a vrut să vadă cum se face înscăunarea patriarhului; numele preotului era Teofilact. A împrumutat deci un cal, căci nu avea, și a venit la împărăție și văzând cele făcute acolo, a venit cu noi până la patriarhie. Apoi s-a întors acasă și la ceasul vecerniei a tras clopotul – căci era praznicul Înălțării – și n-a venit nimeni în biserica lui; la fel a făcut și la utrenie și n-a venit nimeni. Aștepta și la ceasul liturghiei să-i aducă cineva prescură și nu i-au adus; de aceea nici n-a liturghisit. Nemulțumit, s-a dus la cei care obișnuiau să vină la biserica lui și a întrebat de ce n-au venit la biserică în zi de sărbătoare? Iar aceia i-au zis: "Fiindcă te-ai dus și tu după patriarh și te-ai latinit". Preotul zicea: "Și cum m-am latinit? M-am dus doar să văd rânduiala pe care niciodată n-o văzusem, dar nici nu m-am îmbrăcat în veșminte, nici n-am cântat, nici n-am făcut altceva din cele preoțești. Atunci cum m-am latinit?" Aceia spuseră: "Dar

te-ai amestecat și ai mers împreună cu latinizații înaintea patriarhului latino-cugetător și ți-a fost de-ajuns binecuvântarea lui". Atunci s-a aprins de revoltă și le-a făgăduit cu jurământ că niciodată nu se va mai duce la patriarh sau la cei din preajma lui și cu chiu cu vai a putut să-i înduplece să vină iarăși la biserică. Chiar dacă această povestire a fost adăugată ca desert, ea poate fi celor doritori mărturie despre dispoziția pe care o are, cu ajutorul lui Dumnezeu, prea creștinescul acesta popor pentru dogmele sănătoase ale Bisericii și despre felul cum leapădă și cum urăște pe cele mincinoase și străine".

Din această relatare se vede poziția poporului și aportul său la restaurarea Ortodoxiei. Poporul nu doar că-și cunoștea credința, dar știa și ce poziție trebuie să păstreze atunci când aceasta este vândută. Iar această poziție era delimitarea. Mulțimile din Constantinopol, din cauză că episcopul latin stătea aproape de patriarh, au bănuț că patriarhul acceptă latinismul și luau binecuvântarea lui fără tragere de inimă. În plus, felul cum s-au purtat enoriașii preotului Teofilact – care în mod spontan, fără vreo înțelegere între ei, fără să-l întrebe pe duhovnic și să ceară binecuvântare, fără să se gândească la faptul că nu vor avea Sfânta Liturghie într-o zi de praznic etc. – demonstrează că delimitarea de păstorii eretici trebuie să lucreze ca și cum ne-am trage mâna înapoi atunci când ne frigem.

Silvestru Syropulos, referindu-se la procedura alegerii noului patriarh, ne povestește: „*Iar împăratul, de nevoie, a vrut să facă [alt] patriarh; și mai întâi a poruncit unora din dregători să se întâlnească cu mitropolitul Efesului⁶⁰ și l-au socotit vrednic și l-au silit să se înduplece să devină patriarh. Iar dacă l-au aflat neprimind în ruptul capului aceasta, a poruncit să se facă alegere. Cât despre mitropolitul Efesului, n-au mai făcut vorbă să fie de față la alegere, fiindcă îl aflaseră separat de toți cei din sinod; însă pe al Iracliei l-au silit, fiindcă nici el nu voia să vină. Căci zicea unora cu care vorbea: «Ceea ce s-a petrecut la Florența este rău și nefericit și stricăciune a credinței ortodoxe și s-a făcut cu de-a sila; rău am făcut și eu că am semnat, dar am fost nevoit și trebuie tăiată mâna aceasta care a semnat». Și altele ca acestea spunea prietenilor săi; de aceea nici la alegere n-a vrut să vină". Aici se arată că pe Sfântul Marcu nici nu l-au convocat la sinod pentru vot, fiindcă nici patriarh nu voise să fie, nici să aibă vreo legătură ecleziastică cu sinodul. Am spune noi astăzi, cu raționalismul care ne caracterizează, că Sfântul a făcut rău, căci dacă ar fi mers la sinod ar fi ajutat să fie ales un patriarh bun.*

Înainte de a încheia cu Silvestru Syropulos, vom mai reda din amintirile sale un dialog al Sfântului Marcu, la Florența, cu episcopii aflați împreună cu el; dialogul a avut loc într-o ședință pe care au făcut-o ca să aibă călăuzire cu privire la înfruntarea latinilor.

„Iarăși, după trecerea a două zile, am venit la patriarh, după obicei, unde s-au pornit cuvinte multe despre unire și îl îndemnau și-i cereau mitropolitului Efesului să facă oarecare economie și pogorământ. Însă acela zicea: «Nu încapă pogorământ în cele ale credinței". Deci după multe cereri de pogorământ și după apologiile și refuzurile aceluia, cei ce doreau unirea spuneau: «Puțină este deosebirea și un mic pogorământ ne va uni, dacă vrei și tu să-l întrebuițezi». Al Efesului zise: «Aceasta este asemenea cu ceea ce a zis prefectul Sfântului Teodor Scrisul: "O dată doar împărțaiți-vă și altceva nu mai cerem, mergeți unde vă place". Și

⁶⁰ Sfântul Marcu.

Sfântul i-a răspuns: "E ca și cum ai spune: nu-ți cer nimic decât să-ți iau capul o dată și după aceea du-te unde voiești. Căci în unele ca acestea ceea ce pare mic nu este mic"». Deci de la această cerere și pretenție – chipurile – pașnică, s-a iscat ceartă și mitropolitul Nicheei îl târbacă pe cel al Efesului. Și după multă gâlceavă, sculându-se al Nicheei, zise: «De prisos lucru fac și mă cert cu om îndrăcit; acesta este nebun și nu vreau să mă cert cu el» și a ieșit mâniat. Zis-a și al Efesului: «Copil ești și ca un copil te-ai purtat». Și cu aceasta am ieșit toți. Iar patriarhul văzând acestea, n-a făcut nicio glumă, și nici n-am oprit tulburarea – nici pe aceasta, nici pe cea dinaintea ei – ci numai ședea privind, nimic zicând”.

Se vede treabă că Sfântul Marcu era de facto separat încă de la Florența, din clipa în care el a dorit să rămână în cele statornicite de Părinți, iar ceilalți preferau compromisul și lipsa bății de cap. Învățătura fundamentală prin care Sfântul Marcu se deosebește este aceea că în problemele de credință nu există mici și mari, ci toate sunt mari și importante: „Căci în unele ca acestea ceea ce pare mic nu este mic”. Faptul că Visarion al Niceei l-a făcut nebun și îndrăcit nu este de mirare, fiindcă jidovii tot așa l-au numit pe Hristos.

Până la urmă a doua zi s-a continuat consfătuirea arhierilor și a celorlalți ortodocși, pe care Syropulos o povestește:

„Începând al Efesului să citească ceva dintre cele ale lui Kavasilas cu privire la cele discutate, îndată zise mitropolitul Rusiei: «Noi pentru unire și pace venit-am aici, nu pentru schismă și despărțire. Voim deci să-i citim și pe unioniști, nu pe schismatici și dezbinători. Iar Kavasilas este schismatic și nu voim să fie citit». Urmatu-i-a al Lachedemoniei care a zis: «Și ce avem cu Kavasilas? Noi nu-l avem de sfânt. Arhiereu a fost și îl avem ca pe unul dintre arhierii de acum, ca pe al Monemvasiei – de pildă – sau oricare altul, nici nevoie n-avem să-i îmbrățișăm scrierile». Atunci zise al Efesului: «Dar atunci să-l citim pe Vekkos!» Și indignat de îndrăzneala și obrăznicia lor, înțelegând că aproape toți au trădat și sunt gata să se învoiască cu latinismul, a tăcut”.

Cu adevărat Vekkos era potrivit să fie citit la o astfel de întrunire, la care se căutau puncte de sprijin pentru compromisul cu latinii! Exact aceasta se întâmplă și astăzi, când mulți, ca să rămână în tăcere și liniște, caută la Părinți puncte de sprijin care să le vină pe măsură, fiindcă nu dorim să ne ridicăm la înălțimea împrejurărilor.

Nu se cuvine să trecem cu vederea fragmentul ultim al mărturisirii pe care Sfântul a făcut-o în fața sinodului de la Florența:

„Și ce trebuie să spunem multe? Toți învățătorii Bisericii, toate soboarele și toate dumnezeieștile Scripturi îndeamnă să fugim deeretici și să stăm departe de părtășia lor. Deci pe toți aceștia disprețuindu-i eu, să urmez celor ce ne cheamă la unire sub masca unei păci prefăcute? Celor care au stricat sfântul și dumnezeiescul Crez și pe Fiul Îl fac al doilea principiu al Duhului Sfânt? Căci las la o parte celelalte neorânduiri de acum, dintre care și una singură ar fi fost de ajuns să ne depărteze de ei. Fie să nu pățesc niciodată aceasta, Mângâietorule bune, nici să cad astfel departe de mine însumi și de gândurile cuvenite; ci ținând învățătura Ta și a fericiților bărbați însuflați de Tine, să mă adaug părinților mei, aceasta – ce altceva? – luând de aici cu mine: dreapta credință”.

Caracteristic învățăturii Părinților, căreia îi urmează credincios și Sfântul Marcu, este că, în ce privește credința, o singură încălcare este suficientă pentru a face loc delimitării: „*Las la o parte celelalte neorânduiri de acum, dintre care și una singură ar fi fost de ajuns să ne depărteze de ei*”.

Adresându-se Sfântului Ghenadie Scholarios, ucenicul și urmașul său în luptele pentru credință și reclamând obligativitatea credinței ortodoxe pentru mântuire, Sfântul Marcu spune:

„*Fără îndoială cunoști, înțelept fiind, că răsturnarea credinței sobornicești este obștească pierzanie*”.

La rândul său Ghenadie Scholarios, în cuvântul de apărare adresat împăratul Constantin Paleologul, spune: „*Dacă fie în ceva mare, fie în ceva mic păcătuiește cineva față de adevărul credinței, eretic este și dacă fie într-un lucru mare, fie într-unul mic pe care îl dă sau primește cineva, păcătuiește de disprețuire a lui Dumnezeu, alegând mai degrabă nădejdi, nevoi sau temeri omenești decât dreptatea dumnezeiască a conștiinței, vă fi judecat ca vrăjmaș al lui Dumnezeu*”.

Din toate acestea se înțelege că delimitarea a fost hotărâtă ca tradiție în problemele credinței, pentru că tocmai acestea au ce mai mare însemnătate pentru mântuirea noastră și acesta este unicul mod de păstrare a credinței adevărate în vreme de erezie.

Sfântul Marcu Evghenicul are ceva personal în această privință, ceva ce arată siguranța pe care o simțea departe de purtătorii ereziei: voința de a menține delimitarea și întreruperea comuniunii bisericești atât în timpul vieții, cât și după moarte.

Așadar, când i s-a apropiat sfârșitul și camarazii săi de luptă erau aproape, precum și alți ortodocși, le-a lăsat ultimele instrucțiuni, grăitoare despre separarea sa după moarte. Acest text este un odor al mărturisirii – care și singur l-ar putea caracteriza în întregime pe Sfântul Marcu –, arătând că, deși aflat pe patul de moarte avea puls și putere tinerească. Din el se vede cât de bine înțeleșese valoarea delimitării și siguranța pe care i-o conferea precum și faptul că, plecând din cele de aici, avea credința curată și neîntinată ca cea mai de preț ofrandă în vederea întâlnirii cu Domnul. Simțea că, separându-se aici, se va întâlni acolo cu Sfinții separați și prizonieri din pricina credinței, pe mucenicii adevărului, pe toți câți au iubit credința neștirbită și pe cei care au pățimit pentru ea. Cu toți aceștia se identificase în viața aceasta și voia să se știe că va rămâne în aceeași credință și după moarte. Redăm ultimele sale cuvinte așa cum au fost reținute de ucenicii săi:

„*Voiesc să mai spun mai pe larg gândul, ce întotdeauna, și acum, când mi se apropie sfârșitul, ca să fiu statornic de la început până la sfârșit și să nu pară vreunora că unele am zis și altele am ascuns în minte, lucruri care să mă fi muștrat în ceasul acesta al izbăvirii mele. Ci zic despre patriarh nu cumva i se va părea, sub îndreptățirea – chipurile – cinstirii mele, la înmormântarea trupului acestuia smerit al meu sau chiar la parastasele mele, să trimită pe vreunii din arhieriei săi sau din clerul său sau pe oricine dintre cei ce se împărtășesc cu el ca să se roage sau să se îmbrace împreună cu preoții din partea noastră chemați la ele, crezând că astfel vin eu în vreun fel, fie și în ascuns la părtășie cu el.*”

Și pentru ca tăcerea mea să nu le dea motiv celor ce nu cunosc bine și în profunzime scopul meu, să presupună vreun pogorământ, spun și întăresc înaintea a mulți și vrednici bărbați întâmplați aici, că nici nu voiesc, nici nu primesc în vreun fel părtașia cu el sau cu cei ai lui, nici câtă vreme trăiesc, nici după moarte, precum nici unirea făcută și dogmele latinești pe care le-au primit el și ai lui și ca să le apere pe acestea a căutat ocrotirea lor cu prețul nimicirii dogmelor drepte ale Bisericii.

Sunt cu totul încredințat că, pe cât mă depărtez de el și de unii că el mă apropie de Dumnezeu și de toți Sfinții și pe cât mă despart de ei, pe atât mă unesc cu adevărul și cu Sfinții Părinți, teologhisitorii Bisericii. Și iarăși, dacă mă las înduplecat de cei aflați de partea lor, mă depărtez de adevăr și de fericirii învățători ai Bisericii. Și de aceea spun, așa cum în toată viața mea despărțit am fost de ei, la fel și în vremea ieșirii mele, chiar și după moartea mea, mă lepăd de părtașia și unirea cu ei și cu jurământ poruncesc ca niciunul din ei să nu se apropie la înmormântarea mea sau la parastasele mele, ori de vreunul din cei de partea noastră, ca să încerce să poarte veșminte sau să liturghisească laolaltă cu ai noștri. Căci aceasta ar însemna să amestecăm cele de neamestecat. Trebuie ca în tot chipul aceia să fie despărțiți de noi, până când va da Dumnezeu buna îndreptare și pace Bisericii Sale”.⁶¹

Punctele principale ale cuvântării sunt următoarele: niciunul din cei cu care întrerupsese comuniunea bisericească din motive de credință Sfântul nu vrea să fie de față la înmormântarea sa, nici – cu atât mai mult – să poarte veșminte, ca să-l cinstească, adică, patriarhul și arhieriei săi. Nu vrea să se creadă, nici măcar ca bănuială, că avea în ascuns părtașie bisericească cu aceia. Nu dorește vreo comuniune cu arhieriei și patriarhul latino-cugetători, nici măcar după moarte. Își arată încredințarea că, cu cât se depărtează la nivel ecleziastic de aceia, se apropie de Dumnezeu, se unește cu adevărul și cu Sfinții. Dimpotrivă, pe cât se apropie de aceia, se depărtează de Dumnezeu și de învățătorii Bisericii. Nu dorește, spune la urmă, nicio comuniune bisericească spre a nu fi amestecate cele ce nu sunt de amestecat în privința credinței.

Acesta a fost Sfântul Marcu Evghenicul, atletul Ortodoxiei până la sfârșitul zilelor. Se cuvine să spunem că astăzi erezia ecumenistă tocmai acest lucru îl promovează și îl afișează ca stindard: amestecarea celor neamestecate, exact ceea ce nu a acceptat Sfântul. De aceea se și face atâta vâlvă cu privire la întrunirile cu ereticii la nivel eclezial, întrepătrunderea reciprocă, teoria celor doi plămâni, recunoașterea reciprocă și alte bazaconii.

Urmașul Sfântului Marcu, Sfântul Ghenadie Scholarios, s-a luptat în același duh cu învățătorul său pentru restabilirea bunei credințe. El, ca patriarh a consfințit săvârșirea pomenirii Sfântului Marcu în ziua de 19 ianuarie, potrivit lui M. Ghedeon (*Tabele patriarhale*). De altfel, după căderea Constantinopolului sub turci, întoarcerea la dreapta credință a fost ușoară, de vreme ce fuseseră dezmințite nădejdiile în ajutorul venit din partea papei.

⁶¹ *Cuvinte ale celui între sfinți părintelui nostru Marcu arhiepiscopul Efesului, pe care le-a grăit multora dintre arhieriei și ieromonahi și monahi și mireni în ziua în care s-a mutat la Domnul, Patrologia Orientalis, Tom XV, pag. 346.*

Panerezia ecumenismului și cele două separări ale veacului al douăzecilea

În secolul al XX-lea s-a ivit o mare erezie în Biserică, erezia ecumenismului și aceasta a avut ca rezultat două separări: una numită a vechiului calendar și a doua în Sfântul Munte, săvârșită de monahi între anii 1970-1973. Dacă am dori să cântărim erezia ecumenismului în raport cu ereziile vechi – rămânând sinceri față de noi înșine – ar trebui să mărturisim că aceasta a pricinuit cea mai mare pagubă Ortodoxiei, nu atât pentru că a condus pe membrii Bisericii către alte erezii și către alte tabere, ci mai ales pentru că a schimbat din rădăcină cugetul ortodocșilor, într-atât încât să nu mai știm care sunt hotarele dreptei credințe și alte Bisericii, care este poziția corectă a dreptcredincioșilor față de eretici, care sunt obligațiile lor față de o erezie apărută în Biserică, care sunt limitele ascultării față de păstori în vreme de erezie și – cel mai important – să nu mai cunoaștem răspunderea personală a fiecărui ortodox în ce privește combaterea ereziei, nici prețul pe care este obligat fiecare să-l plătească în vederea stingerii văpăii eretice.

Ca să înțelegem această modificare radicală a cugetării dreptcredincioșilor, petrecută prin intermediul ereziei ecumeniste, vom aminti o pildă din perioada bizantină, cu puțin timp înainte de căderea imperiului.

Mai înainte am prezentat – din memoriile lui Silvestru Syropulos – litanie de la înscăunarea patriarhului latino-cugetător Mitrofan, la întoarcerea de la sinodul din Florența. Syropulos descrie cum în ceasul litaniei, poporul din Constantinopol, numai văzând pe cardinalul delegat de papă aproape de patriarh, înțelegea că patriarhul era latino-cugetător și nu voia nici măcar să ia binecuvântare. De asemenea pomenește de preotul care din curiozitate voise să vadă cum se face întronizarea patriarhului, fără să ia parte la ea și pe care enoriașii săi l-au socotit numaidecât latino-cugetător și vânzător al credinței delimitându-se de el până când acela a dat în fața lor făgăduință cu jurământ că nu se va mai apropia de latino-cugetători. Acesta era cugetul poporului și instinctul Ortodoxiei înainte de căderea Constantinopolului.

În zilele noastre, dimpotrivă, vedem la televizor nu pe un cardinal la o litanie, ci pe însuși papa stând pe tronul catedralei patriarhale din Constantinopol (și din alte patriarhii), rostind *Tatăl nostru* la Sfânta Liturghie de Sfântul Andrei, dând sărutarea frățescă patriarhului la „*Să ne iubim unii pe alții*”, binecuvântând pe ortodocșii care urmează să se împărtășească, cântându-i-se tropare și imnuri; pe toate acestea poporul ortodox le întâmpină cu asemenea apatie și indiferență, ca și cum s-ar petrece nu la el acasă, ci pe altă planetă. Iar cel mai dureros este că și călugării aghioriți, aflați sub jurisdicția patriarhiei Constantinopolului, au aceeași atitudine față de acest gregorism eclezial.

Exact aceasta este alterarea cugetării suferită de ortodocși, a cărei cauză este erezia ecumenismului. Fiindcă ecumenism înseamnă – în fapt – schimbarea radicală nu doar a hotarelor credinței pe care le-au stabilit Părinții, nu doar a hotarelor stabilite de Sfânta Scriptură și de Sfintele Canoane, nu doar a Tradiției referitoare la înfruntarea ereticilor, ci și schimbarea radicală a cugetului dreptcredincioșilor, care trebuie să învețe (!) să le trateze pe toate acestea că pe niște înțepeniri medievale, întuneric învechit, ca lipsă de dragoste și discernământ și ca pe o

mentalitate a trecutului, care trebuie depășită, fiindcă nu ține pasul cu evoluția socială și cu cerințele contemporane ale Noii Ere.

Fără îndoială se cade să mărturisim că, prin absenteismul ortodocșilor, ecumenismul și-a ajuns întru totul țelul. Fiindcă lucrarea aceasta de alterare din rădăcină a cugetului ortodocșilor și-au asumat-o păstorii înșiși, chiar episcopii care de acum au rolul pe care îl jucau cândva uniții și misionarii protestanților. De cealaltă parte norodul trebuie călăuzit să nu mai facă deosebire între cuviincios și necuviincios, ci ca să le socotească pe toate la fel.

Erezia ecumenismului constă în înlăturarea hotarelor Bisericii, în apropierea treptată – la nivel bisericesc – de toți ereticii și în întrepătrunderea ortodocșilor cu aceștia. Adică tocmai ceea ce Părinții au combătut, noi trebuie să iubim, ceea ce ei au ocolit, noi trebuie să îmbrățișăm, ceea ce ei au blestemat, noi trebuie să recunoaștem, ceea ce ei au retezat, noi trebuie să coasem la loc și ceea ce ei au condamnat, noi trebuie să dezvinovățim. De aceea spunem că ecumenismul nu este o erezie care lovește sau alterează o anumită dogmă, ci erezie care calcă totul în picioare, transformând treptat Biserica – prin dezrădăcinare și anulare – din Rai în peisaj lunar.

Faptul că astăzi ecumenismul înaintează către anularea hotarelor Bisericii și ale credinței în mod treptat și metodic este dovedit de lupta organizată împotriva adevărului și a credinței adevărate, precum și de punerea în aplicare a unui plan bine stabilit, așa încât toate să fie înghițite de popor și mai ales de monahi.

Iar faptul că ecumenismul, dimpotrivă, este prezentat ca și cum n-ar înlătura nimic din credință și Tradiție, iar păstorii – mai ales episcopii – se laudă și se înfățișează ca păzitori ai credinței și ocrotitori ai turmei, demonstrează că este cea mai vicleană erezie: erezie care se comportă asemeni sepiei, care cu cerneala ei tulbură apa și ia culoarea mediului înconjurător; erezia vremurilor de pe urmă în care diavolul va încerca să-i înșele și pe cei aleși.

Ceea ce ajută mai mult decât ne închipuim la consolidarea ereziei ecumeniste este evoluția științei și tehnologiei, precum și concepțiile contemporane despre lume, împreună cu care nu doar că se întovărășește de minune, dar de cele mai multe ori le folosește ca unelte și arme pentru a se răspândi. Cu alte cuvinte știința și tehnologia ne duc spre o viață lejeră, fără constrângeri și limite, fără nevoi și lipsuri, anulând de fapt viața ascetică a Bisericii: sărăcia, înfrânarea, strâmtorările și lupta împotriva patimilor. În vreme ce viziunile moderne despre lume vorbesc despre comunicare, unitate, înlăturarea barierelor, de pace, dragoste, împrietenire și – în special – de faptul că trebuie eradicate toate concepțiile vechi pentru a intra în spiritul Noii Ere. Toate acestea de bună seamă că sunt pe placul ecumenismului, al cărui duh este lumesc și secularizat, dar sunt în opoziție cu întreaga Tradiție a Bisericii.

Astfel ecumenismul este prezentat în ochii lumii ca progresist, iar purtătorii săi ca oameni pacificatori și cu viziune largă, care se îngrijesc până și de ecologie și de salvarea planetei, pe când Ortodoxia ar fi statică, înțepenită în cele vechi, nemișcându-se nici măcar un pas din Tradiția ei! Pe deasupra unificarea politică și guvernarea tuturor oamenilor în scopul pecetluirii lor, după modelul Apocalipsei Sfântului Ioan Teologul, precum și dominația antihristului ajută la întărirea ereziei ecumeniste, pentru că prin ea se reușește o unificare bisericească, o guvernare

unică a „bisericii” și o interdependență cu evoluțiile politice, așa încât Biserica să nu încerce nicio împotrivire sau ocrotire a membrilor ei față de situația politică sau de apostazia spirituală.

Din cele puține pe care le-am amintit se înțelege că erezia ecumenismului este singura din istoria Bisericii care își dezvăluie treptat chipul, totdeauna în funcție de stadiul asimilării devierilor sale de către popor. Ereziile vechi își dezvăluiau de la bun început învățătura și conducătorii lor se luptau pentru consolidarea ereziei. Ecumenismul – din contră – nu se ocupă cu vânarea adepților, din moment ce predomină în rândurile păstorilor și episcopilor, ci se ocupă de propaganda sistematică în vederea alterării cugetării ortodocșilor, precum și cu apropierea meșteșugită și treptată față de eretici. De aceea este ajutat foarte mult de indiferența credincioșilor în probleme de credință și de atribuirea acestor probleme numai episcopilor.

Toate acestea au fost înfățișate în trecere, numai și numai pentru că trăim evoluția ereziei ecumeniste și pentru a conștientiza erezia vremii noastre, modul în care se impune, precum și care sunt purtătorii și uneltele ei.